

NEISPUNJAVANJE OBAVEZA: KAKO SE VLADE ZAPADNOG BALKANA BORE PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

RADAR
ORGANIZOVANOG KRIMINALA
NA ZAPADNOM BALKANU

BCBP

Februar 2021

NEISPUNJAVANJE OBAVEZA: KAKO SE VLADE ZAPADNOG BALKANA BORE PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Februar 2021

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Urednik:

Bojan Elek

Autori:

Plator Avdiu, Shpat Balaj, Dina Bajramspahić, Imer Dulaš, Dragana Jaćimović, Miloš Jovanović, Magdalena Lembovska, Benjamin Plevljak, Redion Qirjazi, Romario Shehu

Prevod:

Alisa Koljenšić-Radić

Dizajn i prelom:

Srđan Ilić

Kingdom of the Netherlands

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norwegian Embassy
Belgrade

Stavovi izneti u publikaciji su isključivo odgovornost autora i ne predstavljaju nužno stavove ambasade Kraljevine Holandije u Beogradu, ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu ili Balkanskog fonda za demokratiju, kao ni Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država ili njegovih partnera.

Borba protiv organizovanog kriminala je - barem po rečima političara - već skoro deset godina u samom vrhu dnevnog reda vlada zemalja na zapadnom Balkanu. Ta posvećenost je, međutim, često bila samo deklarativne prirode. Nju su izazivali mahom strani akteri, poput Evropske unije koja je to činila putem procesa pristupanja koji je obuhvatao šest zemalja zapadnog Balkana, i tokom kojeg se naglašavala potreba da se problemu organizovanog kriminala pristupi na efikasniji način. Dok je perspektiva proširenja delovala istinito, i dok je još uvek bila 'živa', vlade su imale podsicaj da ulaži napore u razbijanje organizovanih kriminalnih mreža koje su, sa druge strane, uvek bile bolje organizovane od onih koji su se protiv njih borili. Kada je došlo do tzv. 'zamora proširenja', i kada je evropska budućnost za balkansku šestorku postala nesigurna, ti podsticaji su nestali. Sa njima su, u odsustvu istinskog, organskog nagona za borbu protiv ovog fenomena u zemljama Zapadnog Balkana, počele da nestaju i nade građana da će jednoga dana živeti u društvu bez kriminala.

U ovom radu se istražuje deo gore navedenog problema: naime, reč je o pokušaju da se utvrdi zbog čega vlade ne ispunjavaju obaveze kojih su se prihvatile u vezi sa borbom protiv organizovanog kriminala. Prvo pitanje na koje bi trebalo odgovoriti je kako uopšte proceniti efikasnost te borbe na zapadnom Balkanu. Iako je svima jasno da su rezultati daleko od dobrih, praznina je primetna i u administrativnim i statističkim podacima zasnovanim na anketama, koji su dostupni javnosti. Zbog te praznine je teško utvrditi u kojoj meri je odgovor pojedinačnih država na pojavu organizovanog kriminala istinski delotvoran. To ostavlja prostor za suprotstavljene narative o postignutim rezultatima, te je tako moguće da jedna od ovih zemalja tvrdi da izuzetno uspešno vodi *rat protiv mafije*, uprkos verodostojnim izveštajima i vodećim stručnjacima koji tvrde da je njena vlada duboko kriminalizovana i da rat protiv mafije nije ništa drugo do medijski trik.

Prvi izazov koji je ovim izveštajem utvrđen je nedostatak verodostojnih podataka o organizovanom kriminalu, što predstavlja najveću prepreku javnoj raspravi o tom pitanju koja bi bila zasnovana na dokazima. Iako je to već poznato, nije na odmet ponoviti da većina zemalja u regionu nema uspostavljene statističke sisteme koji su u stanju da prikupljaju i prate podatke o organizovanom kriminalu. Čak i kada takvi sistemi postoje, podaci se u velikoj meri razlikuju od jednog do drugog krivičnog dela, ili pak nisu razdvojeni na način kojim bi se omogućila ikakva bitnija analiza. Posebno je teško pratiti tok predmeta kroz sistem krivičnog pravosuđa jer ne postoje jedinstveni identifikatori uz čiju pomoć bi se to činilo. Podaci institucija najčešće nisu lako dostupni. Čak i pošto se pribave, ulaganjem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, iz njih - zbog sistema za upravljanje predmetima koji koriste različite pokazatelje i tako sprečavaju bilo kakvo smisljeno poređenje - ne može mnogo toga da se zaključiti.

Drugo ključno otkriće je sledeće: bez obzira na to što su zakonski i strateški preduslovi u zemljama zapadnog Balkana uglavnom uspostavljeni, njihova primena ne ide baš najbolje. Organima za sprovođenje zakona često nedostaju kapaciteti, odgovarajuća koordinacija i resursi koji su im neophodni da bi mogli uspešno da se bave svojim poslom. Uz to, opšte je mišljenje svih intervjuisanih sagovornika da je dobra saradnja između ovih organa najvažniji faktor u borbi protiv organizovanog kriminala. Iako postoje bilateralni sporazumi i mnoštvo regionalnih i međunarodnih foruma, prisutne su i prepreke koje sprečavaju efikasnu saradnju i bolje koordiniran odgovor.

U svemu tome, konačno, značajnu ulogu igra i politika. Bilo da se ona manifestuje kao politički uticaj na organe zadužene za sprovođenje zakona, nedostatak političke volje za borbu protiv organizovanog kriminala, ili kao politička odluka da se protiv njega uopšte ne bori, stiče se utisak da je politika glavna prepreka za uspješniju borbu zemalja zapadnog Balkana protiv organizovanog kriminala. U Verodostojnoj strategiji proširenja Evropske unije iz 2018. godine navodi se da „zemlje pokazuju jasne elemente zarobljavanja države, uključujući veze sa organizovanim kriminalom i korupciju na svim nivoima vlasti i uprave“. Stoga su politički lideri istovremeno i ti koji treba da rešavaju problem, i glavni problem koji treba rešiti. Dakle, na njima je da preuzmu odgovornost za stvaranje okruženja koje bi bilo pogodno za borbu protiv organizovanog kriminala, kao i za jačanje otpornosti društva na štetu koju taj oblik kriminala izaziva.

Albanija	7
Sažetak	8
Uvod	9
Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira	10
Saradnja sa EU, regionalna saradnja i razmena znanja	13
Rezultati Albanije u borbi protiv organizovanog kriminala	15
Ključni nedostaci i izazovi	19
Preporuke	21
Bibliografija	22

Bosna i Hercegovina	24
Sažetak	25
Uvod	26
Analiza zakonskog i strateškog okvira	27
Saradnja na nivou EU, regionalna saradnja i razmena znanja	29
Rezultati koje su vlade zapadnog Balkana postigle u borbi protiv organizovanog kriminala	30
Ključni nedostaci i izazovi	32
Preporuke	34
Bibliografija	35

Kosovo	36
Sažetak	37
Uvod	38
Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira	38
Saradnja u okviru Evropske unije, regionalna saradnja i razmena znanja	40
Rezltati kosovskih institucija u borbi protiv OK	42
Glavni nedostaci i izazovi u borbi vlade Kosova protiv OK	44
Preporuke	47
Bibliografija	49

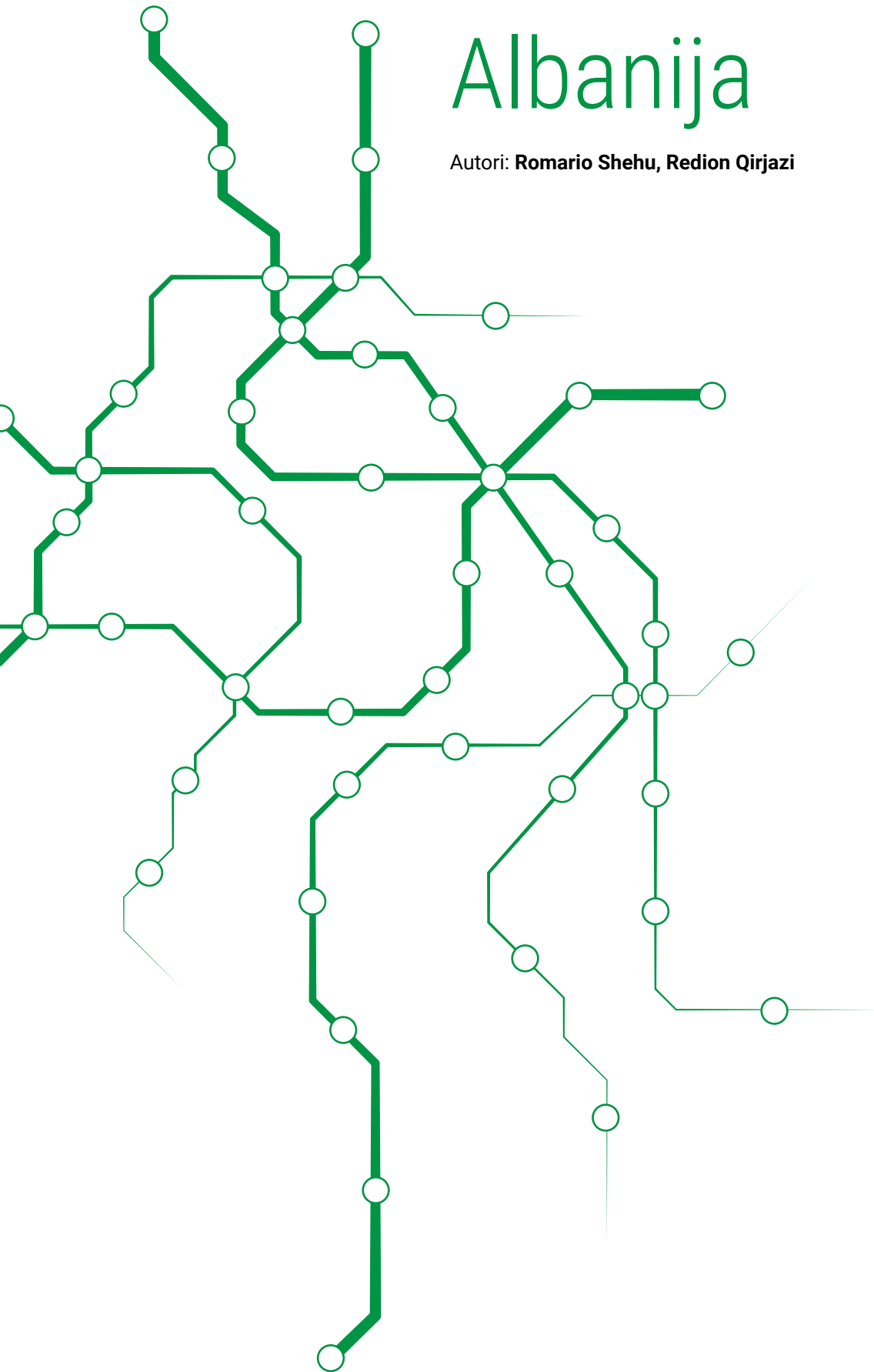
Crna Gora	51
Sažetak	52
Uvod	52
Analiza pravnog, strateškog i zakonodavnog okvira	53
Saradnja na regionalnom i nivou EU	55
Dosadašnji rezultati Crne Gore u borbi protiv OK	56
Ključni nedostaci i izazovi	57
Preporuke	60
Bibliografija	61

Severna Makedonija	62
Uvod	63
Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira	64
Saradnja u okviru Evropske unije, regionalna saradnja i razmena znanja	66
Rezultati Severne Makedonije u borbi protiv OK	68
Zaključci i preporuke	71
Bibliografija	73

Srbija	75
Sažetak	76
Uvod	76
Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira	77
Saradnja na nivou Evropske unije, regionalna saradnja i razmena znanja	79
Rezultati Srbije u borbi protiv organizovanog kriminala	80
Ključni nedostaci i izazovi	81
Zaključak	82
Preporuke	83
Bibliografija	84

Albanija

Autori: **Romario Shehu, Redion Qirjazi**

Svrha ovog izveštaja je da, kroz analizu pravnog okvira i institucionalnih i strateških nastojanja, prikaže borbu Albanije protiv organizovanog kriminala, kao i da utvrdi nedostatke i ponudi odgovarajuće preporuke.

Još od početka političke i ekonomske tranzicije ranih devedesetih godina prošlog veka, organizovani kriminal jedan je od glavnih problema sa kojim se država susreće i koji, kako vreme prolazi, doseže sve viši nivo. Albanske vlasti su borbu protiv organizovanog kriminala započele približno deset godina pošto se isti pojavio, kada je početkom 2000-ih - Albanija potpisala Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i njene odredbe transponovala u svoj krivični zakonik. Sa ostalim relevantnim zakonskim odredbama to je urađeno kasnije. Pristup Albanije ovom problemu dobio je stratešku dimenziju krajem 2000-ih, kada je usvojena prva međusektorska strategija protiv organizovanog kriminala za period 2008-2013. Usledili su i ostali relevantni dokumenti, kao i druga po redu Međusektorska strategija za period 2013-2020.

Usvajanje i primena ovih strategija nisu tekli ni na redovan ni na dosledan način. Postoje preklapanja i dupliranja kada je reč o Strategiji protiv organizovanog kriminala i drugih sektorskih strategija. Broj organizovanih kriminalnih grupa čiji je rad onemogućen se nakon 2015. godine smanjio. Uprkos svim nastojanjima, uspeh Albanije u borbi protiv uzgajanja kanabisa i trgovine drogom i dalje je loš. Kada je reč o korupciji, učinak je relativno loš. U periodu od 2015. do 2019. godine vođeno je nekoliko postupaka u vezi sa pranjem novca. Ukupna percepcija građana o javnoj bezbednosti se od 2015. godine pogoršala.

U gore navedenom kontekstu, institucije krivičnog sistema trebalo bi dodatno da unaprede koordinaciju, da bliže sarađuju sa organizacijama građanskog društva, kao i da u punoj meri koriste operativne sporazume potpisane sa Evropskom unijom. U Albaniji se Procena pretnje od organizovanog kriminala već godinama ne radi, iako je u pitanju važan dokument koji pomaže da se pretnje bolje razumeju i da se utre put ka njihovom rešavanju.

Organizovani kriminal se kao jedan od najvećih izazova pojavio nakon što se, početkom devedesetih godina prošlog veka, započelo sa političkom i ekonomskom tranzicijom. S obzirom na ozbiljnost problema, delotvorna borba protiv ovog fenomena ključni je prioritet kada je reč o onome što Albanija treba da uradi kako bi mogla da započne pregovore o pristupanju Evropskoj uniji (EU)¹. Kada se organizovani kriminal ranih devedesetih godina pojavio, Albanija je bila uglavnom nespremna za to da se sa njim suoči, tako da je tek 2008. usvojila prvu Međusektorsku strategiju za suzbijanje organizovanog kriminala, ilegalne trgovine i terorizma² (koja je ažurirana 2013. godine). Za to vreme su međunarodni izveštaji i statistički podaci državnih institucija otkrili da se albanski organizovani kriminal u velikoj meri proširio, kako po zemlji, tako i u inostranstvu. Albanske mreže organizovanog kriminala sada su u stanju da izvode velike transkontinentalne operacije - od prevoženja droge i kontrole tržišta narkotika u Evropi, pa do preduzimanja uspešnih operacija pranja novca uz korišćenje Albanije kao platforme za delovanje³. Albanske vlasti se protiv organizovanog kriminala bore tako što unapređuju pravnu, institucionalnu i stratešku infrastrukturu i kapacitete, ali opipljivijih rezultata još uvek nema.

Svrha ovog izveštaja je da se analiziraju trenutna nastojanja albanskih vlasti da se pozabave problemom organizovanog kriminala, ispituju postojeći izazovi i daju preporuke. Preciznije, u izveštaju se: i) analizira zakonodavni, institucionalni i strateški okvir za borbu protiv organizovanog kriminala, ii) procenjuje saradnja i razmena znanja između Albanije i Evropske unije, kao i saradnja u regionu, iii) analiziraju dosadašnji rezultati borbe Albanije protiv organizovanog kriminala, iv) identifikuju ključni nedostaci koji sprečavaju efikasniju borbu, i v) predlažu preporuke za rešavanje problema.

Izveštaj je pripremljen na osnovu kvalitativne metode istraživanja, korišćenjem primarnih i sekundarnih podataka prikupljenih redovnim putem (*desk istraživanjem*).

1 Strategija proširenja i glavni izazovi za period 2013-2014, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf. Pristupljeno 01.01. 2021. godine

2 CSDG Albanija, 2020. Polazna procena: Međusektorska strategija za suzbijanje organizovanog kriminala 2013-2020, Tirana: Centar za proučavanje demokratije i upravljanje. Dostupno na adresi: <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>.

3 Dirmişi i Kamoli, 2018. Administrativni pristup borbi protiv organizovanog kriminala: Istraživanje mogućnosti implementacije u Albaniji. CSDG Albanija

Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira

Albanija je potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNTOC)⁴ i njena tri protokola još od 2002. godine, dok su odredbe UNTOC-a o organizovanom kriminalu transponovane u Krivični zakonik 2003⁵. Pored izmena krivičnog zakonodavstva iz 2017. godine⁶, kojim su uvedena nova krivična dela i posebne istražne tehnike, usvojeni su i drugi relevantni novi zakoni⁷. Albanski zakonski okvir delimično je usklađen sa Okvirnom odlukom Saveta EU o borbi protiv organizovanog kriminala⁸. Ostale promene povezane sa zakonskim okvirom, a koje se pominju u Nacionalnom planu za evropske integracije (NPİE)⁹ 2020-2022 uključuju odobravanje nekoliko naredbi generalnog direktora policije namenjenih jačanju borbe institucija protiv organizovanog kriminala.

Albanija je borbu protiv pranja novca od strane ljudi koji su povezani sa kriminalom i terorizmom započela 2009. godine, kada je vlada usvojila zakon o „anti-mafiji“¹⁰ koji sadrži jasne odredbe u vezi sa sprečavanjem pranja novca i oduzimanjem imovine. Iako je ovaj zakon pretrpeo više izmena i dopuna, on je i dalje neuspešan zbog nedostatka koordinacije između institucija i nedovoljnih kapaciteta¹¹.

Usled neefikasnosti ovog zakona, Albanija je početkom 2020. godine usvojila poseban paket kojim je uvela privremene preventivne mere kako bi povećala svoju sposobnost da se bori protiv organizovanog kriminala i terorizma (u narodu se taj paket naziva „zagrabi što god možeš“ ili „KÇK“)¹². Ove mere su usredsređene prvenstveno na zaplenu i oduzimanje imovine, čime se ograničava kretanje osumnjičenih kriminalaca i njihova privredna delatnost. Mehanizam „KÇK“ trenutno sprovodi posebna struktura (OFL) u okviru Generalne uprave državne policije zadužene za prevenciju, otkrivanje, dokumentovanje i suzbijanje teškog i organizovanog kriminala¹³. Pre nego što je odobren, ovaj normativni akt je pretrpeo kritiku organizacija građanskog društva, koje su od predsednika Skupštine tražile da u zajedničkoj izjavi prenese njihovu zabrinutost:

4 Zakon br. 8920/2002 o ratifikaciji „Konvencije Ujedinjenih nacija protiv međunarodnog organizovanog kriminala“ i njegova dva dodatna protokola

5 Zakon br. 8733/2001 i Zakon br. 9086/2003

6 Krivični zakonik Republike Albanije br. 7895, izmenjen Zakonom br. 36/2017 i Zakonom br. 89/2017

7 Zakon br. 60/2016 o uzbunjivačima i zaštiti uzbunjivača; Zakon br. 9205/2004 o svedocima saradnicima i zaštiti svedoka, izmenjen 2009. godine Zakonom br. 10173/2009 o svedocima saradnicima i zaštiti svedoka

8 Odluka Saveta Evropske unije o borbi protiv organizovanog kriminala. Dostupno na adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841&from=EN>.

9 Naredbe generalnog direktora policije obuhvataju: i) naredbu 328/2018 o uspostavljanju Sektora posebnih operativnih snaga za podršku u istragama, ii) osnivanje jedinice Brza Albanija i iii) Akcioni plan 257/2019 o sprečavanju i borbi protiv krivičnog dela uzgoja opojnih droga 2019

10 Zakon br. 192/2009 o sprečavanju i borbi protiv organizovanog kriminala i trgovine putem preventivnih mera koje se preduzimaju u odnosu na imovinu. Dostupno na adresi: http://www.pp.gov.al/web/ligj_per_parandalimin_dhe_goditjen_e_krimite_organizuar_dhe_trafikimit_neper_mjet_masave_parandaluese_kunder_411.pdf

11 Opšte tužilaštvo, 2020. Izveštaj opšteg tužilaštva o situaciji vezanoj za kriminal za 2019. godinu, Tirana: Opšte tužilaštvo

12 Savet ministara, 2020. Normativni zakon „Preventivne mere za jačanje borbe protiv terorizma, organizovanog kriminala i teškog kriminala i konsolidaciju javne bezbednosti. Tirana: Savet ministara

13 Ibid.

„Normativnim aktom (*Anti-KÇK*) zaobilazi se ustavni okvir države, krši se načelo podele i ravnoteže vlasti, krše se osnovna ljudska prava i slobode uključujući slobodu kretanja i pravo na odgovarajući sudski postupak, slabi se pravna i suštinska nezavisnost tužilaštva i potkopava borba protiv organizovanog kriminala“¹⁴.

I zaštitnik građana je izrazio rezerve prema ovom normativnom aktu, jer je za uvođenje paralelnih mehanizama nadležnosti smatrao da je neustavno i da se na taj način krše ljudska prava¹⁵. Uprkos kritikama organizacija građanskog društva i zaštitnika građana, normativni akt je odobren. Ipak, nije postigao očekivane rezultate. Iako je od formiranja OFL prošlo jedanaest meseci, još uvek nije oduzeta nikakva imovina. OFL, praktično, uspeva samo da privremeno konfiskuje imovinu, ali ne i da je oduzme¹⁶.

Nastojanja Albanije da konfiskuje i oduzme imovinu stečenu organizovanim kriminalnim delovanjem pokazala su se neuspešnim, zbog čega je EU zatražila da se osnuje ili odredi kancelarija koja će biti zadužena za pronalaženje i praćenje imovine stečene kriminalnim delovanjem, kao i da usvoji zakone koji bi se pozabavili neopravdanim bogaćenjem¹⁷.

U Albaniji postoji nekoliko specijalizovanih entiteta koji se bore protiv organizovanog kriminala. Na taktičkom nivou, to je Odeljenje za težak i organizovani kriminal koje deluje u okviru albanske Državne policije. Istrage u predmetima organizovanog kriminala nadzire Specijalno tužilaštvo. Što se tiče institucija pravosuđa, postoje prvostepeni sud koji je specijalizovan za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala i isti takav apelacioni sud. Visoki savet tužilaca i Visoki savet sudstva osnovani su 2018. godine¹⁸, što je dovelo do uspostavljanja Specijalnog tužilaštva i Strukture za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala (SPAK)¹⁹, zaduženih za istragu i rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala visokog profila. Oni se doživljavaju i kao institucije koje na efikasan način mogu da istražuju (nedodirljive) visoke funkcionere i kriminalne bosove u Albaniji²⁰.

Od ranih 2000-ih godina, Albanija je usvojila niz strategija za borbu protiv korupcije i drugih oblika organizovanog kriminala²¹. Prva strategija za borbu protiv organizovanog

14 Albanski Helsinški komitet, 2020. Albanski Helsinški komitet. [Onlajn]

Dostupno na adresi: <https://ahc.org.al/oponence-ligjore-per-aktin-normativ-me-fugine-e-ligjit-te-keshillit-te-ministrave-nr-1-dt-31-01-2020/>. [Pristupljeno 26.11.2020.]

15 Brakaj, 2020. Fakteje Albania. [Onlajn] Dostupno na adresi: <https://fakteje.al/spak-rrezon-leg-jitimitetin-e-aktit-normativ-anti-kck/>. [Pristupljeno 26.11.2020]

16 Euronjuz Albanija, 2020 [Onlajn] Dostupno na adresi: <https://euronews.al/al/unpublished/2020/12/23/11-muaj-nga-krijimi-i-ofi-se-ende-as-nje-prone-e-konfiskuar>

17 Evropska komisija, 2020. RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE: Izveštaj o Albaniji za 2020. godinu, Brisel: Evropska komisija. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

18 Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (UNODC), 2020. Merenje organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu (Beč) str. 62-63

19 Zakon br. 95/2016 o organizaciji i funkcionisanju institucija za suzbijanje organizovanog kriminala i korupcije Dostupno na adresi: https://klp.al/wp-content/uploads/2020/02/lliqi_nr_95_2016_per_organizimin_dhe_funksionimin_e_institucioneve_per_te_luftuar_korrupsionin_dhe_krimin_e_organizuar_s_1728.pdf

20 Reporter.al, 2019. Dostupno na adresi: <https://www.reporter.al/ngrihet-struktura-e-posac-me-per-luften-kunder-korrupsionit-dhe-krimin-te-organizuar/>

21 Odluka Saveta ministara br. 292/2004. Nacionalna strategija protiv droga 2004-2010; Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine decom i zaštitu dece žrtava trgovine 2008-2010; Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2008-2010; Međusektorska strategija za prevenciju i borbu protiv korupcije i transparentno upravljanje, 2008-2013; Strategija integrisanog upravljanja granicama 2007-2013; Strategija sektora za javni poredak 2007-2013

kriminala usvojena je 2008. godine²², da bi nakon nje je, 2013. godine, usledila i druga²³. U pitanju je glavni nacionalni strateški dokument čiji je cilj da koordinira pokušaje države da suzbije organizovani kriminal, što se do sada pokazalo neuspešnim²⁴.

Ostali dokumenti ove vrste koji doprinose borbi protiv organizovanog kriminala obuhvataju akcione planove protiv uzgajanja i trgovine kanabisom²⁵, kao i one koji se odnose na reintegraciju žrtava trgovine ljudima²⁶ i kompjutersku bezbednost²⁷.

Albanija tokom poslednjih godina nije objavljivala nacionalnu Procenu pretnje od organizovanog kriminala²⁸, iako je u pitanju dokument koji je značajan za ispravno razumevanje ovih pretnji i njihovo pravilno rešavanje. Dobra metodologija za procenu rizika od organizovanog kriminala je SOCTA²⁹.

Pored toga što ne priprema Procenu pretnje od organizovanog kriminala, Albanija nije predala ni izveštaj o praćenju sprovođenja strategije do kraja 2020. godine³⁰. Odsustvo ove vrste praćenja sprečava mogućnost da se situacija unapredi i dovodi do toga da nema dostupnih podataka.

U izveštaju o praćenju za 2020. godinu³¹ primećeno je da je proces usvajanja i primene strategija nepravilan, nedosledan i da se njemu pristupa mahom zato što to traži Evropska unija. Pokazatelji su loše formulisani i ni jedna od strategija za borbu protiv organizovanog kriminala ne sadrži akcioni plan za tri od šest godina, kojim bi se obezbedila njihova pravilna primena.

22 Odluka Saveta ministara br. 1140/2008 „Međusektorska strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine i terorizma 2008-2013“

23 Odluka br. 663/2013 o usvajanju Međusektorske strategije za borbu protiv organizovanog kriminala, neovlašćene trgovine i terorizma 2013-2020 i Akcionog plana 2013-2016

24 CSDG Albanija, 2020. Polazna procena stanja: Međusektorska strategija za borbu protiv organizovanog kriminala 2013-2020, Tirana: Centar za proučavanje demokratije i upravljanja. Dostupno na adresi: <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>. str. 7-9

25 Odluka Saveta ministara br. 248/2017 o odobravanju Akcionog plana protiv uzgoja i trgovine kanabisom 2017–2020

26 Odluka Saveta ministara br. 115/2016 o odobravanju Akcionog plana za socio-ekonomsku reintegraciju žena i devojčica žrtava trgovine ljudima

27 Odluka Saveta ministara br. 973/2015. Dostupno na adresi: <https://cesk.gov.al/wp-content/uploads/2016/04/Dokumenti%20i%20Politikave%20per%20Sigurine%20Kibernetike%202015-2017.pdf>

28 Evropska komisija, 2020. RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE: Izveštaj o Albaniji za 2020. godinu, Brisel: Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

29 Procena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala - SOCTA je jedan od EUROPOL-ovih glavnih strateških izveštaja i služi za procenu i prioritizaciju pretnji, ranjivosti i prilika za vršenje krivičnih dela

30 CSDG Albanija, 2020. Početna procena: Intersektorska strategija za suzbijanje organizovanog kriminala 2013-2020, Tirana: Centar za proučavanje demokratije i upravljanja. Dostupno na adresi: <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>

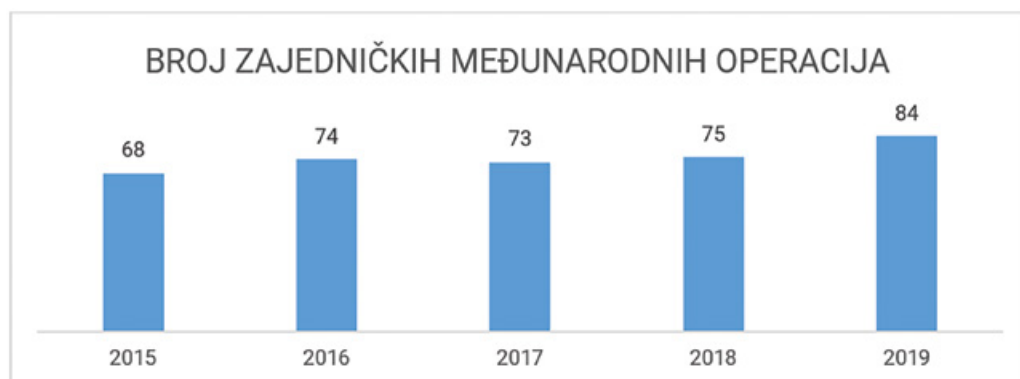
31 Ibid. str. 28-29

Saradnja sa EU, regionalna saradnja i razmena znanja

Jačanje međunarodne saradnje u borbi protiv organizovanog kriminala jedan je od strateških ciljeva nacionalne strategije³². Iako ima dovoljno dokaza da saradnja Albanije sa EU u vezi s borbom protiv organizovanog kriminala postoji, o regionalnoj nema mnogo podataka. S obzirom na regionalnu i transnacionalnu prirodu organizovanih kriminalnih grupa i činjenicu da su sve zemlje zapadnog Balkana zainteresovane za borbu protiv njih, regionalna saradnja je veoma značajna.

Albanija je preduzela određene korake kako bi ojačala policijsku saradnju sa EU: italijanskoj instituciji *Guardia di Finanza* pružila je mogućnost da sprovodi nadzor iz vazduha, i intenzivirala saradnju sa Agencijom Evropske unije za sprovođenje zakona (EUROPOL) i Evropskom kancelarijom za pravosudnu saradnju (EUROJUST), što je dovelo do niza velikih i uspešnih operacija³³. Pored toga, Albanija je potpisala sporazum o operativnoj saradnji sa Evropskim centrom za praćenje droga i zavisnosti od droga (EMCDDA) i Evropskom agencijom za graničnu i obalsku stražu (FRONTEX). Frontex je u maju 2019. godine pokrenuo svoju prvu zajedničku operaciju van teritorije Evropske unije na grčko-albanskoj granici, kada je 7.087 ilegalnih migranata (od kojih je 77,8% bilo uhvaćeno u Albaniji) zaustavljeno i procesuirano zbog prelaženja granice na nedozvoljenim mestima³⁴.

Albanija je potpisala sporazum o strateškoj i operativnoj saradnji sa EUROPOL-om, koji je ratifikovala 2014. godine a ažurirala 2018.³⁵ Ovaj sporazum stranama pruža mogućnost da lične podatke razmenjuju putem Mrežne aplikacije za bezbednu razmenu informacija (SIENA). Broj zajedničkih međunarodnih operacija blago se povećao tokom 2019. godine, što se poklapa sa potpisivanjem sporazuma između Albanije i EUROPOL-a koji je ratifikovan Zakonom br. 60/2018 (vidi: Grafikon 1).

Grafikon 1: Opšta uprava državne policije. Preuzeto sa CSDG Albanija, 2020

32 Odluka br. 663/2013 o usvajanju Međusektorske strategije za borbu protiv organizovanog kriminala, nelegalne trgovine i terorizma 2013-2020 i Akcionog plana 2013-2016, str. 13

33 Evropska komisija, 2020. RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE: Izveštaj o Albaniji za 2020. godinu, Brisel: Evropska komisija. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

34 Albanska državna policija, 2020. Godišnji izveštaj, Tirana. Dostupno na adresi: <https://mb.gov.al/wp-content/uploads/2020/07/Policia-e-Shtetit-ANALIZA-VJETORE-2019.pdf>. pp. 16-17

35 Nacionalni plan za evropske integracije 2020-2022. Centar za službene publikacije. Dostupno na adresi: <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/02/19/151>.

Iako izvještaj EU za 2020. godinu³⁶ ukazuje na to da su se broj i kvalitet poruka razmenjenih putem SIENE znatno povećali od kraja 2019. godine, u njemu se sugerije i to da bi albanske agencije zadužene za sprovođenje zakona trebalo operativni sporazum sa EUROPOL-om da koriste u punoj meri, uključujući proaktivniju i pravovremenu razmenu informacije putem SIENE i bolje korišćenje zajedničkih istražnih timova. Sporazum između Albanije i EUROPOL-a (Zakon br. 77/2018) omogućio je Albaniji da 2019. godine imenuje službenika za vezu sa EUROPOL-om u prostorijama albanske Državne policije³⁷, prvog na zapadnom Balkanu. Službenik za vezu pomogao je da se ojača policijska saradnja između Albanije i država članica EU u borbi protiv organizovanog kriminala, da se poveća obim razmene podataka i da se ojačaju kapaciteti albanske Državne policije kada je reč o proceni glavnih pretnji od organizovanog kriminala. Iz podataka sadržanih u godišnjem izveštaju Državne policije³⁸ proizilazi da je tokom 2019. godine sa međunarodnim partnerima razmenjen ukupno 31.591 podatak, od čega 18.500 sa Interpolom, 8.645 sa EUROPOL-om i 4.446 sa kontakt licima. U istom izveštaju navodi se da je obim razmene informacija porastao za 5%.

Albanija je potpisala i Sporazum o saradnji³⁹ sa EUROJUST-om, koji je ratifikovan Zakonom br. 113/2018 i čiji je glavni cilj da se dalje olakša pravosudna saradnja između albanskih i evropskih stručnjaka u borbi protiv teškog kriminala, sa posebnim naglaskom na organizovani kriminal i terorizam. Zahvaljujući tom sporazumu u Albaniji je znatno povećan ukupan broj zajedničkih međunarodnih istraga (vidi: Grafikon 2).

Grafikon 2: Opšta uprava državne policije. Preuzeto sa CSDG Albanija, 2020

Samo tokom 2019. godine, Kontakt tačka pri Opštem tužilaštvu primila je najmanje 23 zahteva za pravnu pomoć od država članica kao što su Italija, Grčka, Češka, Švajcarska, Mađarska i Crna Gora⁴⁰. Prema preporuci EU, Albanija je u decembru 2020. godine imenovala tužioca za vezu sa EUROJUST-om⁴¹. Saradnja sa EUROJUST-om je dovela

36 Evropska komisija, 2020. RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE: Izveštaj o Albaniji za 2020. godinu, Brisel: Evropska komisija. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

37 Nacionalni plan za evropske integracije 2020-2022. Centar za službene publikacije. Dostupno na adresi: <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/02/19/151>.

38 Albanska državna policija, 2020. Godišnji izveštaj, str. 15. Tirana. Dostupno na adresi: <https://mb.gov.al/wp-content/uploads/2020/07/Policia-e-Shtetit-ANALIZA-VJETORE-2019.pdf>.

39 Opšte tužilaštvo, 2020. Izveštaj Opšteg tužilaštva o situaciji vezanoj za kriminal za 2019. godinu, Tirana: Opšte tužilaštvo, str. 287-288

40 Ibid., str. 289-290

41 Opšte tužilaštvo, 2020. "Imenovan albanski tužilac za vezu u Eurojust-u." Dostupno na adresi: http://www.pp.gov.al/web/Komandohet_Prokurori_nderlidhes_i_Shqiperise_prane_Eurojust_1518_1.php#.X_bpR9hKiUl

do hapšenja 37 članova organizovane kriminalne grupe koja se bavila međunarodnom trgovinom velikim količinama droge⁴², kao i do prve veoma uspešne međunarodne operacije. U njoj su učestvovali pravosudni organi i policija deset zemalja, a rezultirala je potpunim rasturanjem kriminalne grupe 'Kompania Bello', jedne od najaktivnijih mreža za trgovinu kokainom u Evropi⁴³.

Grafikon 3: Podaci preuzeti od Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala, Merenje organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu, 2020

Rezultati Albanije u borbi protiv organizovanog kriminala

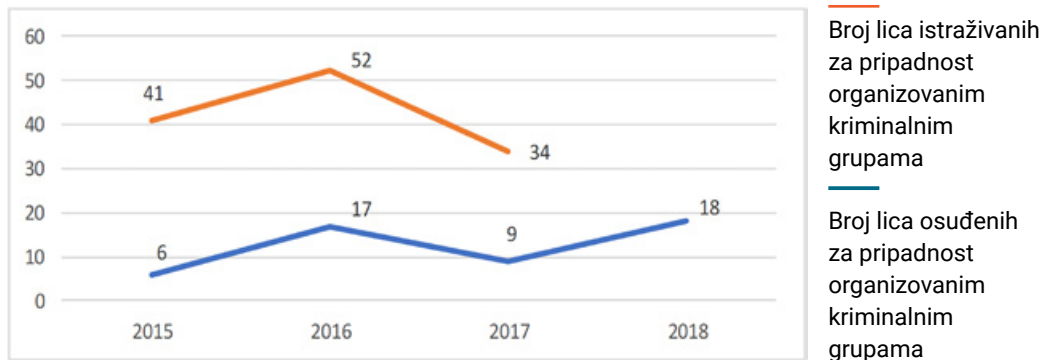
Budući da Albanija u poslednje vreme nije objavljivala nacionalnu Procenu opasnosti od ozbiljnog i organizovanog kriminala, koja je neophodna za sticanje pouzdane slike o pretnjama, rezultati borbe protiv organizovanog kriminala u zemlji se procenjuju prema većem broju oblasti organiziranog kriminala, koje su u nacionalnoj strategiji utvrđene kao pokazatelji⁴⁴, kao i na osnovu dva međunarodna izveštaja - Izveštaja o međunarodnoj strategiji za kontrolu narkotika američkog State Departmenta za 2020. godinu i Izveštaja Evropske komisije 2020 o Albaniji.

Onesposobljavanje kriminalnih organizacija koje se bave organizovanim kriminalom jedan je od unutrašnjih pokazatelja sadržanih u nacionalnoj strategiji. Od 2015-te je tokom godina došlo do smanjenja broja onesposobljenih grupa (videti grafikon 4). Razlog za to bi mogao da bude prirodan pad njihovog broja prouzrokovan efikasnim radom mehanizama za borbu protiv organizovanog kriminala, ali se možda jednostavno radi o pokazatelju lošijeg učinka nadležnih institucija, posebno s obzirom na visok stepen kriminala koji je i dalje prisutan u Albaniji.

42 Eurojust, 2020. Kancelarija Evropske unije za krivičnopravnu saradnju. [Onlajn]
Dostupno na adresi: <https://www.eurojust.europa.eu/major-albanian-italian-drug-trafficking-net-work-dismantled>.

43 Ibid.

44 Odluka br. 663/2013 o usvajanju Međuskorske strategije za borbu protiv organizovanog kriminala nezakonite trgovine i terorizma 2013-2020 and Akcioni Plan 2013-2016

Grafikon 4: Izvor: CSDG Albania, 2020. Početna procena: Međusektorska strategija za borbu protiv organizovanog kriminala

Oduzimanje imovine stečene nezakonitim aktivnostima je još jedan interni pokazatelj nacionalne strategije koji se ističe i u međunarodnim izveštajima. Postupci vezani za pranje novca odvijali su se konstantno od 2015. do 2019. godine, sa blagim porastom njihovog broja u 2017. godini i postepenim smanjenjem u narednim godinama (vidi: Grafikon 5). Kada je reč o rasprostranjenom pranju novca u Albaniji koje se navodi u međunarodnim izveštajima, sve manji broj postupaka za to krivično delo može da se protumači samo kao loš učinak državnih institucija.

Grafikon 5: Grafikon prikazuje krivične postupke koji su se vodili za krivično dele pranje novca, a koje je evidentiralo Opšte tužilaštvo (član 287/a - anonimni računi i član 287/b - pronevera novca ili dobara stečenim krivičnim delima ili kriminalnim delovanjem)

Ilegalno tržište narkotika je pokazatelj iz nacionalne Strategije koji se ističe i u međunarodnim izveštajima. Trgovina drogom je u poslednjih 30 godina predstavljala najprofitabilniji sektor za kriminalne grupe koje deluju u Albaniji. Uzgajanje kanabisa i dalje je rasprostranjeno, uprkos oziljnim pokušajima da se njegova proizvodnja ograniči⁴⁵. U izveštaju američkog Stejt Departmenta napominje se da Albanija pokušava da sprovede sveobuhvatnu reformu krivičnog pravosuđa kako bi mogla efikasnije da goni kriminalce i da im sudi za trgovinu drogom, i da je za albansku vladu od ključnog značaja da nastavi da sprovodi reformu i radi na smanjenju uticaja organizovanog kriminala⁴⁶. Ono što je pozitivno jeste to da se u izveštaju Evropske komisije navodi da Albanija nastavlja da pokazuje veliku posvećenost suzbijanju proizvodnje i trgovine drogom⁴⁷. U izveštaju Evropske komisije preporučuje se da država

45 Reitano i Amerhauser, 2020. Nezakoniti finansijski tokovi u Albaniji, na Kosovu i u Severnoj Makedoniji. Globalna inicijativa. Ženeva. str. 52

46 Američki Stejt Department: Kancelarija za međunarodnu borbu protiv opojnih droga i poslove vezane za sprovođenje zakona, 2020. Izveštaj o međunarodnoj strategiji za kontrolu opojnih droga, tom I. Kontrola lekova i hemikalija, Vašington.

47 Evropska komisija, 2020. RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE: Izveštaj o Albaniji za 2020. godinu, Brisel: Evropska komisija. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

tokom naredne godine usvoji novu strategiju i akcioni plan za borbu protiv droge, da popuni zakonodavne praznine u vezi sa prekurzorima, i da pojača borbu protiv trgovine drogom. Grafikon koji sledi (br. 6) pokazuje količinu opojnih droga koje su u Albaniji zaplenjene od 2015. do 2019. godine. Bez obzira na zaplenjene količine, učinak državnih institucija je loš, s obzirom na široko rasprostranjeno uzgajanje kanabisa i trgovinu drogom koji se navode u međunarodnim izveštajima.

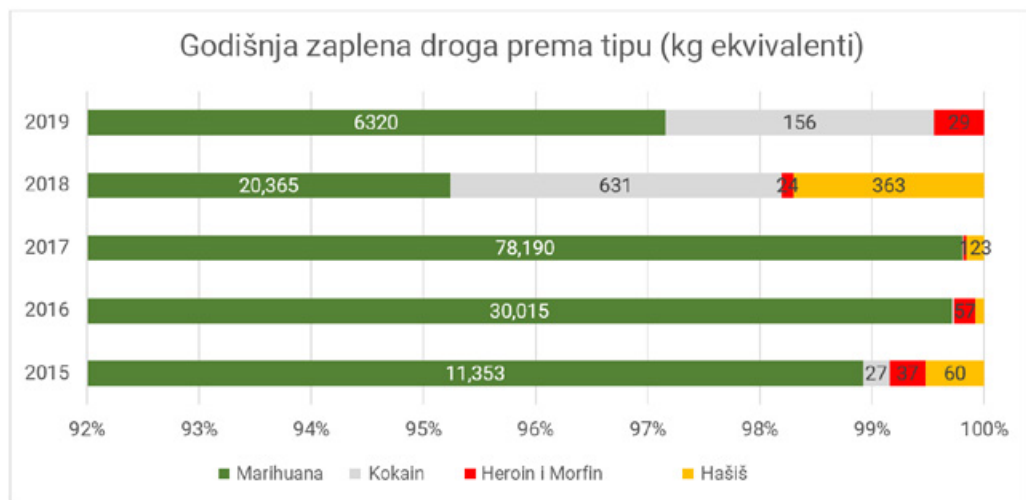
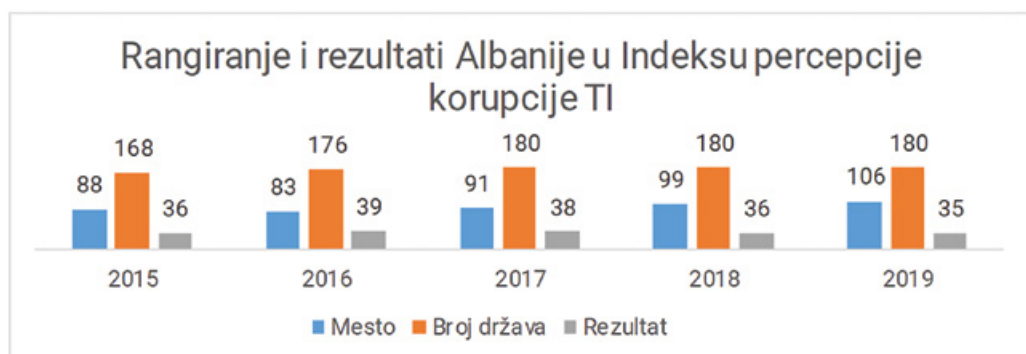

Chart 6: Annual Drug Seizures (kg equivalents) in Albania 2015 - 2018.

Source: United Nations Office on Drugs and Crime.

Data for 2019 are retrieved from CSDG Albania.

Smanjenje korupcije na minimum i plasiranje Albanije među one države koje se efikasno bore protiv korupcije još jedan je pokazatelj koji se navodi u nacionalnoj strategiji, a koji se ističe i u međunarodnim izveštajima. Situacija vezana za korupciju se od 2016. do 2019. godine pogoršala (vidieti grafikon br. 7), tako da se ISCOG-om 2013-2020 nije postigao željeni rezultat.

Grafikon 7: Rangiranje i rezultati Albanije u Indeksu percepcije korupcije Transparency International-a za period 2015-2019

Stepen bezbednosti i reda u državi je još jedan interni pokazatelj iz nacionalne Strategije. Uprkos tome, procenat građana koji o bezbednosti u zemlji imaju pozitivno mišljenje se tokom godina smanjivao, da bi sa 49% stanovništva koje se 2015. godine osećalo bezbedno spalo na samo 35% 2019. godine (videti grafikon br. 8). Izuzetno je teško izmeriti ovaj cilj uz pomoć institucionalnih pokazatelja, jer nema izveštaja koji u sebi sadrže procenu stepena javne bezbednosti. Većina priloženih podataka dolazi iz istraživanja javnog mnjenja koje su sprovele organizacije građanskog društva koje rade na terenu.

Grafikon 8: Podaci iz Istraživanja javnog mnjenja koje je sprovele IDM Albanija, Dostupi su na adresi: <https://idmalbania.org/trust-in-governance/>. Većina ispitanika navela je kriminal (67%), zdravstvene probleme (49%), nepravdu (36%), i nesigurno zaposlenje (36%) kao stvari koje ih svakodnevno brinu.

Malo je opipljivih dokaza, pribavljenih iz institucija, koji ukazuju na to u kojoj meri su bezbednost i javni red unapređeni tokom godina, što je još jedna činjenica koja podseća na to da strategije treba da sadrže merljive ciljeve.

Broj evidentiranih krivičnih dela se od 2015. godine povećao, što potkrepljuje nalaze istraživanja javnog mnjenja koji pokazuju da su se građani 2019. godine osećali manje bezbednim nego pre četiri godine (videti grafikon br. 9).

Grafikon 9: Podaci su iz Biroa za statistiku, pribavljeni 2020. godine. Godišnji statistički podaci o kriminalu, Tirana.

Ključni nedostaci i izazovi

U ovom izveštaju je utvrđeno nekoliko nedostataka i izazova vezanih za borbu države protiv organizovanog kriminala.

Strateški ciljevi koji se navode u ISCOC-u 2013-2020 transponovani su i u druge relevantne nacionalne sektorske strategije, što je dovelo do preklapanja i dupliranja koje bi moglo da se pokaže kao opterećenje za institucije koje su zadužene za sprovođenje strategije i da dovede do rasipanja resursa.

Postupak usvajanja i primene ISCOC-a nije išao ni pravilno i dosledno. Pokazatelji koji se navode u ISCOC 2013-2020 formulisani su bez osnovnih podataka, sa isprekidanim (umesto godišnjim) ciljevima, a nema ni odredbi o prikupljanju podataka, kao ni podataka o tome šta će se koristiti za merenje rezultata.

Albanija poslednjih godina nije objavljivala nacionalnu Procenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala, iako je u pitanju dokument koji je neophodan da bi se stekla pouzdana slika o pretnjama sa kojima se država suočava i osmislile intervencije za njihovo eliminisanje.

Izveštaji o praćenju i evaluaciji su značajni jer nude preporuke za rešavanje problema izazvanih dupliranjem Strategije i doprinose njenom boljem sprovođenju. Međutim, do kraja 2020. godine u Albaniji nije bilo ni državnog ni nezavisnog izveštaja o sprovođenju ISCOC-a za period 2013-2020.

Organizovane kriminalne grupe ne obraćaju pažnju na državne granice i sarađuju na međunarodnom nivou, što za mnoge države čini ovu borbu problematičnom, a saradnju izuzetno značajnom. Podaci o toj vrsti saradnji Albanije sa Evropskom unijom su dostupni, ali je podataka o regionalnoj saradnji veoma malo.

Bez obzira na svoja nastojanja da pleni i oduzima imovinu stečenu bavljenjem organizovanim kriminalom, Albanija u ovom području još uvek nema uspeha. Razlozi za to su sledeći: i) raspoloživi broj i vrednost zaplenjene i oduzete imovine ne odgovaraju stepenu kriminala koji je prisutan u zemlji, ii) uspostavljeni mehanizmi zapravo nisu uspeli u svom nastojanju da imovinu oduzimaju, već uspevaju samo da je privremeno zaplene, i iii) sve je manji broj krivičnih postupaka koji se vode za pranje novca, što odražava loš učinak državnih institucija u tom pogledu.

Zbog ograničenih resursa, neadekvatnih kapaciteta, nedostatka koordinacije i ispravnog razumevanja pretnji, borba protiv organizovanog kriminala za Albaniju - kao i za mnoge druge države u regionu - predstavlja veliki izazov. Shodno tome, izuzetno je važno da Albanija nauči da maksimizuje svoje napore, da izbegava rasipanje resursa, i da pripremi jednostavnu i laku strategiju za borbu protiv organizovanog kriminala. S tim u vezi, slede konkretne preporuke za albanske institucije:

Albanija bi trebalo redovno da objavljuje nacionalnu Procenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala uz usvajanje metodologije EU SOCTA. To će državi da pomogne da stekne pouzdanu sliku o pretnjama sa kojima se suočava i da joj pruži mogućnost da odluči koje bi operativne mere trebalo preduzeti za njihovo rešavanje, posebno prilikom izrade sledećeg ISOC-a.

Albanija bi trebalo dodatno da pojača rad na suzbijanju pranja novca i da usvoji zakone neophodne za borbu protiv neopravdanog bogaćenja, jer krivični postupci nisu od samog početka praćeni finansijskim istragama, tako da je njihova delotvornost još uvek ograničena.

Albanija bi trebalo da formira kancelariju koja bi bila zadužena za pronalaženje i praćenje imovine stečene kriminalnim radnjama, u skladu sa pravnim tekovinama Evropske unije.

Albanske agencije zadužene za sprovođenje zakona trebalo bi u punoj meri da koriste operativni sporazum sklopljen sa EUROPOL-om koji obuhvata proaktivniju i pravovremenu razmenu informacija putem SIENE, kao i da bolje koristi zajedničke timove za sprovođenje istraga u kojima bi radila sa kolegama iz EU.

S obzirom na regionalnu i transnacionalnu saradnju koja se odvija između organizovanih kriminalnih grupa, i opasnost koje one predstavljaju kada je reč o zapadnom Balkanu, važno je da se ojača regionalna saradnja u borbi protiv ovih grupa.

Albanija bi trebalo da razvije efikasniji mehanizam za praćenje sprovođenja strategija. Na taj način bi se obezbedilo smanjenje preklapanja, kao i kontinuirano unapređenje strateških ciljeva donošenjem odluka na osnovu prikupljenih informacija.

Kako bi mogla efikasno da se bori protiv mreža organizovanog kriminala, Albanija bi trebalo da poveća razmenu informacija između svojih institucija krivičnog pravnog sistema.

Državne institucije treba da sarađuju sa građanskim društvom kako bi stekle pristup što većem broju informacija i da unapredr praćenje borbe protiv organizovanog kriminala tako što bi se njime bavili spoljni akteri.

Povećati tehničke kapacitete zaposlenih u krivičnom pravnom sistemu za borbu protiv organizovanog kriminala. To bi obuhvatilo specijalizovane obuke za tužioce, sudije, policajce i članove drugih srodnih institucija.

Naučni i medijski članci

Albanski helsinški komitet, 2020. [Online] Dostupno na adresi: <https://ahc.org.al/aponence-ligjore-per-aktin-normativ-me-fugine-e-ligjit-te-keshillit-te-ministrave-nr-1-dt-31-01-2020/>. [Pristupljeno 26.11.2020.]

Savetodavna grupa za politiku Balkana u Evropi (BiEPAG) (2019). Jačanje vladavine zakona na zapadnom Balkanu: Poziv na revoluciju protiv partikularizma. Studija. Dostupno na adresi <http://biepag.eu/wp-content/uploads/2019/03/Strengthening-the-Rule-of-Law.pdf>

Brakaj, 2020. Faktoje Albania. [Onlajn] Dostupno na adresi: <https://faktoje.al/spak-rrezon-legjitimitetin-e-aktit-normativ-anti-kck/>. [Pristupljeno 26.11.2020.]

CSDG Albania, 2020. Početna procena: Intersektorska strategija za suzbijanje organizovanog kriminala 2013-2020, Tirana: Centar za proučavanje demokratije i upravljanja. Dostupno na adresi: <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>.

Dirmişi i Kamoli, 2018. Administrativni pristup u borbi protiv organizovanog kriminala: Istraživanje mogućnosti sprovođenja u Albaniji CSDG Albanija

Euronjuz Albanija, 2020 [Onlajn] Dostupno na adresi: <https://euronews.al/al/unpublished/2020/12/23/11-muaj-nga-krijimi-i-ofl-se-ende-as-nje-prone-e-konfiskuar>

Reitano i Amerhauser, 2020. Nezakoniti finansijski tokovi u Albaniji, na Kosovu i u Severnoj Makedoniji Globalna inicijativa. Ženeva

Reporter.al, 2019. Dostupno na adresi: <https://www.reporter.al/ngrihet-struktura-e-posacme-per-luften-kunder-korrupsionit-dhe-krimet-te-organizuar/>

Zvanični izveštaji i dokumenti

Albanska državna policija, 2020. Godišnji izveštaj, Tirana. Dostupno na adresi: <https://mb.gov.al/wp-content/uploads/2020/07/Policia-e-Shtetit-ANALIZA-VJETORE-2019.pdf>

Strategija proširenja i glavni izazovi 2013-2014. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf. Pristupljeno 01.01.2021 godine

Evropska komisija, 2020. RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE: Izveštaj o Albaniji za 2020. godinu, Brisel: Evropska komisija. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

Frontex, 2019, "Frontex započinje svoju prvu operaciju na zapadnom Balkanu." Dostupno na adresi: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-first-operation-in-western-balkans-znTNWM>

Opšte tužilaštvo, 2020. Izveštaj Opšteg tužilaštva o situaciji vezanoj za kriminal 2019, Tirana: Opšte tužilaštvo

Nacionalni plan za evropske integracije 2020-2022. Centar za službene publikacije. Dostupno na adresi: <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/02/19/151>

Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), 2020. Merenje organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu (Beč)

Američki Stejt Department: Kancelarija za međunarodnu borbu protiv opojnih droga i poslove vezane za sprovođenje zakona, 2020. Izveštaj o međunarodnoj strategiji za kontrolu opojnih droga, tom I. Kontrola lekova i hemikalija, Vašington.

Pravni izvori i službene internet stranice

Odluka Saveta Evropske unije o borbi protiv organizovanog kriminala. Dostupno na adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841&from=EN>

Odluka Saveta Ministara br. 1140/2008 „Međusektorska strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, protivzakonite trgovine i terorizma 2008-2013“

Odluka Saveta Ministara br. 115/2016 o odobravanju Akcionog plana za socio-ekonomsku reintegraciju žena i devojčica žrtava trgovine ljudima

Odluka Saveta ministara br. 248/2017 o odobravanju Akcionog plana protiv uzgoja i trgovine kanabisom 2017–2020

Odluka Saveta Ministara br. 616/2019. Usvajanje akcionog plana za 2019–2020, sprovođenje sveobuhvatne strategije za borbu protiv organizovanog kriminala, bezakonite trgovine i terorizma 2013–2020

Odluka Saveta Ministara br. 663/2013 o usvajanju Međusektorske strategije za borbu protiv organizovanog kriminala, nezakonite trgovine i terorizma 2013-2020 i Akcionog plana 2013-2016

Odluka Saveta Ministara br. 973/2015. Dostupno na adresi: <https://cesk.gov.al/wp-content/uploads/2016/04/Dokumenti%20i%20Politikave%20per%20Sigurine%20Kibernetike%202015-2017.pdf>

Odluka Saveta ministara, 2020. Preventivne mere u okviru Jačanja borbe protiv terorizma, organizovanog kriminala i teškog kriminala i konsolidacije javne bezbednosti

Eurojust, 2020. Agencija Evropske unije za krivičnopravnu saradnju. [Onlajn] Dostupno na adresi: <https://www.eurojust.europa.eu/major-albanian-italian-drug-trafficking-net-work-dismantled>. [Pristupljeno 17.11.2020.]

Opšte tužilaštvo, 2020. “Albanija imenovala tužioca za vezu sa Eurojust-om”. Dostupno na adresi: http://www.pp.gov.al/web/Komandohet_Prokurori_nderlidhes_i_Shqiperise_prane_Eurojust_1518_1.php#.X_bpR9hKiUI

Zakon br. 192/2009 o prevenciji i suzbijanju organizovanog kriminala i nezakonite trgovine preventivnim merama usmerenim protiv imovine. Dostupno na adresi: http://www.pp.gov.al/web/ligj_per_parandalimin_dhe_goditjen_e_krimet_te_organizuar_dhe_trafikimet_nepermjet_masave_parandaluese_kunder_411.pdf

Zakon br. 60/2016 o uzbunjivačima i zaštiti uzbunjivača.

Krivični zakonik Republike Albanije br. 7895, izmenjen Zakonom br. 36/2017 i Zakonom br. 89/2017

Zakon br. 8733/2001 i Zakon br. 9086/2003

Zakon br. 8920/2002 o ratifikaciji „Konvencije Ujedinjenih nacija protiv međunarodnog organizovanog kriminala“ i njena dva dodatna protokola

Zakon br. 9205/2004 o svedocima saradnicima i zaštiti svedoka, izmenjen i dopunjen 2009. godine Zakonom br. 10173/2009 o svedocima saradnicima i zaštiti svedoka

Zakon br. 95/2016 o organizaciji i radu institucija za suzbijanje organizovanog kriminala i korupcije. Dostupno na adresi: https://klp.al/wp-content/uploads/2020/02/ligj_nr_95_2016_per_organizimin_dhe_funksionimin_e_institucioneve_per_te_luftuar_korrupsionin_dhe_krimin_e_organizuar_s_1728.pdf

Ministarstvo za evroske i spoljne poslove, Nacionalni plan za evropske integracije 2018-2020, str. 168-170. Dostupno na adresi: <https://punetegashtme.gov.al/wp-content/uploads/2018/10/vkm-nr-246-date-9-5-2018-2-plani-kombetar-per-integrimin-evropian-2018-2020.pdf>

Skupština Republike Albanije, 2020. O odobravanju normativnog zakona br. 1/2020 CoM o preventivnim merama u okviru jačanja borbe protiv terorizma, organizovanog kriminala i teških zločina i konsolidacije javne bezbednosti

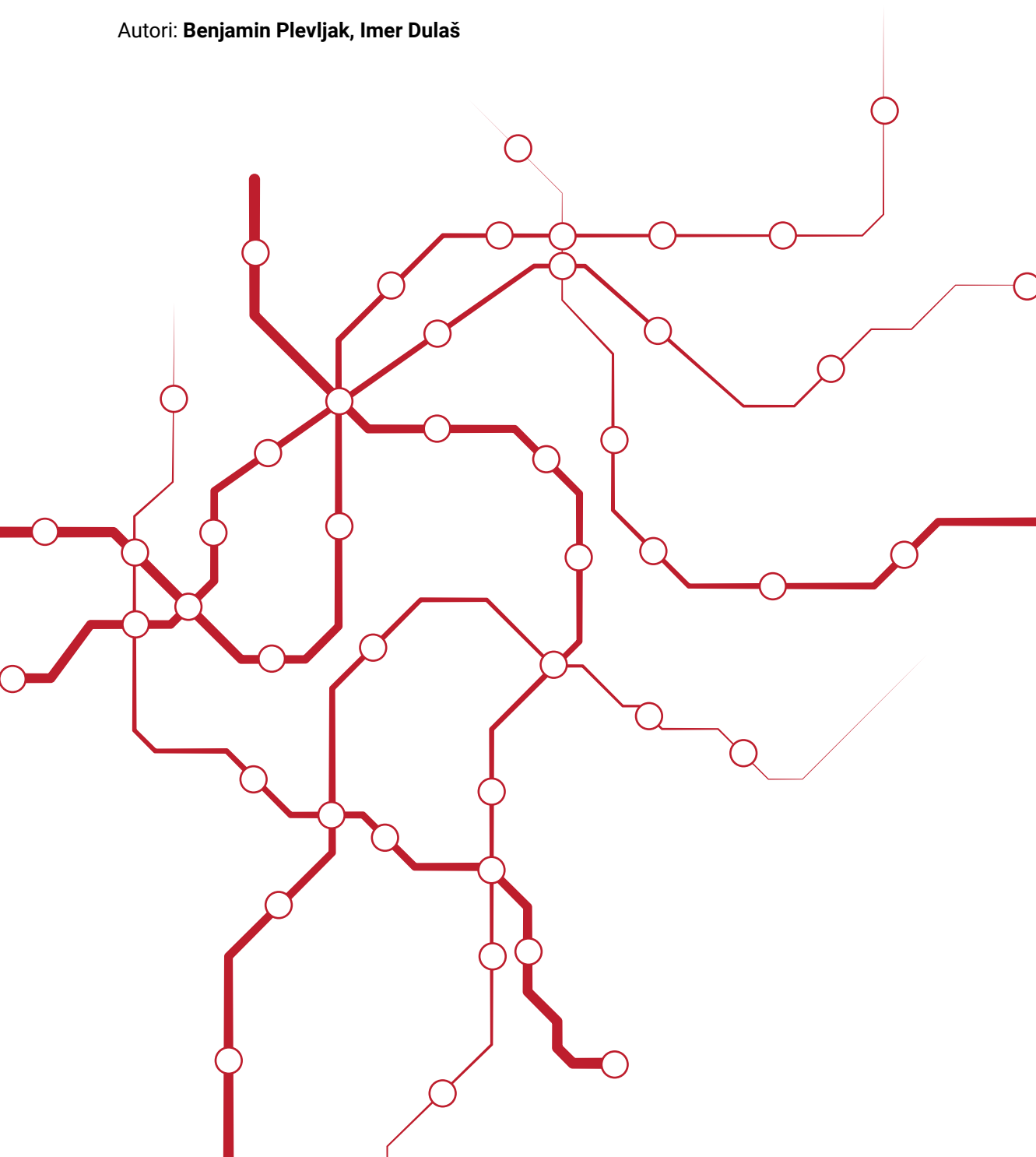
Nacionalna strategija za borbu protiv droge 2004-2010. Odluka Saveta ministara br. 292/2004

Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2008-2010

Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine decom i zaštitu dece žrtava trgovine 2008-2010

Bosna i Hercegovina

Autori: **Benjamin Plevljak, Imer Dulaš**

Svrha ove empirijske studije je da se analiziraju trenutna nastojanja (i uticaj) vlade Bosne i Hercegovine u borbi protiv organizovanog kriminala, identifikuju pristupi koji su se pokazali uspešnim i da se razmotre postojeći izazovi. Uz to, cilj je i da se pripreme i predlože preporuke za jačanje, podršku i promovisanje dobre prakse u borbi protiv organizovanog kriminala i utvrde nedostaci i problemi.

Za analizu nacionalnog pravnog okvira, akcionih planova i drugih strateških dokumenata koji se odnose na borbu protiv organizovanog kriminala, kao i za evidencije osuđujućih presuda, korišćena je metoda kvalitativne analize sadržaja dokumenta. Izvršen je uvod i u dokumenta koja se odnose na regionalnu i evropsku saradnju. Polu-strukturirani razgovori vođeni su sa pet predstavnika krivičnog pravnog sistema.

Bosna i Hercegovina sarađuje sa EU i vladama zemalja zapadnog Balkana. Strateški sporazum o saradnji između Saveta ministara BiH i Evropske policijske kancelarije (EUROPOL-a) jedan je od primera saradnje na međunarodnom nivou, dok se na regionalnom nivou saradnja odvija uglavnom putem zajedničkih istraga policijskih agencija i potpisanih konvencija, poput one o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi.

Evidencije presuda i ostali podaci o radu Suda Bosne i Hercegovine i Tužilaštva Bosne i Hercegovine takođe su uzeti u obzir, jer pokazuju delotvornost rada ovih institucija.

Zbog pandemije koronavirusa neki od razgovora morali su da budu obavljani putem internet platforme za komunikaciju. U drugim aspektima istraživanja nije bilo ograničenja.

Ova analiza pruža uvid u rad državnih institucija ovlašćenih za borbu protiv organizovanog kriminala, kao i u stanje stvari kada je reč o regionalnoj saradnji i saradnji sa Evropskom unijom. U tu svrhu obavljani su razgovori sa predstavnicima krivičnog pravosuđa, i izvršena je analiza izveštaja, nacionalnih strateških dokumenata i evidencije o dosadašnjem radu.

Organizovani kriminal je jedan od najgorih oblika kriminala, koji ugrožava bezbednost gotovo svih država. Ova vrsta kriminala je u Bosni i Hercegovini izuzetno rasprostranjena, s tim da su najdominantniji trgovina drogom, pranje novca i trgovina ljudima¹.

Iz dokumenata Evropske unije u kojima se opisuje situacija vezana za organizovani kriminal i korupciju u BiH može da se zaključi da su ove pojave kontinuirano najzastupljenije. U svojim dokumentima o BiH iz poslednje tri godine, EU navodi da je korupcija još uvek itekako prisutna² i da borba protiv organizovanog kriminala zahteva bolju istragu i uspešnije krivično gonjenje. Borba protiv trgovine ljudima, krijumčarenja migranata, trgovine oružjem i terorizma traži efikasnije razgraničenje nadležnosti i ovlašćenja³. Što se tiče prevencije i borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, Bosna i Hercegovina se trenutno nalazi u ranoj fazi. U izveštajima EU navodi se da nije bilo napretka u sprovođenju ključnih prioriteta iz Mišljenja Komisije o prijavi Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji iz 2019. godine, iz preporuka iz 2019. godine, kao ni iz nalaza sadržanih u Izveštajima eksperata na temu vladavine prava u BiH⁴.

Regionalna saradnja i saradnja sa Evropskom unijom predstavljaju ključne faktore u borbi protiv organizovanog kriminala. Organizovani kriminal je fenomen koji često ne poznaje granice, tako da države najčešće nisu u stanju da se sa njim nose same. Članovi organizovanih kriminalnih grupa retko su svi iz jedne zemlje. Njihova saradnja je najčešće regionalna, kako bi bili u stanju da pokriju što veću teritoriju i na taj način povećaju zaradu svojih organizacija. Evidentno je da saradnja između vlada postoji. Postoje mehanizmi regionalne saradnje i saradnje sa Evropskom unijom, u obliku dokumenata poput Strateškog sporazuma o saradnji, potpisanog između Saveta ministara BiH i Evropske policijske kancelarije (EUROPOL-a), međunarodnih poternica i dokumenata o regionalnoj saradnji kao što je npr. Konvencija o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi.

Kako izveštaj napreduje, više ćemo se baviti analizom zakonskih okvira, strategija i drugih dokumenata koji se odnose na borbu i saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala, stručnim kapacitetima krivično-pravnog sistema i vlada, kao i njihovom praksom i izazovima sa kojima se susreću. Biće reči o razmeni znanja u okviru regiona i sa Evropskom unijom, kao i o rezultatima organa Bosne i Hercegovine u suđenjima za organizovani kriminal i pravosnažnim presudama. Na kraju će biti identifikovani i navedeni nedostaci, zajedno sa preporukama o saradnji na nacionalnom i regionalnom nivou.

1 Centar za sigurnosne studije Sarajevo, Studija o organizovanom kriminalu u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2014. godina

2 Evropska komisija, Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu

3 Mišljenje Komisije o prijavi Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji iz 2019. godine

4 Evropska komisija, Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu

Analiza zakonskog i strateškog okvira

Uz ostale agencije na nivou Bosne i Hercegovine, pri Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine deluje Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), kao i Granična policija BiH (GP BiH). Oni u borbi protiv organizovanog kriminala obavljaju operativne poslove. Tu su Sud i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, dok je Služba za poslove sa strancima - koja deluje u okviru istog Ministarstva - takođe uključena u borbu protiv ove pojave, ali kao administrativna organizacija. Obaveštajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine i Uprava za indirektno oporezivanje takođe igraju važnu ulogu u ovoj borbi.

Kada je reč o entitetskom nivou, tu su institucije poput Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova (FMUP), Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS) i Policije distrikta Brčko. Postoje i okružna (osnovna i kantonalna) opštinska tužilaštva, dok je za distrikt Brčko nadležno Tužilaštvo Brčko distrikta BiH.

Bosna i Hercegovina ima četiri krivična zakonika i četiri zakona o krivičnom postupku: za Bosnu i Hercegovinu⁵, za Federaciju Bosne i Hercegovine⁶, za Republiku Srpsku⁷ i za Distrikt Brčko⁸. Ova dokumenta sadrže zakonske propise i mehanizme za borbu protiv svih oblika kriminala, ali su za borbu protiv organizovanog kriminala možda najvažnije posebne istražne radnje koje su utvrđene zakonima o krivičnom postupku⁹.

Pored krivičnih zakonika, aktivan pristup ovom pitanju ogleda se i u izradi Procene pretnje od organizovanog kriminala, strategija i akcionih planova za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini¹⁰, kao i strategija i akcionih planova za borbu protiv korupcije¹¹.

Savet ministara Bosne i Hercegovine usvojio je četiri strategije za borbu protiv organizovanog kriminala, s tim da postoji i Strategija za borbu protiv korupcije u BiH, koju je donela Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije.

Sud Bosne i Hercegovine takođe donosi strateški dokument pod nazivom *Srednjoročni plan Suda BiH*, koji obuhvata dvogodišnji plan. Najnoviji srednjoročni plan Suda BiH odnosi se na period 2019-2021. Uz to, Sud BiH donosi i Plan za borbu protiv korupcije, s tim da je poslednji takav plan izrađen za period 2018-2019.

Uz druge, koji takođe postoje, najvažniji principi koji se navode u Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH jesu: *princip političke volje*, koji podrazumeva da je aktivna borba protiv organizovanog kriminala prioritarna aktivnost institucija u Bosni i Hercegovini, i *princip zakonitosti*, koji podrazumeva poštovanje Ustava i domaćih zakona, kao i odredbi međunarodnih sporazuma (međunarodno-pravnih instrumenata) čija je Bosna i Hercegovina potpisnica. Što se tiče regionalne saradnje u regionu i na nivou EU, *princip proaktivne međunarodne saradnje i obezbeđivanje aktivne uloge Bosne i Hercegovine na međunarodnom nivou* je princip koji odražava posvećenost BiH učešću u borbi protiv organizovanog kriminala na regionalnom i međunarodnom nivou.

5 Krivični zakonik Bosne i Hercegovine

6 Krivični zakonik Federacije Bosne i Hercegovine

7 Krivični zakonik Republike Srpske

8 Krivični zakonik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

9 Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

10 Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2017-2020, str. 3

11 Strategija za borbu protiv korupcije u Bosni i Hercegovini (2015-2019)

Što se tiče zakonodavnog, strateškog i političkog okvira na nacionalnom nivou, predstavnici krivično-pravnih institucija dali su svoje mišljenje o tome da li oni stvarno funkcionišu ili bi ih trebalo unaprediti, kao i svoje viđenje stepena saradnje na nacionalnom i regionalnom nivou. Većina predstavnika je mišljenja da je postojeći zakonodavni okvir dobar. Međutim, dodaju da uvek ima mesta za delotvorniju borbu protiv organizovanog kriminala, kao i da bi ona mogla da se unapredi punom primenom zakona i već postojećih normi.

Jedan od predstavnika smatra da strategije uopšte nisu potrebne ako postoje profesionalci koji svoj posao obavljaju kako treba, odnosno rade u korist pravde i sprovode zakon.

Policija primenjuje pozitivne zakonske propise koji su usvojeni na državnom / entitetskom nivou i usklađeni sa međunarodnim preporukama i standardima, kao i odredbe ratifikovanih međunarodnih dokumenata.

Što se tiče procene trenutne politike u borbi protiv organizovanog kriminala, i njene efikasnosti kada je reč o epilozima krivičnog gonjenja, broju osuđujućih presuda i podršci žrtvama, predstavnici određenih institucija uključeni su u institucionalnu izradu dokumenta kojim će se definisati opasnosti koje prete od ovog oblika kriminala i utvrditi glavni elementi koji bi mogli da dovedu do štetnih posledica.

Pored ovih strategija, Konvencija o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi takođe je vrlo važan dokument koji govori o postojanju regionalne saradnje. Ova Konvencija nastala je kao rezultat želje da se unaprede zajednički bezbednosni interesi Albanije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Severne Makedonije, Moldavije, Rumunije i Crne Gore¹².

Procena pretnje od organizovanog kriminala (OCTA) je dokument koji prikazuje pretnju koju predstavlja organizovani kriminal i daje prednost onim pretnjama za koje se predviđa da bi mogle da nanesu najveću štetu (direktan negativan uticaj na budžet). On služi i kao osnova za razvoj strateških dokumenata u ovoj oblasti i svim relevantnim organima pruža smernice za borbu protiv ovog oblika kriminala.

Potreba za ovakvim dokumentom, koji je svakako orijentisan ka budućnosti, proizlazi iz analize procene pretnji od teškog i organizovanog kriminala u Evropskoj uniji (EU SOCTA), koju je pripremio EUROPOL i koja je pokazala da organizovane kriminalne grupe koje su povezane sa određenim područjima predstavljaju ozbiljnu pretnju bezbednosti Evropske unije i njenih država članica¹³.

Usvajanje dokumenta OCTA izuzetno je važno za sve građane Bosne i Hercegovine. Ono predstavlja važan korak u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, dok istovremeno pokazuje i jasnu posvećenost institucija u BiH da daju svoj doprinos borbi protiv ovog očigledno globalnog problema.

Strateškim sporazumom o saradnji između Saveta ministara BiH i Evropske policijske kancelarije (EUROPOL-a), koji je potpisan je i ratifikovan 2007. godine, predviđa se razmena isključivo neoperativnih informacija. Sporazum o operativnoj i strateškoj saradnji između BiH i EUROPOL-a (Operativni sporazum) potpisan je 31. avgusta 2016. Godine i na snagu je stupio u martu 2017. godine. On se, međutim, još uvek ne sprovodi u potpunosti jer do danas još nije uspostavljena Zajednička kontakt tačka za BiH (JCP) koja je Sporazumom predviđena¹⁴.

12 Konvencija o policijskoj saradnji za jugoistočnu Evropu

13 Procena prijetnji od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, 2016, str. 2

14 Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini (2017-2020), str.19

Saradnja na nivou EU, regionalna saradnja i razmena znanja

Regionalna saradnja važan je segment kada se radi o unapređenju odnosa između zemalja zapadnog Balkana, ali i kada postoji potreba da se zajedno odreaguje na neki izazov sa kojim se region suočava. Po okončanju 1990-ih godina pokrenute su razne inicijative kako bi se unapredila saradnja između ovih zemalja, što donosi društveno-ekonomsku korist, kao i - u slučaju ovog istraživanja - korist u pogledu bezbednosti. Neke od ovih strategija, inicijativa i sporazuma su: Srednjoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA), Savet za regionalnu saradnju, Berlinski proces, SEE2020, itd.

U Strategiji razvoja jugoistočne Evrope do 2020. godine navodi se da „Ciljevi i mere koje su predviđene Strategijom treba da doprinesu da tokom ove decenije dođe do stvaranja oko milion novih radnih mesta. Udružujući snage kako bi se postigli zajednički ciljevi, i ujedinjena oko svima bliskih evropskih vrednosti, jugoistočna Evropa će uspeti”¹⁵. Na ovaj način pokazuje se spremnost i posvećenost unapređenju ukupnog stanja na zapadnom Balkanu. U daljem tekstu biće reči o načinima i mehanizmima regionalne i međunarodne saradnje vezane za bezbednosni sektor Bosne i Hercegovine.

Što se tiče saradnje institucija u okviru regiona i/ili sa EU, kao i platformi/tela putem kojih se ta saradnja odvija, sagovornici navode da se saradnja odvija na različite načine. Kako bi se postigao napredak i usvojile dobre prakse i rešenja, članovi Suda Bosne i Hercegovine učestvuju na konferencijama, stručnim skupovima, inicijativama i svim drugim oblicima profesionalnog umrežavanja. Njihov predstavnik tvrdi da je to uticalo na uvođenje preporuka Konvencije u zakone BiH.

Sud Bosne i Hercegovine član je Evropske mreže vrhovnih sudova za razmenu sudske prakse koja deluje u okviru Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Učestvuje se u raznim projektima, a sudska praksa se objavljuje u godišnjem biltenu.

Jedan od sagovornika je posebno izdvojio Program za razmenu dobre prakse, koji je sproveden u saradnji sa USAID-om kroz Mrežu dobre prakse projekta Pravda protiv korupcije, a čiji cilj je bilo prvenstveno to da se tužilacima-partnerima iz čitave Bosne i Hercegovine pruži prilika da razmenjuju praksu i stručni materijal iz oblasti korupcije, privrednog i organizovanog kriminala.

Kada je reč o saradnji Savezne policijske uprave sa evropskim i regionalnim policijskim organima, ona se – sa nacionalnim centralnim kancelarijama INTERPOL-a, EUROPOL-a, SELEC-a, kao i sa policijskim atašeima i oficirima za vezu – odvija svakodnevno.

Pored gore navedenog, postoji i platforma za razmenu informacija koja je uspostavljena u okviru Direkcije za koordinaciju policijskih organa BiH Sektora za međunarodnu operativnu policijsku saradnju Odseka NCB Interpol Sarajevo.

Postoji i poseban okvir za regionalnu saradnju koji je predviđen Konvencijom o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi, koji, osim što definiše razmenu informacija i podataka, pruža mogućnost saradnje formiranjem zajedničkih istražnih timova država potpisnica.

¹⁵ Strategija razvoja jugoistočne Evrope do 2020. godine (SEE2020), Savet za regionalnu saradnju, str.6

U programima učestvuje i Federalna uprava policije, kroz projekte koji se organizuju uz pomoć IPA fondova, TAIEK, OSCE, iPROCEEDS, kao i u obukama koje organizuju Centar za obrazovanje sudija i tužilaca FBiH, Visoki sudski i tužilački savet BiH, Ministarstvo za sigurnost BiH, itd.

Što se tiče saradnje sa nevladinim akterima, posvećenost saradnji sa nedržavnim akterima u borbi protiv organizovanog kriminala izražena je kroz principe koji se odnose na izradu i sprovođenje Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH, i koji su sadržani u Strategiji za borbu protiv korupcije, kao i u drugim strateškim dokumentima kojima se jasno predviđa koncept saradnje između javnog i privatnog sektora, građanskog društva i samih građana. Predstavnici krivičnog sistema kažu da podržavaju i ohrabruju profesionalne, nezavisne i nepristrasne novinare-istraživače, kao i organizacije građanskog društva čija bi saznanja mogla da dovedu do toga da se prepoznaju stvarne pretnje od organizovanog kriminala ili da ukažu na tragove i počinioce.

O organizacijama građanskog društva nemaju, međutim, svi učesnici isto mišljenje. Jedan od sagovornika smatra da im je domet - sa izuzetkom nekolicine – prilično ograničen, jer se stiče utisak da im sredstva za rad zavise prvenstveno od onih čiji bi rad trebalo da kontrolišu.

Rezultati koje su vlade zapadnog Balkana postigle u borbi protiv organizovanog kriminala

Što se tiče dokumenata koji su, za potrebe ove analize, korišćeni za prikupljanje podataka o rezultatima borbe protiv organizovanog kriminala, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine svake godine objavljuje informacije o svom radu. Ovaj dokument sadrži i poseban odjeljak koji se odnosi na organizovani kriminal i korupciju. U obzir su uzeti podaci za 2017. i 2018. godinu, jer izveštaj Tužilaštva o radu za 2019. godinu još uvek nije dostupan. Razmotreni su i dokumentacija i izveštaji Suda BiH za 2018. i 2019. godinu, kao i Godišnji izveštaj Državne agencije za istrage i zaštitu BiH za 2018. godinu.

Prvo ćemo se fokusirati na rezultate rada Tužilaštva Bosne i Hercegovine u 2017. i 2018. godini, tačnije njegovog Drugog odeljenja (Posebno odeljenje za organizovani kriminal, finansijski kriminal i korupciju).

Tokom 2017. i 2018. godine tužioci Drugog odeljenja podigli su ukupno 203 optužnice protiv 416 lica. Što se tiče predmeta kojima se bavilo ovo Odeljenje, Sud BiH je u njima izrekao zatvorske kazne u ukupnom trajanju od 231 godinu i 8 meseci.

	Optužnice	Lica	Trajanje zatvorskih kazni
2017	96	210	136 godina + 8 meseci
2018	107	206	95 godina

Tabela 1: Tužilaštvo Bosne i Hercegovine

Prema Informacijama o radu tužilaštva, tokom 2017. godine oduzeto je 5.089.244,80 konvertibilnih maraka, 120.900,00 evra, 800,00 hrvatskih kuna i 446,00 američkih dolara, kao i veliki broj nekretnina, vozila i druge pokretne imovine¹⁶, dok je ukupno iznos oduzete nezakonito stečene imovine u 2018. godini iznosio 4.042.383,62 KM¹⁷.

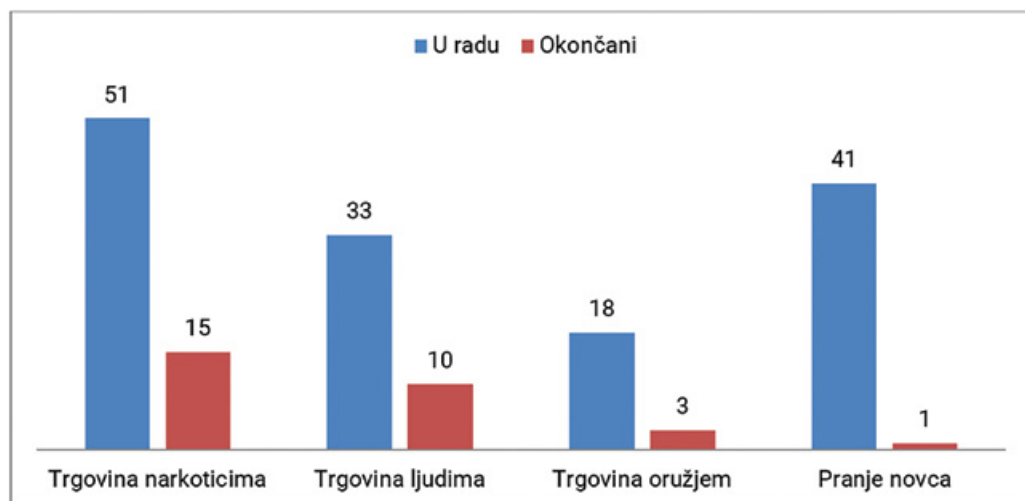
Treba napomenuti da se broj optužnica koje podnosi Drugo odeljenje Tužilaštva Bosne i Hercegovine iz godine u godinu povećava, ali je zanimljivo i to da se broj godina na koje se počinitelji osuđuju istovremeno smanjuje.

Što se tiče rada Suda Bosne i Hercegovine u periodu 2018-2019, ili tačnije, njegovog Drugog odeljenja koje se, između ostalog, bavi i organizovanim kriminalom, donete su ukupno 262 prvostepene presude i okončan je 251 predmet. Što se tiče apelacionog dela Drugog odeljenja, podnete su ukupno 44 žalbe i donete 4 trećestepene presude¹⁸.

	Prvostepene presude	Okončani predmeti	Presude po žalbama	Trećestepene presude
2018. g.	127	126	26	1
2019. g.	135	125	18	3

Tabela 2: Sud Bosne i Hercegovine

Što se tiče Državne agencije za istrage i zaštitu, predmeti organizovanog kriminala na kojima se radilo tokom 2018. godine odnosili su se na trgovinu drogom, trgovinu ljudima, trgovinu oružjem i pranje novca.

Prikaz 1: Predmeti iz oblasti organizovanog kriminala, 2018. godina¹⁹

Analizom podataka može da se zaključi da je, od svih procesuiranih predmeta koji su se odnosili na organizovani kriminal, okončano zapravo samo oko 20%. U većini okončanih predmeta radilo se o krivičnom delu trgovine ljudima (30%), dok ih je najmanji broj imao veze sa pranjem novca (2%).

¹⁶ Izveštaj Tužilaštva za 2017. godinu, str. 29

¹⁷ Podaci o radu Tužilaštva za 2018. godinu, str. 27

¹⁸ Sud Bosne i Hercegovine, Odeljenje za sudsku upravu Suda BiH, power-point prezentacija

¹⁹ Godišnji izveštaj Državne agencije za istrage i zaštitu za 2018. godinu

Istragom krivičnih dela pranja novca utvrđeno je da je u legalne novčane tokove finansijskog sistema Bosne i Hercegovine ubačeno 59.419.391,28 KM nezakonito stečenih sredstava, a da je materijalna šteta nastala na ovaj način iznosila 56.791.027,20 KM²⁰.

Važno je naglasiti da je međunarodna saradnja ostvarena u ukupno 7 predmeta trgovine ljudima, 7 predmeta organizovanog kriminala i 18 predmeta u kojima se radilo o trgovini drogom. Kada je reč o akcijama čija realizacija je potpomognuta međunarodnom saradnjom, treba izdvojiti sledeće: „CD1/13 Okeani“, „Naslednik“, „Damar“, „Albatros“ i „Dim“. Važan segment u borbi protiv kriminala je i saradnja između agencija koje deluju u samoj Bosni i Hercegovini, a koja se pokazala efikasnom u nekoliko rešenih predmeta i preduzetih akcija.

Ključni nedostaci i izazovi

Treba napomenuti da dobar deo javnosti veruje da pravosuđem upravlja politika, tako da bi to to trebalo promeniti. Poverenje društva je narušeno, što znači da građani nisu voljni da prijavljuju zločine, a ni da svedoče na suđenjima. Obeshrabrjuje ih i činjenica da suđenja ponekad traju godinama, zbog čega gube i volju i želju da u njima učestvuju. Prema istraživanju koje je sprovedeno 2017. godine²¹, građani najmanje veruju tužilaštvu i pravosuđu.

Politika borbe protiv organizovanog kriminala mora da se podrži na nivou institucija, kako bi one mogle bolje da rade. Počinioci krivičnih dela treba goniti na efikasniji način, a kaznenu politiku pooštriti, posebno kada je reč o počiniocima krivičnih dela iz oblasti korupcije. Neophodno je da se država strateški opredeli za efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala, što mora da bude praćeno i konkretnim zakonodavnim delovanjem i aktivnostima izvršne vlasti.

Jedan od sagovornika smatra da je trenutni zakonski, strateški i politički okvir u Bosni i Hercegovini apsolutno neadekvatan, pre svega zbog strukture države, i da se pokazuje da je to u borbi protiv organizovanog kriminala pogubno. Paralelno postojanje četiri krivičnopravna sistema, neujednačena praksa u primeni materijalnog i procesnog prava, kao i nepostojanje usklađenog delovanja kada je reč o izmenama zakona, doveli su do zabrinjavajućeg stepena pravne nesigurnosti među građanima BiH. Jedan od naših sagovornika smatra da treba naglasiti da su uspesi koji su postignuti suđenjem izvesnim počiniocima ove vrste krivičnih dela uglavnom rezultat individualnog entuzijazma i zalaganja tužilaca i policajaca, i da za to skoro nikada nije zaslužan sistem.

Dešava se da zakoni moraju da budu usklađeni na nivou entiteta. Jedan od sagovornika je primetio da je Zakon o prekršajima Federacije BiH pun nedostataka u odnosu na isti zakon koji je snazi u Republici Srpskoj i zemljama regiona, što dovodi do nejednake sudske prakse i situacija u kojima se određena ponašanja i radnje u jednom entitetu smatraju prekršajima, a u drugima ne.

20 Godišnji izveštaj Državne agencije za istrage i zaštitu za 2018. godinu, str. 6

21 Izveštaj Pointpulsa – Stavovi građana o policiji: Rezultati istraživanja javnog mnjenja u Bosni i Hercegovini (2017)

Dva sagovornika su navela nedostatak stručnosti i obrazovanja kod pripadnika krivično-pravnog sistema, dok je jedan izjavio da nemogućnost oštećenog da utiče na istragu, optužnicu i tok krivičnog postupka predstavlja još jednu prazninu. Naime, sva odgovornost je na glavnom tužiocu. Policijski službenici koji rade na krivičnim delima organizovanog i međukantonalnog kriminala kao problem izdvajaju nepostojanje specijalnog tužilaštva i suda koji bi bili nadležni za istragu i procesuiranje krivičnih dela počinjenih u dva ili više kantona, kao i onih koja se započnu u jednom kantonu, a završe u drugom.

Sagovornici kao najosetljiviju fazu navode istragu, jer ona služi za prikupljanje dokaza na kojima se zasniva čitav budući krivični postupak pred sudom. Nažalost, dokazi veoma često nedostaju, a pominju se i nekvalitetni dokazi i njihovo neefikasno izvođenje na sudu.

Kada je reč o nedostacima organizacija građanskog društva, jedan sagovornik je naveo da njihov rad u velikoj meri zavisi od donatora, što može da predstavlja prepreku njihovoj objektivnosti i da u velikoj meri utiče na borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije.

Jedan od sagovornika kaže da će reakcija države postati jača kada ljudi prestanu na stvari da gledaju kao da ih se to sve zapravo i ne tiče, i kada sistem počne da štiti one koji se usude da prijave zločin i da o njemu svedoče. Da bi ovaj model bio efikasniji, građani moraju da imaju poverenje u institucije“.

Kako bi se ojačala saradnja i povećao stepen poverenja između društva i policije, policija i organizacije građanskog društva moraju da ohrabre građane da prijavljuju krivična dela. U svrhu postizanja istog cilja, pravosuđe i tužilaštvo moraju da povrate poverenje građana u ove institucije, kao i njihovu spremnost da svedoče, putem pozitivnih primera i praksi kao što su brže delovanje, stroža kaznena politika, i dr.

Policijske agencije moraju više da se usredsrede na rad policije u zajednici. Međunarodni faktori mogu da imaju veliki uticaj kada je reč o obuci i obrazovanju na temu razmene najbolje prakse.

Država bi trebalo da ojača kapacitete tužilaštava i sudova, posebno za bavljenje krivičnim delima počinjenim u dva ili više kantona i onima koji se započnu u jednom kantonu, a završe se u drugom.

Unaprediti obrazovanje i profesionalizam u policiji, kao i pravosudne i tužilačke kapacitete, jer nedostatak stručnosti bitno utiče na efikasnost u borbi protiv organizovanog kriminala. Kako se ispostavilo, potrebno je dodatno obrazovati policajce koji se bave pranjem novca.

Zakonodavna vlast bi, radi bolje i uravnoteženije borbe protiv organizovanog kriminala, trebalo da pokuša da uskladi zakone u državi, jer su paralelno postojanje četiri krivično-pravna sistema i neujednačena praksa u primeni materijalnog i procesnog prava među građanima BiH doveli do zabrinjavajućeg stepena pravne nesigurnosti.

Neophodno je da država više uradi na uspostavljanju kontaktne tačke za saradnju sa EUROPOL-om, kako bi se ojačala međunarodna policijska saradnja koja bi dovela do efikasnijih akcija usmerenih ka suzbijanju organizovanog kriminala.

Bibliografija

Savet ministara Bosne i Hercegovine, Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2017-2020, Sarajevo, septembar 2017. godine

Konvencija o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi

Centar za sigurnosne studije Sarajevo, Studija o organizovanom kriminalu u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2014. godine

Strategija za borbu protiv korupcije u Bosni i Hercegovini (2015-2019)

Evropska komisija, radni dokument osoblja Komisije, Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu

Mišljenje Komisije o prijavi Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji iz 2019. godine

Strategija za razvoj jugoistočne Evrope do 2020. godine (SEE2020), Savet za regionalnu saradnju

Državna agencija za istrage i zaštitu, Godišnji izvještaj za 2018. godinu

Izveštaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu

Izveštaj Pointpulsa - Stavovi građana o policiji: Rezultati istraživanja javnog mnijenja u Bosni i Hercegovini (2017)

Podaci o radu tužilaštva za 2017. i 2018. godinu

Procena pretnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, 2016

Krivični zakonik Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10. Krivični zakonik Bosne i Hercegovine donet je odlukom visokog predstavnika i objavljen u „Službenom glasniku BiH“ br. 3/03. Ispravke istog zakona objavljene su u „Službenom glasniku BiH“ br. 32/03.

Krivični zakonik Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 36/2003, 21/2004 - ispravka, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017)

Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 73/2010, 1/2012 i 67/2013)

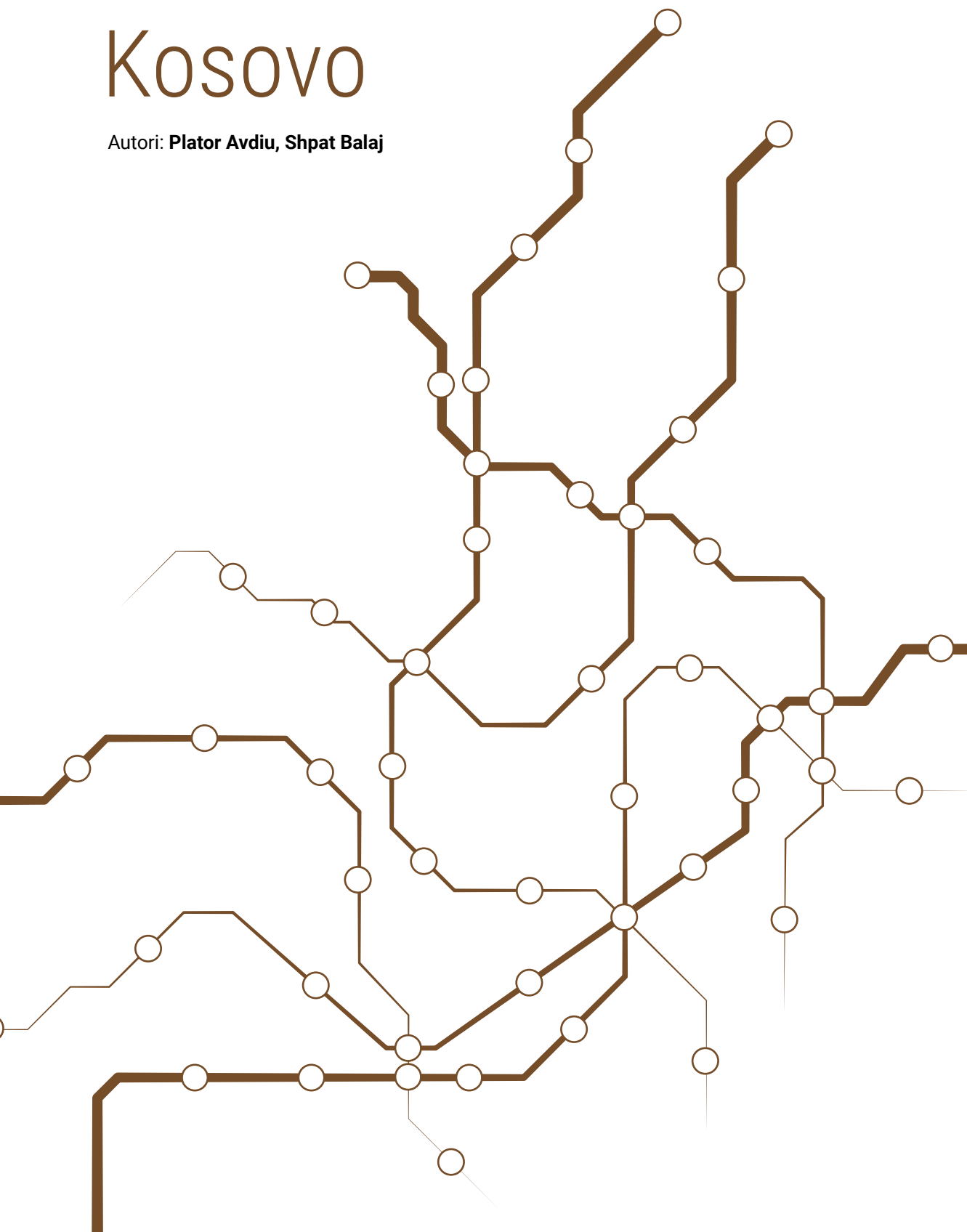
Krivični zakonik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 33/2013 - prečišćen tekst, 47/2014 – ispravka, 26/2016, 13/2017 i 50/2018

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

Sud Bosne i Hercegovine, Odeljenje za sudsku upravu Suda BiH, *power-point* prezentacija

KOSOVO

Autori: **Plator Avdiu, Shpat Balaj**

Delotvorna borba protiv organizovanog kriminala na Kosovu i dalje predstavlja izazov za vladavinu zakona i procese njenog jačanja, a problemi i nedostaci prisutni su u različitim oblicima. Ključne krivično-pravne institucije suočavaju se sa problemima izazvanim korupcijom, lošom organizacijom, ograničenim kapacitetima, pa i nedostatkom stručnosti i institucionalne odgovornosti. S druge strane, tu su i svima zajednički izazovi koji su uglavnom povezani sa politikom, nedostatkom političke volje da se odgovori na potrebe i probleme organizacija, kao i sa opštim političkim zbivanjima na Kosovu i u regionu. Zbog tih nerešenih problema i nedostataka, dosadašnji rezultati Kosova u borbi protiv organizovanog kriminala su i dalje slabi, i postoji nesklad između zakonskog i strateškog okvira i njihove primene u praksi.

Ustavni i pravni okvir Kosova u oblasti prevencije i borbe protiv organizovanog kriminala i ostalih kriminalnih radnji sasvim je solidan. Krivični zakonik sadrži posebne odredbe kojima se utvrđuje šta predstavlja organizovanu kriminalnu grupu i koje su kazne predviđene za organizovano kriminalno delovanje. Što se tiče strateških dokumenata kosovskih institucija, usvojeni su Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2018-2022 i propratni akcioni plan, ali nema informacija o njihovoj primeni u praksi i ispunjavanju strateških ciljeva vezanih za borbu protiv organizovanog kriminala. Kosovo ostvaruje dobru pravosudnu saradnju sa svim susednim državama osim Srbije. Što se tiče policijske saradnje, kosovska policija zaključila je bilateralne sporazume sa zemljama zapadnog Balkana (osim sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom) i procenjuje se da je do danas potpisala 93 međunarodna sporazuma o ovoj vrsti saradnje. Osim zemalja zapadnog Balkana, neki od tih sporazuma uključuju bilateralnu saradnju sa državama članicama Evropske unije, koja se odvija putem zajedničkih istražnih timova i razmenom informacija u građanskim i krivičnim predmetima. Kosovo je 2016. godine sklopilo Radni aranžman sa Evropskom agencijom za graničnu i obalsku stražu (Frontex) o neregularnim migracijama, prekograničnim krivičnim delima, bezbednosti granica i ukupnom upravljanju granicama, koji podrazumeva dnevnu razmenu podataka. Štaviše, Radnim aranžmanom koji je 2020. godine zaključen između Kosova i Agencije Evropske unije za saradnju u sprovođenju zakona (Europol), na formalan način otvoren je put saradnji između Kosova, Evropske unije i njenih država članica u sprečavanju i borbi protiv organizovanog, teškog i drugih oblika kriminala.

Politička i društveno-ekonomska kretanja na zapadnom Balkanu dovela su do toga da organizovane kriminalne grupe prošire svoje delovanje na čitav region, dok je prisustvo korupcije i političkog uticaja na pravosuđe uvećalo njihovu moć, kako na Kosovu, tako i u drugim delovima regiona. Indikatori Projekta svetske pravde koji se odnose na vladavinu prava pokazuju da – što se tiče sprovođenja i poštovanja vladavine zakona - Kosovo zauzima drugo mesto u Istočnoj Evropi, ostavljajući iza sebe sve ostale zemlje Zapadnog Balkana¹. Međutim, kada je reč o efikasnim istragama, Kosovo je i dalje ispod regionalnog proseka. Pored gore navedenog, nedostatak pravde i saradnje kosovske policije sa pojedinim zemaljama zapadnog Balkana (npr. Srbijom i Bosnom i Hercegovinom), kao i trenutne političke prepreke njenom članstvu u Interpolu (i drugim regionalnim/međunarodnim bezbednosnim organizacijama) ometaju međunarodnu policijsku saradnju na sprečavanju i borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Ipak, radni aranžman koji je nedavno zaključen između Kosova i Europolu predstavlja pozitivan događaj.

Uprkos činjenici da je pravni okvir na Kosovu prilično solidan i da - barem u teoriji - zadovoljava potrebe neophodne za efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, praksa je nije ni blizu onakva kakva bi trebalo da bude. Različite analize međunarodnih institucija i organizacija građanskog društva pokazuju da Kosovu predstoji još dosta rada na suzbijanju organizovanog kriminala i korupcije, kao i da različiti elementi krivičnog pravnog sistema trpe zbog ozbiljnih nedostataka koji sprečavaju napredak u toj oblasti. Uopšteno gledano, nedostaju profilisanje i specijalizacija, kako institucionalnih aktera tako i organizacija građanskog društva koje se bave borbom protiv organizovanog kriminala, što, s jedne strane, smanjuje ispravno razumevanje i efikasnost ove borbe, dok sa druge organizovanim kriminalnim grupama olakšava delovanje i dalje razvijanje.

Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira

Što se tiče pravnog okvira, Krivični zakonik Republike Kosovo² sadrži izvestan broj odredaba o aktivnostima vezanim za organizovani kriminal. Prema ovom pravnom dokumentu, organizovana kriminalna grupa je strukturirano udruženje koje se sastoji od tri ili više lica, osnovana tokom određenog vremenskog razdoblja, koja udruženo deluje kako bi, činjenjem jednog ili više teških krivičnih dela, na neposredan ili posredan način stekla finansijsku ili drugu materijalnu korist³. Članom 277. Zakonika propisano je da onaj ko s namerom, i znajući za cilj ili delovanje organizovane kriminalne grupe, ili za njenu nameru da poćini jedno ili više krivičnih dela kažnjivih maksimalnom kaznom zatvora od najmanje četiri (4) godine, ili pak na aktivniji način, učestvuje u kriminalnim aktivnostima grupe, znajući pri tome da njegovo ućeće može da doprinese postizanju kriminalnih ciljeva grupe, kažnjava se novčanom kaznom do 250.000 evra i zatvorskom kaznom u trajanju od najmanje 7 godina⁴. Uz to, svako lice koje organizuje, uspostavi, nadgleda, upravlja ili usmerava delovanje organizovane kriminalne grupe kažnjava se novčanom kaznom do 500.000 evra i zatvorskom kaznom u trajanju od najmanje 10 godina⁵.

4 *Ibid*, član 277, stav 1

5 *Ibid*, član 277, stav 2

Ostali zakoni koji utiču na borbu protiv organizovanog kriminala su Zakon o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom⁶, Zakon o proširenim ovlašćenjima za oduzimanje imovine⁷, Zakon o prijavljivanju imovine funkcionera i primljenih poklona⁸, Zakon o sprečavanju sukoba interesa tokom vršenja javne funkcije⁹ i Zakon o zaštiti uzbunjivača¹⁰. Postoje i drugi posebni zakoni koji za cilj imaju borbu protiv aktivnosti povezanih sa organizovanim kriminalom, koji mogu da se nađu putem linka navedenog u fusnoti¹¹.

Jedan od važnijih pravnih dokumenata je Zakon o krivičnom postupku¹², koji je kosovsko Ministarstvo pravde nedavno izradilo uz podršku međunarodne zajednice¹³ ali relevantne institucije (Vlada i Skupština) tek treba da ga usvoje. Jedna od najznačajnijih novina koje ovaj nacrt zakona nudi jeste smena funkcionera koji su osuđeni za bilo kakvo krivično delo vezano za korupciju i zloupotrebu službene dužnosti. Drugi amandman podrazumeva usklađivanje novog zakona sa Zakonom o proširenim ovlašćenjima za oduzimanje imovine, kako bi se ojačali kapaciteti kosovskih institucija za oduzimanje imovine stečene kriminalnim radnjama¹⁴.

Što se tiče strateških dokumenata, Državna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala 2018-2022 i njen prateći akcioni plan prepoznaju kriminal kao pretnju, kako po unutrašnju tako i po spoljnu bezbednost¹⁵. Cilj joj je da se materijalni, finansijski i ljudski resursi koriste što je moguće racionalnije, i da se uvede politika preuzimanja odgovornosti u prevenciji i borbi protiv organizovanog kriminala, kao i u zaštiti pojedinaca i društva od ove pojave¹⁶. U kosovskoj strategiji za borbu protiv organizovanog kriminala navode se tri osnovna cilja: i) sprečavanje i borba protiv svih oblika organizovanog kriminala, ii) dalje jačanje kapaciteta za prevenciju i borbu protiv organizovanog kriminala, i iii) uspostavljanje saradnje i koordinacije između nacionalnih i međunarodnih aktera u sprečavanju i borbi protiv organizovanog kriminala¹⁷. Institucija koja je zadužena za koordinaciju sprovođenja ciljeva navedenih u Strategiji je Nacionalni koordinator za borbu protiv organizovanog kriminala, koji prati pokazatelje iz ovog strateškog dokumenta.

6 Zakon br. 05/L-049 o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12360>.

7 Zakon br. 06/L-087 o proširenim ovlašćenjima za oduzimanje imovine. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18337>.

8 Zakon br. 04/L-050 Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine visokih funkcionera i o prijavljivanju, poreklu i kontroli primljenih poklona svih javnih službenika. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2767>.

9 Zakon br. 06/L-011 o sprečavanju sukoba interesa tokom vršenja javne funkcije. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=16314>.

10 Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18303>.

11 Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Kosovo. (2018). *Državna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala i prateći akcioni plan*, str. 10-14. Dostupno na adresi: <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/48/STATE%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20AGAINST%20ORGANIZED%20CRIME%202018%20E2%80%93%202022.pdf>

12 Zakon o krivičnom postupku br. 04/L-123. Dostupan na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

13 Za dodatne informacije videti: <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=1,15,2396>

14 *Ibid*.

15 Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Kosovo. (2018). *Državna strategija i akcioni plan za borbu protiv organizovanog kriminala*, str. 5. Dostupno na adresi: <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/48/STATE%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20AGAINST%20ORGANIZED%20CRIME%202018%20E2%80%93%202022.pdf>

16 *Ibid*, str. 6

17 *Ibid*, str. 14

Osim ovog tela, za praćenje i ocenjivanje aktivnosti nabrojanih u akcionom planu Strategije odgovorna su resorna ministarstva, kao i organi reda i zakona (policija, tužilaštvo itd).¹⁸

Saradnja u okviru Evropske unije, regionalna saradnja i razmena znanja

U pogledu regionalne saradnje na polju borbe protiv organizovanog kriminala, policija i pravosudne institucije na Kosovu dobro sarađuju sa susednim zemljama (kao što su Albanija, Crna Gora i Severna Makedonija). Saradnja sa Srbijom, međutim, i dalje predstavlja politički problem. Kosovo trenutno ima bilateralne sporazume o pravosudnoj saradnji sa svim susednim državama osim te jedne¹⁹. Uprkos spremnosti Kosova da sa Srbijom sarađuje u oblasti policije i pravosuđa, Srbija odbija da sa Kosovom uspostavi policijsku i pravosudnu bilateralnu i/ili regionalnu saradnju, uglavnom iz političkih razloga, jer odbija da prizna nezavisnost Kosova²⁰.

Kosovska policija potpisala je bilateralne sporazume o saradnji sa nekim od zemalja zapadnog Balkana, ali najveći izazov joj je i dalje bilateralna policijska saradnja sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom, prouzrokovana nedostatkom razmene informacija sa tim državama u oblasti bezbednosti²¹. Time se neiminovno ograničavaju nastojanja kosovskih institucija vladavine zakona da proaktivno sprečavaju i bore se protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i organizovanih kriminalnih grupa koje deluju u regionu. Važno je napomenuti da je kosovska policija potpisala 93 međunarodna sporazuma o policijskoj saradnji sa 20 zemalja, kao i da na bilateralnoj osnovi sarađuje sa državama članicama Evropske unije (putem zajedničkih istražnih timova i razmene informacija u građanskim i krivičnim predmetima)²².

Vlada Kosova je 2011. godine osnovala Jedinicu za međunarodnu koordinaciju agencija za sprovođenje zakona (ILECU) koja deluje u okviru Opšte uprave kosovske policije²³. ILECU se zasniva na inicijativi Evropske unije za uvođenje delotvornog međunarodnog mehanizma za saradnju između policijskih snaga zemalja zapadnog Balkana radi unapređenja međunarodne saradnje ove vrste u regionu²⁴. Ovaj mehanizam, koji je

18 *Ibid*, str. 16

19 Centar za demokratiju i ljudska prava (2019). *Regionalna pravosudna saradnja u krivičnoj materiji: Pregled uporedne prakse zemalja zapadnog Balkana*. Centar za demokratiju i ljudska prava, str. 59. Dostupno na adresi: <http://www.cedem.me/en/publications/studies-and-public-politics/send/71-studies-and-public-politics/1931-regional-judicial-cooperation-in-criminal-matters-over-view-of-comparative-practices-in-western-balkans>.

20 Dragojlo, S. i Isufi, P. (2021). *Glasine o zataškavanju nerazjašnjenog ubistva srpskog političara sa Kosova*. BIRN, 15.01.2021. Dostupno na adresi: <https://balkaninsight.com/2021/01/15/cover-up-claims-shadow-unsolved-murder-of-kosovo-serb-politician/>.

21 Aliu, L. i Avdiu, P. (2016). Gordijev čvor: Prepreke Kosova na putu ka članstvu u međunarodnim organizacijama: slučaj INTERPOL, Kosovski centar za bezbednosne studije, Priština, str. 13. Dostupno na adresi: http://www.qkss.org/repository/docs/KCSS_INTERPOL_November_2016_904229.pdf.

22 Evropska komisija (2020). *Izveštaj o Kosovu za 2020. godinu*, str. 42. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf.

23 Vlada Kosova (2011). *Memorandum o razumevanju o koordinaciji i podršci koja se pruža Jedinici za međunarodnu koordinaciju sprovođenja zakona*, str. 2. Dostupno na adresi: <http://kpk.spinagency.com/assets/cms/uploads/files/Memorandumet/2011/ILECU.pdf>.

24 Za dodatne informacije videti saopštenje za štampu Saveta za regionalnu saradnju, dostupno na adresi: <https://www.rcc.int/press/59/establishment-of-international-law-enforcement-coordination-units-in-western-balkans-launched-in-vienna-today>.

integriran u nacionalne kriminalističko-obaveštajne modele rada, osmišljen je tako da podrži razmenu informacija tokom međunarodnih istraga i olakša uspostavljanje kontakta na operativnom nivou²⁵. Uz to je vredno napomenuti i da je ILECU centralna tačka kontakta kosovske policije kada je u pitanju međunarodna policijska saradnja, što znači da informacije vezane za tu vrstu saradnje idu preko ILECU-a²⁶. Kako bi se koordiniralo delovanje i povećao stepen efikasnosti ove jedinice na Kosovu, između Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde, Ministarstva finansija i Državnog tužilaštva je 2011. godine potpisan Memorandum o razumevanju²⁷.

Saradnja kosovskih institucija sa mehanizmima koje je uspostavila EU započela je nakon Radnog aranžmana sa Evropskom agencijom za graničnu i obalsku stražu (Frontex) koji su Ministarstvo unutrašnjih poslova i Frontex sklopili 2016. godine u cilju uspostavljanja operativne saradnje. Ključni partner za sprovođenje ovog aranžmana je Granično odeljenje kosovske policije²⁸. Aranžman, koji podrazumeva svakodnevnu razmenu podataka, pruža mogućnost i za blisku saradnju u vezi sa ilegalnim migracijama, prekograničnim kriminalom, bezbednošću granica i sveukupnim upravljanjem granicama. Kosovo preko Frontex-a učestvuje u radu Mreže za analizu rizika na zapadnom Balkanu i drugim regionalnim događajima koje organizuje Frontex²⁹.

Velika stvar se desila 2020. godine, kada je Kosovo sklopilo Radni aranžman sa Europolom, formalizujući na taj način saradnju sa ovom agencijom³⁰. Cilj aranžmana je da se između Eurola i kosovskih institucija zaduženih za sprovođenje zakona uspostavi saradnja kojom bi se države članice EU i Kosovo podržali u sprečavanju i borbi protiv teškog kriminala, organizovanog kriminala, terorizma i ekstremizma³¹. Kosovska policija učestvuje i u Europolovoj Platformi za tužioce koji rade sa zaštićenim svedocima, s tim da je iz EU stigla preporuka da bi i sudije trebalo da prođu obuku o tome kako da na efikasan način štite svedoke³². Važno je napomenuti da je Kosovo već član nekoliko regionalnih bezbednosnih inicijativa, kao što su npr. SEESAC (Klirinška kuća jugoistočne i istočne Evrope za kontrolu lakog i malokalibarskog oružja), MARRI (Regionalna inicijativa za migrante, azilante i izbeglice) i druge, ali još uvek nije punopravan član niza drugih regionalnih bezbednosnih organizacija, uključujući RACVIAC (Centar za bezbednosnu saradnju) ili SELEC (Centar za sprovođenje zakona u jugoistočnoj Evropi). Uprkos tome što su Kosovo i Srbija postigli tehnički dogovor

25 *Ibid.*

26 Kursani, Š. (2015). Policijska saradnja između Kosova i Srbije, Beogradski centar za bezbednosnu politiku i Kosovski centar za bezbednosne studije, Beograd i Priština, str. 6. Dostupno na adresi: http://www.qkss.org/repository/docs/Police_cooperation_between_Kosovo_and_Serbia_749694.pdf.

27 Vlada Kosova (2011). *Memorandum o razumevanju o koordinaciji i podršci koja se pruža Jedinici za međunarodnu koordinaciju sprovođenja zakona*, str. 2. Dostupno na adresi: <http://kpk.spinagency.com/assets/cms/uploads/files/Memorandumet/2011/ILECU.pdf>.

28 FRONTEx. (2016), „Frontex sa Kosovom potpisao radni aranžman“. Dostupno na adresi: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/news-release/frontex-signs-working-arrangement-with-kosovo-u1FpiJ>

29 Evropska komisija (2020). *Izveštaj o Kosovu za 2020. godinu*, str. 49. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf

30 Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosova (2020), „Ministar Velju potpisao sporazum o saradnji sa EUROPOL-om“. Dostupno na adresi: <https://mpb.rks-gov.net/f/57/420/Ministri-Velju-nenshkru-ajti-marreveshjen-e-bashkepunimit-me-EUROPOL-in>

31 EUROPOL (2020). *Radni aranžman za uspostavljanje odnosa saradnje između kosovskih organa za sprovođenje zakona i Agencije Evropske unije za saradnju u sprovođenju zakona*. Dostupno na adresi: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/working-arrangements>

32 Evropska komisija (2020). *Izveštaj o Kosovu za 2020. godinu*, str. 43. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf

o regionalnom predstavljanju Kosova (2012. godine, posredstvom EU)³³, Srbija je vodila žestoku kampanju kako bi sprečila članstvo Kosova u regionalnim inicijativama, uključujući i one koje se bave bezbednošću. Shodno tome, Kosovo u ovim inicijativama trenutno nije ni član ni učesnik.

Rezultati kosovskih institucija u borbi protiv organizovanog kriminala

Lokalne i međunarodne institucije na Kosovu nastoje da na delotvoran način odgovore na problem organizovanog kriminala i korupcije još od 2008. godine. Iako postoji nekoliko mehanizama za borbu protiv ovih pojava, napredak Kosova na ovom polju je tokom poslednje decenije konstantno ocenjivan kao nedovoljan. U izveštaju Evropskog revizorskog suda o EULEX-u³⁴ naglašava se spor razvoj i neefikasnost EULEX-a u unapređenju vladavine prava, posebno kada je reč o borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije³⁵. Prebacivanje predmeta organizovanog kriminala i korupcije visokog profila iz EULEX-a na lokalne institucije dovelo je do velikog broja starih predmeta te vrste, tako da od tada gotovo da i nije bilo presuda za krivična dela organizovanog kriminala³⁶. Kako bi prekinuo trend tradicionalno loših rezultata kada je reč o borbi protiv organizovanog kriminala, kosovski parlament je 2018. godine usvojio novi Zakon o sudovima, kojim su u okviru Osnovnog i Apelacionog suda u Prištini³⁷ osnovana posebna odeljenja koja se bave isključivo optužnicama Specijalnog tužilaštva.^{38,39} Po rečima predstavnika Specijalnog tužilaštva, ova odjeljenja su im olakšala rad i utrla put ka većem stepenu efikasnosti⁴⁰.

Međutim, u periodu od 2013. do 2019. godine istraga je obustavljena u gotovo polovini ukupnog broja predmeta kojima se Specijalno tužilaštvo bavilo, a veliki broj obustavljenih istraga i odbačenih krivičnih prijava posebno je primetan kada je reč o predmetima organizovanog kriminala. Od ukupnog broja takvih predmeta, istraga je obustavljena ili su krivične prijave odbačene u 46 procenata⁴¹. Što se tiče korupcije, istraga je obustavljena ili su krivične prijave odbačene u 54 procenata ovih predmeta⁴².

33 Videti tehnički dogovor o predstavljanju i saradnji koji su Kosovo i Srbija sklopili uz posredstvo Evropske unije, na adresi: https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/docs/agreement_0210_representation.pdf

34 EULEX je misija EU koja je osnovana na Kosovu. Jedan od njenih glavnih zadataka (uz ostale) je da obezbedi da se predmeti organizovanog kriminala i korupcije, privrednog kriminala i druga teška krivična dela pravilno istražuju, procesuiraju i izvršavaju. Za detaljan opis misije EULEX, videti: *Zajednička akcija Saveta 2008/124/CFSP od 4. februara 2008. godine o Misiji vladavine prava Evropske unije na Kosovu*, član 3 EULEX-a na Kosovu. Dostupno na adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0124&from=EN>

35 Evropski revizorski sud, 2012. *Specijalni izveštaj br. 12 - Pomoć Evropske unije Kosovu u vezi sa vladavinom prava*

36 Razgovor sa tužiocem iz Specijalnog tužilaštva, vođen 15.12.2020. godine u Prištini

37 Iako su Specijalna odeljenja osnovana u okviru Osnovnog i Apelacionog suda u Prištini, njihova ovlašćenja su na nacionalnom nivou.

38 Specijalno tužilaštvo Kosova osnovano je 2008. godine. Ima specijalna ovlašćenja da sprovodi krivično gonjenje za određena krivična dela (sa posebnim naglaskom na ona koja su povezana sa organizovanim kriminalom).

39 Zakon br. 06/L-054 o sudovima. Član 13. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

40 Razgovor sa tužiocem iz Specijalnog tužilaštva, vođen 15.12.2020. godine u Prištini

41 Tužilačko veće Kosova, 2020. *Uporedni i analitički izveštaj o karakterističnim krivičnim delima međuinstitucionalnog mehanizma prenosa za period 2013-2019*. Dostupno na adresi: [Raportikraha-simordheanalitikpervepratpenalekarakteristike 2013-2019.pdf](https://raportikraha-simordheanalitikpervepratpenalekarakteristike-2013-2019.pdf) (prokuroria-rks.org)

42 Ibid.

<i>Predmeti kojima se bavilo Specijalno tužilaštvo</i>	<i>% prekinutih istraga i/ili odbačenih krivičnih prijava</i>	<i>% podnetih optužnica</i>
Predmeti vezani za oružje (osim trgovine)	43%	57%
Predmeti vezani za narkotike (osim trgovine)	47%	53%
Krijumčarenje migranata	36%	64%
Organizovani kriminal	46%	54%
Korupcija	54%	46%
Pranje novca	78%	22%
Krijumčarenje ljudi	43%	57%
Privredni kriminal	35%	65%
Podsticanje mržnje	25%	75%

Tabela 1 – Rad Specijalnog tužilaštva u periodu od 2013. do 2019. godine.

Izvor: <https://bit.ly/38ePclF>, p.42

Od januara do septembra 2020. godine Specijalno tužilaštvo vodilo je 38 predmeta povezanih sa organizovanim kriminalom, a protiv 204 lica⁴³. Od ukupnog broja predmeta, 34 je preneto iz prethodnih godina, dok su podnesene 4 nove krivične prijave. U istom periodu Specijalno tužilaštvo je uspeo je reši 6 predmeta u kojima je učestvovalo 29 lica. Istraga je obustavljena u 14, dok su optužnice podignute u 15 predmeta⁴⁴. Institucije krivičnog pravosuđa uglavnom su spore kada je u pitanju efikasna obrada predmeta organizovanog kriminala i korupcije, ali oduzimanje imovine predstavlja još veći izazov. Sa privremenim zamrzavanjem imovine tokom krivičnog postupka ide dobro, ali sa njenim konačnim oduzimanjem ne⁴⁵. Moguće je da je ovaj problem rezultat velikog broja odbačenih predmeta korupcije i organizovanog kriminala.

Predmeti preneti iz prethodnih godina		Novi predmeti zaprimljeni od januara do septembra 2020. godine		Ukupan broj predmeta (preneti + novi)		Procesuirani predmeti (okončani/ razrešeni)		Preostali predmeti koje treba procesuirati	
<i>Predmeti</i>	<i>Broj lica u predmetu</i>	<i>Predmeti</i>	<i>Broj lica u predmetu</i>	<i>Predmeti</i>	<i>Broj lica u predmetu</i>	<i>Predmeti</i>	<i>Broj lica u predmetu</i>	<i>Predmeti</i>	<i>Broj lica u predmetu</i>
34	177	4	27	38	204	6	29	32	175

Tabela 2 – Rad Specijalnog tužilaštva od januara do septembra 2020. godine.

Izvor: <https://bit.ly/3v5nhob>, str. 32

⁴³ Tužilačko veće Kosova, 2020. *Uporedni i analitički izveštaj o karakterističnim krivičnim delima međuinstitucionalnog mehanizma prenosa za period od januara do septembra 2020. godine.* Dostupno na adresi: [RAPORTI JANAR-SHTATOR 2020, I MEKANIZMIT PËRCJELLES NDERINSTI-TUCIONAL.pdf](#) (prokuroria-rks.org)

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ EULEX, 2020. *Izveštaj Misije vladavine prava EU o praćenju stanja vezanog za vladavinu pravde: Nalazi i preporuke, Septembar 2019 - sredina marta 2020. godine*

Spor i slab napredak Kosova u borbi protiv organizovanog kriminala i prisustvo korupcije prepreka su i kada je reč o standardizaciji dobre prakse sa Evropskom unijom. Evropski parlament pozvao je Kosovo da unapredi regulatorne mere koje se odnose na pravosnažne osuđujuće presude u predmetima korupcije visokog profila i organizovanog kriminala, i naglasio potrebu za jačom borbom protiv ovih pojava⁴⁶. U izveštaju Evropske komisije o Kosovu za 2020. godinu konstatuje se da je tokom te godine u borbi protiv organizovanog kriminala postignut određeni napredak, ali se skreće pažnja i na izricanje previše blagih kazni u tim predmetima, kao i u predmetima korupcije visokog profila⁴⁷.

Glavni nedostaci i izazovi u borbi vlade Kosova protiv organizovanog kriminala

Jedan od ključnih izazova sa kojima se kosovske institucije suočavaju u borbi protiv organizovanog kriminala jeste politički uticaj i korupcija u nezavisnim telima i institucijama. Pravosudne strukture izložene su političkom uticaju i zavise od određenih političkih subjekata i aktera⁴⁸. Specijalno tužilaštvo svesno je ovog problema i veruje da je politički uticaj izraženiji kada se radi o predmetima korupcije i organizovanog kriminala⁴⁹. Osim u pravosuđu, politički uticaj i korupcija prisutni su i u kosovskoj policiji. Iako su tokom 2019. godine mnogi policajci uhapšeni zbog korupcije, svi su prošli nekažnjeno⁵⁰. S tim u vezi, neophodno je rešiti pitanje nedostatka odgovornosti komandnog kadra kad dođe do hapšenja službenika policije zbog korupcije ili drugih krivičnih dela. Usled načina na koji je kosovka policija organizovana, policijskim službenicima nije lako da počine krivično delo bez znanja pretpostavljenih, a odsustvo istrage kada je reč o njihovoj nestručnosti, ili pak umešanosti, štetno je u smislu adekvatne reakcije na korupciju i organizovani kriminal⁵¹. Zvaničnici Kosovske policije i Kazneno-popravne službe Kosova su tokom 2020. godine viđani u društvu lica koja su sumnjičena i osuđivana za razna krivična dela⁵². Međutim, sklonost funkcionera ka ljudima iz ovog miljea nije svojstven samo pripadnicima Kosovske policije i Kazneno-popravne službe. Ministar inostranih poslova (tadašnji) viđen je 2017. godine na prijateljskom sastanku sa liderom srpske stranke koji je, navodno, takođe moćna figura u kriminalnim krugovima u regionu. Ovakve stvari pokazuju da su politički subjekti na Kosovu bliski organizovanom kriminalu i bacaju svetlo na to kako ova vrsta kriminala

46 Evropski parlament, 2020. *NACRT IZVEŠTAJA o izveštajima Komisije o Kosovu (2019/2172(INI))*. Dostupno na adresi: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/AFET-PR-647076_EN.pdf

47 Evropska komisija, 2020. Izveštaj o Kosovu za 2020. godinu. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf

48 Američki Stejt Department, 2020. *Izveštaji o praksi vezanoj za ljudska prava, po državama, 2019: Kosovo*. Dostupno na adresi: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/kosovo/>

49 Razgovor sa tužiocem iz Specijalnog tužilaštva, vođen 15.12.2020. godine u Prištini

50 Američki Stejt Department, 2020. *Izveštaji o praksi vezanoj za ljudska prava, po državama, 2019: Kosovo*. Dostupno na adresi: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/kosovo/>

51 Razgovor sa predstavnicima Istražnog odeljenja Agencije za borbu protiv korupcije, vođen 2.12.2020. godine u Prištini

52 Insajderi, 2020. *Pas raportimittëInsajderit, suspendohenKomandantiNjësisëSpeciale dhe DrejtoriiBurgutëSigurisëLartë*. Dostupno na adresi: <https://insajderi.com/pas-raportimit-te-insajderit-suspendohen-komandanti-i-njesise-speciale-dhe-drejtori-i-burgut-te-sigurise-se-larte/>

utiče na borbu koja se protiv nje vodi⁵³.

Osim problema koje izazivaju politika i korupcija, a koje jedna institucija ne mora nužno da bude u stanju da poveže ili reši, izazovi su prisutni i u pogledu kapaciteta i nadležnosti krivično-pravnih institucija. Pre nego što je formirano Specijalno odeljenje Osnovnog suda, optužnice u predmetima organizovanog kriminala podnosile su se sudovima čija su se sedišta nalazila u onim oblastima u kojima je počinjeno krivično delo⁵⁴. Učinak tih sudova i veliki broj starih predmeta ukazuju na nesposobnost sudija kada se radi o ovoj vrsti kriminala⁵⁵. Zaostajanje u rešavanju starih predmeta i dalje je prisutno, s obzirom na to da je Specijalno odeljenje zaduženo samo za nove optužnice koje podnosi Specijalno tužilaštvo. Po starim optužnicama sudi se u onim sudovima koji su ih primili pre nego što je uspostavljeno Specijalno odeljenje⁵⁶.

S druge strane, i samo Specijalno tužilaštvo ima problem kada je reč o efikasnoj borbi protiv organizovanog kriminala, jer mu tužioci još uvek nisu profilisani i specijalizovani za oblast organizovanog kriminala⁵⁷. S obzirom na osetljivost istrage u ovim predmetima i rizik koji ona sa sobom nosi, organizacije građanskog društva već dugo preporučuju profilisanje i specijalizaciju tužilaca, koje se, po rečima predstavnika Specijalnog tužilaštva, uskoro očekuju⁵⁸. S druge strane, način na koji je Kosovska policija organizovna takođe povremeno predstavlja prepreku za njeno efikasno delovanje u borbi protiv organizovanog kriminala. Iako ove predmete u principu vodi Uprava Kosovske policije za istraživanje organizovanog kriminala, ponekad dolazi do nenamernog preklapanja nadležnosti različitih uprava zaduženih za istraživanje različitih vrsta kriminala⁵⁹. U nekim slučajevima to rezultira paralelnim istragama odeljenja koja su manje kompetentna kada je reč o ovoj oblasti. To je, očigledno, uticalo i na rad Specijalnog tužilaštva. Po njihovim rečima, krivične prijave koje podnosi Kosovska policija često se uopšte ne odnose na organizovani kriminal⁶⁰. To ukazuje na nedostatak stručnosti i naglašava potrebu za daljom specijalizacijom i profilisanjem službenika Kosovske policije. U međuvremenu, rad institucija u određenoj meri sputava i Zakon o krivičnom postupku, kojim se predviđa da se istraga koja u roku od dve godine ne rezultira optužnicom, automatski okončava⁶¹. Po rečima predstavnika krivičnog pravnog sistema, period istrage predviđen Zakonom o krivičnom postupku ne doprinosi efikasnoj borbi protiv organizovanog kriminala, jer su ti predmeti često složeni, te kao takvi zahtevaju obimnu i dugotrajnu istragu⁶².

53 Pavlović, B. i Dojčinović, S., 2019. *Kako je sastanak na jahti možda promenio političku istoriju Kosova*. OCCRP. Dostupno na adresi: <https://www.occrp.org/en/investigations/how-a-meeting-on-a-yacht-may-have-changed-kosovos-political-history>

54 Razgovor sa tužiocem Specijalnog tužilaštva, vođen 15.12.2020. godine u Prištini

55 *Ibid.*

56 *Ibid.*

57 Gaši, L. and Tačii, M., 2020. *Krimet Specialetë Kosovë*. Kosovaki pravni institut. Dostupno na adresi: <https://kli-ks.org/krimet-speciale-ne-kosove/>

58 *Ibid.*

59 Razgovor sa Upravom za sprovođenje istraga u predmetima organizovanog kriminala, Kosovska policija, vođen 8.12.2020. godine u Prištini

60 Razgovor sa tužiocem Specijalnog tužilaštva, vođen 15.12.2020. godine u Prištini

61 Zakon o krivičnom postupku. član 159. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

62 Razgovor sa tužiocem Specijalnog tužilaštva i razgovor sa Upravom za sprovođenje istraga u predmetima organizovanog kriminala, Kosovska policija, održani 8. i 15. decembra 2020. godine u Prištini

Glavni izazov za krivično-pravni sistem predstavlja odsustvo članstva u ključnim međunarodnim mehanizmima za sprovođenje zakona i pravosudnim mehanizmima kao što su EUROPOL i EUROJUST, kao i nedostatak formalne saradnje sa zemljama iz regiona, poput Srbije i Bosne i Hercegovine. Organizovane kriminalne grupe ne obraćaju pažnju na državne granice, a šteta koju nanose često je primetna i na regionalnom nivou⁶³. Kosovo godinama nije uspevalo da postane član INTERPOL-a jer je taj je proces aktivno ometala Srbija⁶⁴. U takvim okolnostima, odsustvo članstva u različitim međunarodnim mehanizmima i nedostatak regionalne saradnje sa određenim zemljama sprečavaju brzu razmenu informacija, što rezultira nepostojanjem komunikacije i neujednačenom reakcijom na transnacionalni kriminal⁶⁵. Sve ovo utiče na rezultate kosovskih institucija u borbi protiv organizovanog kriminala, ali i regiona u celini, dok se organizovanim kriminalnim grupama istovremeno pruža mogućnost da političke procese koriste za sopstvenu dobrobit.

63 Za primer kojim se podržava ovaj argument, videti: <https://www.occrp.org/en/investigations/503-naser-kelmendi-from-kosovo-inmate-to-sarajevo-businessman>

64 Avdiu, P., 2017. *Rruga me pengesadreja INTERPOL-it*. Sbunker. Dostupno na adresi: <https://sbunker.net/siguria-bllogje-tematike/88982/rruga-me-pengesa-dreja-interpol-it/>

65 Razgovori sa Upravom za sprovođenje istraga u predmetima organizovanog kriminala, Kosovska policija, vođeni 8.12.2020. godine u Prištini

Preporuke

Nakon sprovođenja vanrednih parlamentarnih izbora 2021. godine, novoosnovane kosovske institucije (Vlada i Skupština) treba da usvoje novi Zakon o krivičnom postupku što je pre moguće.

kako bi unapredilo delotvornost svog rada, Specijalno tužilaštvo treba da obezbedi da mu tužioci budu specijalizovani i profilisani kada je reč o oblasti organizovanog kriminala.

Specijalno odeljenje pri Osnovnom sudu u Prištini trebalo bi da poveća svoje kapacitete kako bi sprečilo gomilanje starih predmeta kao što je to bio slučaj u drugim sudovima pre nego što je Odeljenje osnovano.

Sudsko veće Kosova trebalo bi da izvrši sveobuhvatnu procenu trenutnih kapaciteta i stručnosti sudija osnovnih sudova za rešavanje starih predmeta organizovanog kriminala i korupcije.

Kosovska policija treba da se podvrgne unutrašnjoj reorganizaciji kako bi definisala dalju ulogu svojih unutrašnjih mehanizama u borbi protiv organizovanog kriminala.

Institucije krivičnog pravosuđa u celini treba dalje da jačaju praksu oduzimanja nezakonito stečene imovine, dok bi drugi odgovorni mehanizmi trebalo da na efikasniji način koriste oduzetu imovinu za potrebe države.

Vlada Kosova i političari treba da se uzdrže od neprimerenog uticaja na sistem krivičnog pravosuđa i da na delotvoran način odgovore na njihove potrebe u pogledu kapaciteta, kako bi im rezultati u borbi protiv organizovanog kriminala bili bolji.

Vlada Kosova treba više da se potrudi da obezbedi članstvo Kosova u međunarodnim mehanizmima kao što je INTERPOL.

Institucije vladavine prava na Kosovu, a prvenstveno Kosovska policija, treba u potpunosti da iskoriste radne aranžmane sa FRONTEX-om i EUROPOL-om kako bi produbile međusobnu saradnju u prevenciji i borbi protiv teškog i organizovanog kriminala, uključujući i transnacionalni kriminal.

Vlade zemalja regiona trebalo bi da se uzdrže od politizacije saradnje sa Kosovom u oblasti vladavine prava i sprečavanje njegovog članstva u INTERPOL-u i sličnim organizacijama. Imajući u vidu posledice organizovanog kriminala po region, kao i saradnju koja se odvija između organizovanih kriminalnih grupa u svim zemljama zapadnog Balkana, ova vrsta saradnje i razvoja ne bi smela da se uslovljava političkim zbivanjima.

Bibliografija

Aliu, L. i Avdiu, P., 2016. Gordijev čvor: Prepreke Kosova na putu ka članstvu u međunarodnim organizacijama: slučaj INTERPOL, Kosovski centar za bezbednosne studije, Priština. Dostupno na adresi: http://www.qkss.org/repository/docs/KCSS_IN-TERPOL_November_2016_904229.pdf

Avdiu, P., 2017. *Rruga me pengesadreja INTERPOL-it*. Sbunker. Dostupno na adresi: <https://sbunker.net/siguria-bllogje-tematike/88982/rruga-me-pengesa-dreja-interpol-it/>

Centar za demokratiju i ljudska prava, 2019. *Regionalna pravosudna saradnja u krivičnoj materiji: Pregled uporedne prakse zemalja zapadnog Balkana*. Centar za demokratiju i ljudska prava, Podgorica. Dostupno na adresi: <http://www.cedem.me/en/publications/studies-and-public-politics/send/71-studies-and-public-politics/1931-regional-judicial-cooperation-in-criminal-matters-overview-of-comparative-practices-in-western-balkans>.

Krivični zakonik Republike Kosovo br. 06/L-074. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>

Zakon o krivičnom postupku Republike Kosovo br. 04/L-123. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

Ustav Republike Kosovo. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

Zajednička akcija Saveta 2008/124/CFSP od 4.12.2008. godine o Misiji vladavine prava Evropske unije na Kosovu, EULEX Kosovo. Dostupno na adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0124&from=EN>

Dragojlo, S. and Isufi, P., 2021. Glasine o zataškavanju nerazjašnjenog ubistva srpskog političara sa Kosova, 15.01.2021. Dostupno na adresi: <https://balkaninsight.com/2021/01/15/cover-up-claims-shadow-unsolved-murder-of-kosovo-serb-politician/>

EULEX, 2020. *Izveštaj Misije vladavine prava EU o praćenju stanja vezanog za vladavinu pravde: Nalazi i preporuke, Septembar 2019 - sredina marta 2020. godine*

Evropska komisija, 2020. Izveštaj o Kosovu za 2020. godinu. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf

Evropski revizorski sud, 2012. *Specijalni izveštaj br. 12 - Pomoć Evropske unije Kosovu u vezi sa vladavinom zakona*

Evropski parlament, 2020. NACRT IZVEŠTAJA o izveštajima Komisije o Kosovu (2019/2172(INI)). Dostupno na adresi: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/AFET-PR-647076_EN.pdf

EUROPOL, 2020. *Radni aranžman za uspostavljanje odnosa saradnje između kosovskih organa za sprovođenje zakona i Agencije Evropske unije za saradnju u sprovođenju zakona*. Dostupno na adresi: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/working-arrangements>

FRONTEX, 2016. „Frontex potpisuje radni aranžman sa Kosovom“. Dostupno na adresi: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/news-release/frontex-signs-working-arrangement-with-kosovo-u1FpiJ>

Gaši, L. i Tači, M., 2020. *Krimet Specialenë Kosovë*. Kosovski pravni institut. Dostupno na adresi: <https://kli-ks.org/krimet-speciale-ne-kosove/>

Vlada Kosova, 2011. *Memorandum o razumevanju o koordinaciji i podršci koja se pruža Jedinici za međunarodnu koordinaciju sprovođenja zakona*. Dostupno na adresi: <http://kpk.spinagency.com/assets/cms/uploads/files/Memorandumet/2011/ILECU.pdf>.

Insajderi, 2020. *Pas raportimittëInsajderit, suspendohenKomandantiINjësisëSpecialedheDrejtoriiBurguthtëSigurisësëLartë*. Dostupno na adresi: <https://insajderi.com/pas-raportimit-te-insajderit-suspendohen-komandanti-i-njesise-speciale-dhe-drejtori-i-burgut-te-sigurise-se-larte/>

Razgovor sa tužiocem iz Specijalnog tužilaštva, vođen 15.12.2020. godine u Prištini

Razgovor sa Upravom za sprovođenje istraga u predmetima organizovanog kriminala, Kosovska policija, vođen 8.12.2020. godine u Prištini

Razgovor sa istražnim odeljenjem Agencije za borbu protiv korupcije, vođen 2.12.2020. godine u Prištini

Razgovor sa Upravom za sprovođenje istraga u predmetima organizovanog kriminala br. 2, Kosovska policija, vođen 8.12.2020. godine u Prištini

Razgovor sa Upravom za sprovođenje istraga u predmetima organizovanog kriminala br. 3, Kosovska policija, vođen 7.12.2020. godine u Prištini

Tužilački savet Kosova, 2020. *Uporedni i analitički izveštaj o karakterističnim krivičnim delima međuinstitucionalnog mehanizma prenosa za period 2013-2019*. Dostupno na adresi: [Raportikrahassimordheanalitikpërvepratpenalekarakteristike_2013-2019.pdf](http://raportikrahassimordheanalitikpërvepratpenalekarakteristike_2013-2019.pdf) (prokuroria-rks.org)

Tužilački savet Kosova, 2020. *Uporedni i analitički izveštaj o karakterističnim krivičnim delima međuinstitucionalnog mehanizma prenosa za period od januara do septembra 2020. godine*. Dostupno na adresi: [RAPORTI JANAR-SHTATOR 2020, I MEKANIZMIT PËRCJELLES NDERINSTITUCIONAL.pdf](http://raporti-janar-shtator-2020-i-mekanizmit-percjelles-nderinstitucional.pdf) (prokuroria-rks.org)

Kursani, Š., 2015. *Policijska saradnja između Kosova i Srbije*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku i Kosovski centar za bezbednosne studije, Beograd i Priština. Dostupno na adresi: http://www.qkss.org/repository/docs/Police_cooperation_between_Kosovo_and_Serbia_749694.pdf

Zakon br. 03 / L-052 o Specijalnom tužilaštvu Republike Kosovo. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2526>

Zakon br. 06/L-054 o sudovima. Dostupno na adresi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosova, 2020. „Ministar Veliu potpisao sporazum o saradnji sa EUROPOL-om“, Dostupno na adresi: <https://mpb.rks-gov.net/f/57/420/Min->

[istri-Veliu-nenshkruajti-marreveshjen-e-bashkepunimit-me-EUROPOL-in.](#)

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Kosovo, 2018. *Državna strategija i akcioni plan protiv organizovanog kriminala*. Dostupno na adresi: <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/48/STATE%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20AGAINST%20ORGANIZED%20CRIME%202018%20%E2%80%93%202022.pdf>

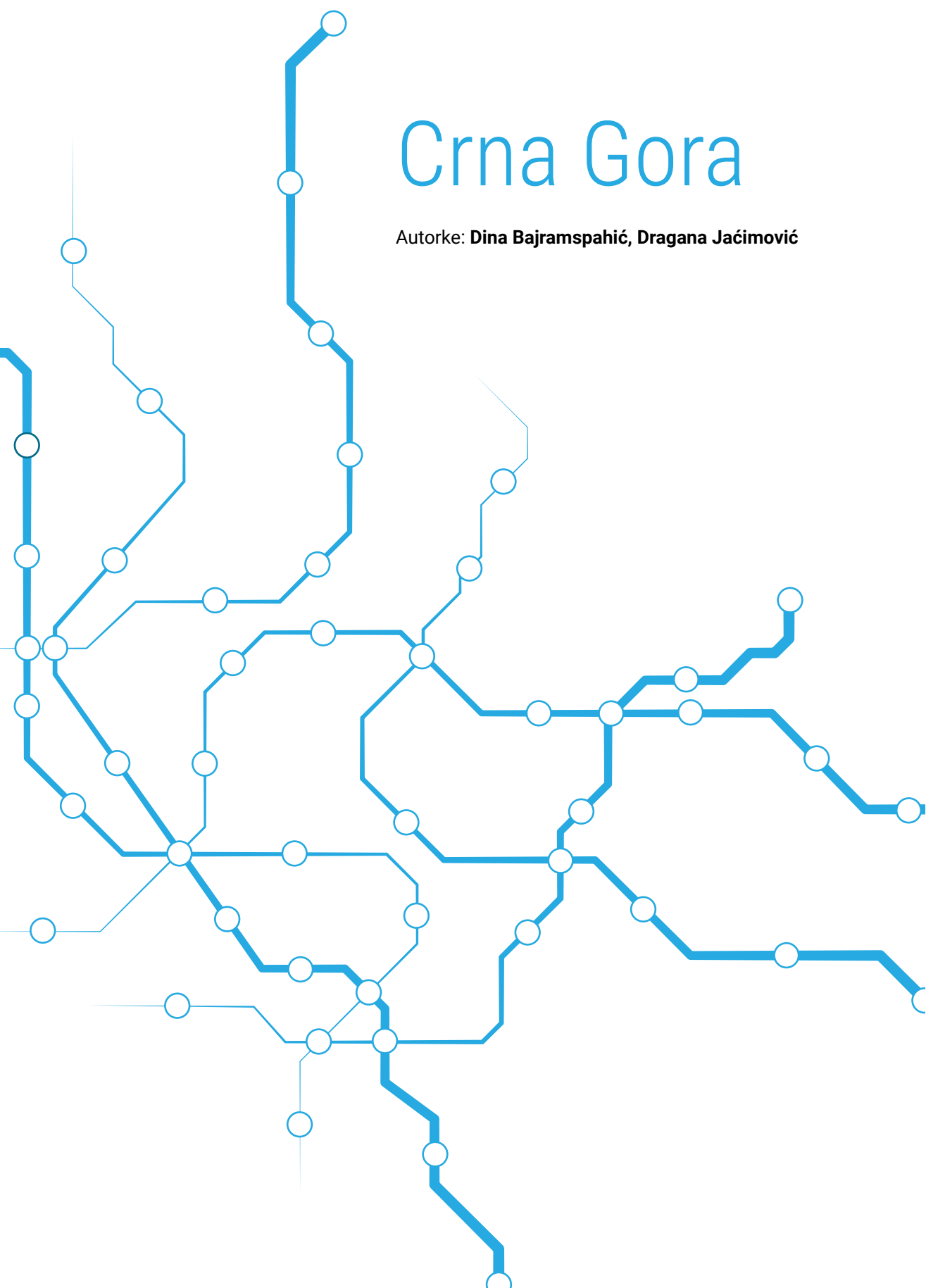
Pavlović, B. i Dojčinović, S., 2019. *Kako je sastanak na jahti možda promenio političku istoriju Kosova*. OCCRP. Dostupno na adresi: <https://www.occrp.org/en/investigations/how-a-meeting-on-a-yacht-may-have-changed-kosovos-political-history>

Američki Stejt department, 2020. *Izveštaji o praksi vezanoj za ljudska prava, po državama, 2019: Kosovo*. Dostupno na adresi: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/kosovo/>

Projekat svjetske pravde, 2020. *Indeks vladavine prava 2020*. Dostupno na adresi: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

Crna Gora

Autorke: **Dina Bajramspahić, Dragana Jaćimović**

Organizovani kriminal (OK) je jedan od ključnih problema, ne samo Crne Gore, već i drugih zemalja Zapadnog Balkana, ali i Evrope. Iako je OK široko rasprostranjen, nije precizno određen broj kriminalnih organizacija koje djeluju u Crnoj Gori. Imajući u vidu da organizovane kriminalne grupe djeluju i van granica jedne zemlje, nije dovoljno da u borbu protiv njihovog djelovanja bude uključena samo Crna Gora, već je neophodna saradnja sa institucijama drugih zemalja, posebno policijskim, ali i međunarodnim organizacijama koje se bave ovom tematikom. Crna Gora ima uspostavljen pravni okvir za borbu protiv OK, koji je usklađen sa pravnim tekovinama Evropske unije (EU). Najviše informacija o rezultatima u ovoj oblasti dostupno je zahvaljujući obavezi izvještavanja EU o rezultatima, a u kontekstu pregovora o pridruživanju. Iako je Crna Gora postigla određeni napredak u ovoj oblasti, brojni su problemi i izazovi s kojima se susreće u praksi.

Uvod

Tačan broj kriminalnih organizacija koje djeluju u Crnoj Gori nije precizno utvrđen, ali se prema zvaničnim podacima procjenjuje da postoji trend smanjivanja broja ovih grupa. Tokom 2011. godine procijenjeno je da postoji 35 kriminalnih grupa, u 2013. godini 20, dok je procjena da je tokom 2017. godine u Crnoj Gori aktivno djelovalo njih 11.¹ Kao dvije najprepoznatljivije kriminalne grupe uglavnom se pominju škaljarski i kavački klan. U zvaničnim podacima nema dovoljno informacija o tome da li je došlo do ukupnjavanja kriminalnih grupa, njihovog povezivanja ili detalja šta se desilo sa pripadnicima čak 24 kriminalne grupe.

Organizovane kriminalne grupe iz Crne Gore djeluju i van njenih granica i uglavnom su uključene u krijumčarenje droge iz Latinske Amerike u Evropu, a prepoznate su po nasilnim ratovima između bandi, pucnjavama širom Evrope i velikom nasilju u regionu.² U petogodišnjem ratu dva crnogorska kriminalna klana, škaljarskog i kavačkog, vođenog širom Evrope, život je izgubilo skoro 50 ljudi.³

Od početka otvaranja pristupnih pregovora sa Evropskom unijom 2012. godine, kao jedan od prioriteta u oblasti vladavine prava nalazi se upravo borba protiv OK. U svim dosadašnjim izvještajima Evropska komisija (EK) naglašavala je neophodnost proaktivnijeg pristupa u borbi protiv OK. Takođe, važno je napomenuti da je u Crnoj Gori u 2020. godini, nakon trideset godina, promijenjena vlast na izborima, te da se očekuje nova dinamika u ovoj oblasti.

1 SOCTA (javna verzija), 2017. godina.

2 Walter Kemp, *Making a killing: What assassinations reveal about the Montenegrin drug war*, 2020.

3 Dokumentarni istraživački serijal *Put osвете*, TV Vijesti, 2020.

Analiza pravnog, strateškog i zakonodavnog okvira

Jedan od najvažnijih dokumenata u ovoj oblasti je Strategija za borbu organizovanog kriminala i korupcije za period 2010–2014. godine. Za sprovođenje Strategije izrađeni su akcioni planovi (AP) za period 2010–2012. i AP za period 2013–2014. Za kontrolu sprovođenja Strategije i njenih planova, 2010. godine formirana je Nacionalna komisija za sprovođenje Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije⁴, čiji su članovi bili i predstavnici nevladinih organizacija i Skupštine Crne Gore. Zahvaljujući prisustvu NVO sektora, ovo tijelo je dobilo veću pažnju u medijima i javnosti.

Drugi set strateških dokumenata čine AP za poglavlje 23⁵ kao i AP za poglavlje 24⁶, koji se posredno tiču borbe protiv organizovanog kriminala i „visoke” korupcije⁷. Umjesto nove strategije za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, mjere iz Strategije koje nisu realizovane kroz aneks uključene su u AP za poglavlje 23.⁸ O rezultatima u oblasti borbe protiv OK, Vlada Crne Gore izvještava kroz izvještaje o sprovođenju navedenih planova, *track record table* koje predstavljaju bilans ostvarenih rezultata i šalju se kao aneks uz izvještaje, i kroz posebne priloge za Izvještaj EK o Crnoj Gori. Detaljne i precizne preporuke koje EK objavljuje u *non-pejperu*, neformalnom dokumentu o stanju u poglavljima 23 i 24, predstavljaju glavne smjernice za unapređenje borbe protiv OK.⁹

Pored navedenog, za borbu protiv OK vežu se i drugi strateški dokumenti: Strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2019–2024, Strategija prevencije i suzbijanja radikalizacije i nasilnog ekstremizma 2020–2024, Strategija razvoja Uprave policije 2016–2020, Strategija nacionalne bezbjednosti Crne Gore, Strategija integrisanog upravljanja granicom 2020–2024, Strategija za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom 2019–2025, i druge.

Strateški okvir Crne Gore u borbi protiv OK upotpunjuje dokument koji analizira postojeće rizike i opasnosti od organizovanog kriminala. SOCTA (eng. *Serious and Organized Crime Threat Assessment*) ima za cilj da istakne važnost strateškog pristupa u borbi protiv OK, kao i da prikaže trenutno stanje i alarmantnost pojedinih oblika krivičnih djela u regionu i njihov uticaj i na Crnu Goru. Od 2010. godine izrađene su OCTA 2010, SOCTA 2013 (koja je dopunjena 2015. godine) i SOCTA 2017. Dio ovog dokumenta je javan, dok je klasifikovani dio namijenjen Policiji, Tužilaštvu i drugim organima i agencijama za sprovođenje zakona u Crnoj Gori.

4 Komisiju je činilo 13 članova, od kojih su dva člana bila iz NVO sektora.

5 *Akcioni plan za poglavlje 23* dostupan je na linku: <https://bit.ly/2L0tlvV>

6 *Akcioni plan za poglavlje 24* dostupan je na linku: <https://bit.ly/3pwNecL>

7 Vlada Crne Gore ih je usvojila 2013, a revidiranu verziju sa dugoročnim prioritetima usvojila je 2015. godine.

8 Operativni dokument za sprečavanje korupcije u oblastima od posebnog rizika prepoznaje sljedeće oblasti: javne nabavke, privatizacija, urbanizam, obrazovanje, zdravstvo, lokalna samouprava i policija. Operativni dokument je dostupan na: <https://bit.ly/3aix3JE>

9 Više o načinu izvještavanja o reformama u oblasti vladavine prava možete naći u publikaciji Instituta alternativa „Praznine u izvještavanju o reformama u oblasti vladavine prava”, dostupno na linku: <http://bit.ly/3nvWDQi>

Prema ocjeni Evropske komisije, pravni okvir za borbu protiv OK uglavnom je uspostavljen i usklađen s pravnom tekovinom EU¹⁰. Glavni zakonski akti koji prepoznaju ili tretiraju krivična djela iz oblasti OK su: Krivični zakonik Crne Gore¹¹, Zakon o krivičnom postupku (ZKP)¹², Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma¹³ i Zakon o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelima^{14, 15}.

Izmjenama Krivičnog zakonika 2010. godine prvi put se propisuje posebno krivično djelo organizovanog kriminala – stvaranje kriminalne organizacije (član 401a).¹⁶ Prema tim izmjenama, krivičnopravna odgovornost postoji već kada se organizuje ili kada se pripada kriminalnoj organizaciji. Prije donošenja izmjena, odgovornost je postojala tek kada se u organizaciji izvrši neko drugo krivično djelo.¹⁷ Takođe, važno je napomenuti da je 2009. godine u Krivični zakonik uveden koncept tužilačke istrage, koji je 2010. godine počeo sa primjenom u postupcima za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina, dok je puna primjena tužilačkih istraga počela 2011. godine.¹⁸

U institucionalnom pogledu, tri glavne karike u krivičnopravnom sistemu Crne Gore, zadužene za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala su: Specijalno policijsko odjeljenje (SPO) i Sektor kriminalističke policije, Specijalno državno tužilaštvo (SDT) i Specijalizovano odjeljenje Višeg suda u Podgorici.

SDT je osnovano Zakonom o specijalnom tužilaštvu 2015. godine.¹⁹ Nakon uspostavljanja SDT-a, 2016. godine je formirano i SPO, koje je nadležno za poslove policije i postupka po zahtjevima glavnog specijalnog tužioca i specijalnih tužilaca. Ovo odjeljenje formalno djeluje u sastavu Sektora za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije u Upravi policije²⁰. Za djela iz oblasti OK zaduženo je Specijalizovano odjeljenje za organizovani kriminal, korupciju, terorizam i ratne zločine koje djeluje u okviru Višeg suda u Podgorici.

Do reorganizacije je došlo i 2019. godine, kada je Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma ušla je u sastav Uprave policije.²¹

10 EK, *Izveštaj o napretku Crne Gore*, 2020, strana br. 44

11 Krivični zakonik Crne Gore *Sl. list RCG*, br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i *Sl. list CG*, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020.

12 Zakon o krivičnom postupku *Sl. list CG*, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – odluka US, 2/2015 – odluka US, 35/2015, 58/2015 – dr. zakon, 28/2018 – odluka US i 116/2020 – odluka US

13 Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma *Sl. list CG*, br. 033/14 od 4. 8. 2014, 044/18 od 6. 7. 2018.

14 Zakon o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelima *Sl. list CG*, br. 58/15 i 47/19

15 Ovu oblast takođe dijelom uređuju i: Zakon o zaštiti svjedoka; Zakon o unutrašnjim poslovima; Zakon o međunarodno pravnoj pomoći u krivičnim stvarima; zakoni o potvrđivanju bilateralnih sporazuma između Vlade Crne Gore i vlada drugih država o saradnji u oblasti borbe protiv terorizma, organizovanog kriminala, neovlašćenog stavljanja u promet opojnih droga, psihotropnih supstanci i prekursora, ilegalnih migracija i drugih krivičnih djela.

16 Prema članu 401a Krivičnog zakonika, kriminalnom organizacijom se smatra organizacija koju čine tri ili više lica čiji je cilj vršenje krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi sticanja nezakonite dobiti ili moći. Ko organizuje kriminalnu organizaciju koja za cilj ima vršenje krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.

17 MANS, *Iza statistike 5 - Analiza pravnog okvira i pravosnažnih sudskih presuda za krivična djela sa elementima organizovanog kriminala*, 2019.

18 *Šest godina tužilačke istrage u Crnoj Gori – Saradnja Policije i Tužilaštva*, Institut alternativa, 2016.

19 Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu *Sl. list CG*, br. 10/15 od 10. 3. 2015.

20 Uprava policije je 2019. godine reorganizovana tako da ima osam sektora, od kojih Sektor za borbu protiv OK obuhvata pet jedinica, uključujući i Specijalno policijsko odjeljenje (SPO).

21 U ovoj godini je unutar Policije formirana i Kancelarija za povraćaj imovine, zadužena za identifikovanje i pronalaženje imovine stečene kriminalnom djelatnošću.

Saradnja na regionalnom i nivou EU

Državni organi Crne Gore imaju dobru saradnju sa organima zemalja iz regiona, kao i sa međunarodnim organizacijama, kroz ugovore o međunarodnoj saradnji i kroz zajedničke projekte i programe.

Prema riječima intervjuisanih predstavnika svih nadležnih institucija, državni organi sa nadležnošću nad OK, najviše sarađuju sa EU, i to u pogledu ispunjavanja obaveza iz „evropske agende“. Ove tri institucije (SDT, SPO i Specijalni sud), saradnju sa regionom ocjenjuju kao dobru, budući da se ona odvija kroz razmjenu podataka u vidu međunarodne pomoći i regulisana je ugovorima o saradnji. Policija sarađuje i sa organizacijama kao što su: INTERPOL, EUROPOL, SELEC i FRONTEX. Takođe, UP Crne Gore je od 2019. godine punopravni član Balkan Cartel-a, operative grupe Europol, koja se bavi organizovanim kriminalnim grupama koje vrše krijumčarenje kokaina na globalnom nivou.

Sagovornici navode da je zahvaljujući podršci Savjeta Evrope, kroz program *Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey*, Sudski savjet kroz više projekata realizovao brojne aktivnosti u cilju poboljšanja kapaciteta pravosuđa.²² Sudski savjet, takođe, sarađuje sa Evropskom mrežom sudskih savjeta (ENCJ), Evropskom kancelarijom za pravosudnu saradnju (EUROJUST), Evropskom komisijom za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), EUROL, GRECO, OEBS i drugima. U tužilaštvu smatraju da saradnja sa regionom i drugim državama u Evropi može biti unaprijeđena u dijelu koji se odnosi na zajedničke istražne timove.

„Potrebno je istražiti mogućnosti ovakvog načina rada, pri čemu treba definisati način korišćenja dokaza do kojih timovi dođu, na koji način djelovati a da se ispoštuju zakoni tih zemalja, kao i druge detalje u odnosu na ugovor“, zaključio je predstavnik tužilaštva.²³

U Crnoj Gori je 2015. godine otvoren Centar za obuku u sudstvu i tužilaštvu (COSDT). Centar pruža obuke u cilju sticanja i usavršavanja znanja, sposobnosti i vještina sudija i državnih tužilaca u skladu sa načelima nezavisnosti i samostalnosti i etičkim standardima profesije. Tužioci se takođe specijalizuju za pojedine oblasti i prate programe i obuke koje organizuju međunarodne institucije, a postoji obaveza tužilaca da podnose izvještaje o obukama i seminarima koje pohađaju.²⁴ Sa druge strane, prema riječima sagovornika iz redova sudija, obuke sudijama nisu presudne za obavljanje posla. „Budući da su sudijama prioritet suđenja, zbog obima posla često obuke ne pohađaju do kraja i nisu u mogućnosti da kroz posjete kontinuirano odgovore na saradnju sa sudovima iz drugih zemalja“, smatraju sagovornici.²⁵

Obuka policajaca je u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP). O tome koje će obuke biti realizovane, odlučuje Policija, koja na osnovu konsultacija direktora sa rukovodiocima i njihovim saradnicima, predlaže MUP-u koje su im obuke potrebne, a MUP u koordinaciji sa Policijskom akademijom utvrđuje koje obuke je moguće realizovati. Predstavnica MUP-a smatra da je problem kod ovih obuka to što se na kraju ne obučavaju lica kojima su zaista neophodne, jer su ona angažovana na važnim poslovima.²⁶ Takođe je potrebno unaprijediti evaluaciju obuka i pratiti zadovoljstvo polaznika.

22 Izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu u 2019. godini.

23 Intervju sa predstavnikom SDT-a.

24 Intervju sa predstavnikom SDT-a.

25 Intervju sa predstavnicima Višeg suda u Podgorici.

26 Intervju sa predstavnicom MUP-a.

Dosadašnji rezultati Crne Gore u borbi protiv organizovanog kriminala

Prema podacima u vezi sa rezultatima borbe protiv OK koje su nam institucije dostavile, u 2020. godini došlo je do povećanja broja krivičnih prijava i predmeta za krivična djela iz ove oblasti. Uprava policije je u prvih šest mjeseci 2020. godine podnijela Specijalnom državnom tužilaštvu (SDT) 43 (19) krivične prijave i izvještaja kao dopune krivičnih prijava (20), protiv 234 (203) fizička lica i 96 (31) pravnih lica, zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršila 346 (228) krivičnih djela na organizovan način²⁷.

Specijalno državno tužilaštvo je za prvih 11 mjeseci 2020. godine izdalo 27 naredbi o sprovođenju istrage protiv 198 fizičkih lica, podignute su 43 optužnice protiv 339 fizičkih lica za predmete organizovanog kriminala, saopštio je predstavnik SDT-a.²⁸

Prema podacima koje nam je dostavio Sudski savjet, za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije, zaključno sa septembrom, u 2020. godini bilo je 59 (38) predmeta u radu, a broj riješenih predmeta za navedeni period je 12 (2). Za ovo djelo donesene su prvostepene osuđujuće odluke protiv 48 (13) lica, dok je u tri slučaja došlo do obustave postupka. Pravosnažne osuđujuće odluke donesene su protiv 33 lica, a za tri lica je došlo do obustave postupka. Za krivično djelo kriminalno udruživanje za naznačeni period 2020. godine bilo je 8 (12) predmeta u radu i 2 (5) riješena predmeta. Za ovo djelo donesene su prvostepene osuđujuće odluke za 3 lica (2), a za isti broj lica donesene su i osuđujuće pravosnažne odluke.

U periodu od 3. 7. 2015. do septembra 2020. godine, SDT je podiglo 117 optužnica, protiv ukupno 664 fizička lica i 152 pravna lica.

Međutim, iz navedenog se uočava da je teško pratiti ostvarene rezultate zbog razlika u izvještavanju. Problem je što su statistike postavljene tako da nije moguće pratiti rad međusobno povezanih organa. Policija statistički izvještava o krivičnim djelima, tužilaštvo o licima protiv kojih je pokrenut postupak za konkretna krivična djela, dok sudovi izvještavaju o predmetima (koji mogu obuhvatati i više lica i više krivičnih djela).²⁹

EK je u posljednjem izvještaju istakla da je Crna Gora dostigla određen nivo spremnosti za borbu protiv OK, te da je postignut ograničeni napredak u odnosu na preporuke iz prethodnog izvještaja.³⁰ Jezikom Evropske komisije, Crna Gora je najviše uradila u pogledu uspostavljanja centralizovanog registra bankarskih računa, jačanja kapaciteta policije i povećanja broja postupaka o oduzimanju imovine. Sprovedena je reorganizacija jedinica unutar UP. Osnaženi su institucionalni kapaciteti za rješavanje pitanja trgovine ljudima, kao i na polju računarskog kriminala. Takođe, Crna Gora je pripremila nacionalni izvještaj o drogama prvi put u pet godina. Broj istraženih slučajeva u vezi sa narkoticima je nastavio da raste, a porastao je i broj istraga krijumčarenja narkotika.³¹

Međutim, u izvještaju se navodi da kriminalnom scenom u i dalje dominiraju česta ubistva povezana sa kriminalnim klanovima. Ubistva u kojima su učestvovala crnogorske kriminalne grupe događala su se i u inostranstvu (devet od 2018. godine), uključujući Španiju, Njemačku, Austriju i Grčku.

27 Podaci za cijelu 2020. godinu biće dostupni tokom prve polovine 2021. godine.

28 Izlaganje predstavnika SDT na Online konferenciji Vijesti o borbi protiv organizovanog kriminala. Snimak konferencije dostupan na: <http://bit.ly/3r5NwYO>

29 *Praznine u izvještavanju o reformama u oblasti vladavine prava*, Institut alternativa, 2018.

30 Evropska komisija, *Izvještaj o napretku Crne Gore*, 2020.

31 Evropska komisija, *Izvještaj o napretku Crne Gore*, 2020.

Posljednji non-pejper za poglavlja 23 i 24 navodi da je poboljšana unutrašnja organizacija i koordinacija organa za sprovođenje zakona, što se odrazilo na veći broj istraga, hapšenja i zapljena.

Sa druge strane, najveći problem predstavlja način na koji se postupci za krivična djela iz domena organizovanog kriminala vode pred sudovima. „Sudski postupci pretjerano su dugotrajni jer su česta višestruka odgađanja. Ova duga kašnjenja, ali i nedostatak povjerenja između tužilaštva i sudova, nakon nekih kontroverznih oslobađajućih presuda posljednjih godina, dovela su do široke upotrebe sporazuma o priznanju krivice od strane tužilaštva. Osumnjičeni kriminalac, koji u istrazi postane svjedok saradnik, izuzet je od pravnog postupka, bez obzira na težinu krivičnog djela. Kao rezultat toga, uprkos nekim značajnim izuzecima, čini se da je odgovor krivičnog pravosuđa generalno blag, a kazne, novčane kazne i oduzimanje imovine nesrazmjerno su niski u poređenju s težinom krivičnog djela“, zaključuje se u izvještaju EK.

Ključni nedostaci i izazovi

Iako iz godine u godinu neki pomaci jesu napravljeni, određeni izazovi ostaju. Saradnja između Specijalnog državnog tužilaštva i Specijalnog policijskog odjeljenja je dobra i to je popravilo „statistiku“ rada, ali i dalje postoje sumnje u selektivan pristup. Trajanja postupaka pred sudom posebno su zabrinjavajuća. Predmeti koji završavaju sporazumom o priznanju krivice i blage kazne nailazili su na negodovanje javnosti i na utisak nedostatka pravde u društvu. Određene mjere tajnog nadzora 2018. godine stavljene su van snage i to je imalo vrlo negativan uticaj na rezultate.

Budući da je došlo do promjene vlasti, jedan od izazova koji predstoji jesu i promjene na ključnim pozicijama u institucijama, a posebno onim u čijoj je nadležnosti borba protiv korupcije i OK. UP samo do jednog nivoa može upravljati naporima u borbi protiv OK, dok su ključne i konačne odluke u nadležnosti SDT-a i njemu podređenog SPO-a. Postojeći zakonodavni okvir propisuje da rukovodioca SPO postavlja direktor UP, uz saglasnost glavnog specijalnog državnog tužioca. U praksi, postoji problem kada direktor UP i GST ne mogu da postignu dogovor oko ove pozicije, a tu situaciju smo imali 2016. godine. Pored SPO-a, posljednjim organizacionim promjenama formiran je i poseban Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala (Sektor) koji odgovara direktoru UP³². Problem postojanja dvije jedinice koje se bave borbom protiv organizovanog kriminala, Sektora i SPO, pri čemu čelnici obje jedinice odgovaraju različitim nadređenima, dovodi u pitanje hijerarhijsku odgovornost i funkcionisanje u okviru sistema.

Kvalitetan kadar u policiji je i dalje izazov. Policiji nedostaju stariji istražitelji OK i šverca narkotika, stručnjaci zaduženi za posebne istražne mjere, kao i stručnjaci za računarski kriminal, privredni kriminal i forenziku.³³ Prema riječima predstavnika SPO-a, neophodno je jačanje ljudskih kapaciteta za bavljenje finansijskim istragama (ekonomisti, pravnici), kao i za analizu i pohranjivanje podataka³⁴.

32 D. Bajramspahić, S. Muk, *Nova Vlada i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala: šta raditi u tužilaštvu i policiji?*, Institut alternativa, 2020.

33 EK, *Izvještaj o napretku Crne Gore*, 2020.

34 Intervju sa predstavnikom SPO-a.

Nakon presude Ustavnog suda iz 2018. godine, brojne specijalne istražne metode (SIM), ključne za vođenje krivičnih istraga postaju neprimjenjive. Tužilaštvu je uskraćeno korišćenje ovih metoda ili takozvane „kontrolisane isporuke“ (kada se otkrije pošiljka droge i dozvoli njeno dalje kretanje u cilju obezbjeđivanja dokaza protiv počinilaca). Ovo je ozbiljno ometalo i ometa borbu protiv teškog i organizovanog kriminala. Obnavljanje pune upotrebe specijalnih istražnih metoda, uz puno poštovanje ustavnih načela, treba da bude osigurano kao prioritet.

Ranije preporuke da se finansijske istrage sprovode paralelno sa krivičnim postupcima i dalje nisu ispunjene. U većini slučajeva, finansijske istrage započinju prekasno i usmjerene su na traženje imovine, uglavnom s ciljem proširenog oduzimanja i prema tome nisu u skladu s praksom EU i standardima FATF-a. Umjesto toga, tužilaštvo sprovodi finansijsku analizu u okviru krivične istrage, kako bi procijenilo imovinsku korist stečenu kriminalnom djelatnošću, ali ne u dovoljnom obimu za dokazivanje krivičnih djela, poboljšanje znanja o kriminalnim mrežama, otkrivanje finansijskih tokova i ulaganje „prljavog“ novca u ekonomiju. Prema riječima policijskog službenika, predstavnika SPO-a, njegovom odjeljenju nedostaju službenici za rad na finansijskim istragama. „SPO treba da podigne nivo finansijskih istraga, potrebno je zaposliti nekoliko novih izvršilaca koji se bave time (ekonomisti, pravnici). Takođe je potreban veći broj ljudi za analize i pohranjivanje podataka. Što znači da fali nekih ukupno 8-10 ljudi.“

Probleme u radu ovih institucija, u tehničkom pogledu, stvara i nedostatak prostornih kapaciteta. Naime, Specijalizovano odjeljenje Višeg suda za suđenje djela iz oblasti organizovanog kriminala i redovan Viši sud (u čijoj su nadležnosti prvostepena i drugostepena krivična parnica i drugostepena građanska parnica) dijele dvije sudnice, što je jedan od razloga za sporost sudova u ovim predmetima. Teško je bilo organizovati suđenja sa većim brojem optuženih i u uslovima kada nije postojala epidemija virusa korona. Potrebno je razmišljati i o lokaciji i sigurnosnom aspektu, budući da se zgrada ovog suda nalazi u centru grada. Takođe, otvoreno je pitanje obezbjeđivanja sudskih prostorija, koje trenutno obezbjeđuje policija. Tokom prethodnih godina, inicirane su zakonske izmjene kojima je predviđeno formiranje sudske policije, ali tadašnja sistematizacija i kvalifikacija tih radnih mjesta nisu motivisale policajce da se prijave.³⁵ SDT funkcioniše u vrlo neuslovnim prostorijama jer je sa Višim državnim tužilaštvom smješteno u zgradi Vrhovnog državnog tužilaštva. SDT ima posebno izražen problem sa radnim prostorom jer koristi samo 17 kancelarija koje su neuslovne i neprilagođene načinu rada ovog tužilaštva. Budući da se u prostorijama nalaze po dva specijalna tužioca sa savjetnicima i njihovim saradnicima, nemoguće je u istima izvoditi pojedine procesne radnje, kao što su prikupljanje obavještenja od građana, niti održavati radne sastanke s policijom, vještacima, strankama i drugo.³⁶

Kada je u pitanju odgovornost državnih tužilaca, i dalje nema značajnih pomaka.

Nijedan tužilac nije odgovarao zbog zastare krivičnog gonjenja ili zbog propusta u optužnicama koji su doveli do oslobađajućih i odbijajućih presuda. Nijedan sudija nije disciplinski odgovarao zbog zastare krivičnog gonjenja, niti zbog propusta u potvrđivanju optužnica koji su doveli do oslobađajućih presuda u mnogim važnim slučajevima.³⁷

35 Intervju sa predstavnicima Višeg suda u Podgorici.

36 D. Bajramspahić, *Iza brojki – Presjek rezultata specijalne borbe protiv organizovanog kriminala i „visoke“ korupcije*, Institut alternativa, 2018.

37 MANS, *Iza statistike 5 - Analiza pravnog okvira i pravosnažnih sudskih presuda za krivična djela sa elementima organizovanog kriminala*, 2019.

Institucije i dalje imaju ograničen pristup ključnim bazama podataka, što ometa istrage. Dugi sudski postupci i više odlaganja ročišta i dalje koče donošenje presuda u predmetima OK. Konačne presude na osnovu sporazuma o priznanju krivice i dalje su norma, što dovodi do blažih zatvorskih i novčanih kazni.³⁸

Kada je u pitanju saradnja ovih institucija sa nedržavnim akterima, predstavnici tužilaštva i sudstva smatraju da imaju dobru saradnju sa nevladinim sektorom. Sa lokalnim zajednicama ne sarađuju, budući da se njihov posao odnosi uglavnom na djelovanje na državnom nivou. U MUP-u smatraju da odnos organa sa nedržavnim akterima zavisi od toga ko se u datom trenutku nalazi na čelu tog organa. Problem nastaje kada se doprinosi aktera izvan sistema posmatraju samo kao kritika, pri čemu postoji otpor prema takvim predlozima.³⁹ Kada su u pitanju mediji, Tužilaštvo smatra da postoji polarizovano izvještavanje o radu ovog organa. Kao dobru praksu, iz Tužilaštva navode organizovanje konferencija za medije na kojima, osim što predstavljaju rezultate rada SDT-a, odgovaraju i na pitanja novinara.

Među sudijama postoji stav da bi za bolje rezultate u domenu OK trebalo uspostaviti poseban Specijalni sud umjesto postojećeg Odjeljenja, zbog značajnog porasta broja predmeta, dugog trajanja postupaka, potrebe za dodatnim bezbjednosnim mjerama, itd. Osim toga, intervjuisana sutkinja smatra da su svi predmeti sa obimnom postojećom građom, da je potvrđivanje optužnica zahtjevno i da se ne može sve kvalitetno kontrolisati. U tom dijelu ona preporučuje drugačiji organizacioni pristup Vanraspravnog vijeća – formiranje posebnog stalnog Vijeća kojem će ovo biti stalni zadatak.

38 EK, *Nezvanični radni dokument o stanju u poglavljima 23. i 24*, 2020.

39 Intervjui sa predstavnicima MUP-a, SPO-a, SDT-a i Višeg suda u Podgorici.

Ojačati kapacitete SPO-a sa osam do 10 ljudi, koji bi radili na finansijskim istragama, analizi i arhiviranju podataka.

Mjere tajnog nadzora koje su stavljene van snage, propisati ponovo uz određene izmjene, na način na koji je preporučio Ustavni sud.

Povećati efikasnost krivičnih istraga: poboljšanjem pristupa institucija ključnim bazama podataka i uspostavljanjem interoperabilnog sistema sa jedinstvenom funkcijom pretraživanja.

Riješiti pitanje dugog trajanja suđenja i čestih prekida u slučajevima organizovanog kriminala; osigurati jače međusobno razumijevanje između sudova i tužilaštva o nekim ključnim pravnim konceptima, kao što su pranje novca i kvalitet dokaza.

Poboljšati strateški nadzor krivičnog pravnog sistema uspostavljanjem centralizovane baze podataka u oblasti organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou, prikupljenih od svih nadležnih organa, u svrhu analize i kreiranja politike.

SOCTA se treba strateški koristiti za vođenje operativnih prioriteta u borbi protiv organizovanog kriminala.

Izraditi novu strategiju razvoja Uprave policije, vodeći se organizacionim promjenama koje su nastale unutar Uprave policije.

Dopunama Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu unaprijediti polugodišnji i godišnji izvještaj o radu SDT-a – posebnim dijelom, koji će sadržati pregled rada i rezultata svih specijalnih tužilaca, kao i informacije o odbačenim krivičnim prijavama u odnosu na podnosioc. Izvještavanje takođe unaprijediti informacijama o složenosti predmeta.

U cilju cjelovitog utvrđivanja i praćenja zvaničnih podataka različitih organa, neophodno je pripremiti analizu stanja i razlika u statističkom izvještavanju ova tri organa i predložiti mjere za postepeno ujednačavanje statistike, sa rokovima za realizaciju zaključaka i preporuka.

Bajramspahić D. (2018) *Praznine u izvještavanju o reformama u oblasti vladavine prava*, Institut alternativa, dostupno na: <http://bit.ly/3nvWDQi>

Bajramspahić. D., Muk. S., (2020) *Nova Vlada i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala: šta raditi u tužilaštvu i policiji?*, Institut alternativa, dostupno na: <https://bit.ly/3oCIJg4>

Bajramspahić. D., (2018) *Iza brojki- Presjek rezultata specijalne borbe protiv organizovanog kriminala i „visoke” korupcije*, Institut alternativa, maj 2018. godine, dostupno na: <https://bit.ly/38Fqul5>

Evropska komisija (2020) *Izveštaj o napretku za Crnu Goru*, dostupno na: <https://bit.ly/3mRZmTA>

Evropska komisija (2020) *Nezvanični radni dokument o stanju u poglavljima 23 i 24*, jun 2020, dostupno na: <https://bit.ly/2WPfB9p>

Institut alternativa (2020) *Šest godina tužilačke istrage u Crnoj Gori – Saradnja Policije i Tužilaštva*, dostupno na: <https://bit.ly/3aiKERt>

Kemp. W. (2020) *Making a killing: What assassinations reveal about the Montenegrin drug war*, Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, jul 2020. dostupno na: <http://bit.ly/3rD4XAR>

MANS (2019) *Iza statistike 5 – Analiza pravnog okvira i pravosnažnih sudskih presuda za krivična djela sa elementima organizovanog kriminala*,

Sudski savjet (2020) *Izveštaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu u 2019. godini*

TV Vijesti (2020) *Put osвете*, dostupno na <https://bit.ly/3aUmBu4>

TV Vijesti (2020) *Konferencija o borbi protiv organizovanog kriminala*, dostupno na <http://bit.ly/3r5NwYO>

Spisak intervju:

Intervju sa predstavnicima Višeg suda u Podgorici, održan 10. 12. 2020. godine

Intervju sa predstavnikom Specijalnog policijskog odjeljenja, održan 25. 11. 2020. godine

Intervju sa predstavnikom Specijalnog državnog tužilaštva, održan 27. 11. 2020. godine

Intervju sa predstavnicom Ministarstva unutrašnjih poslova, održan 4. 12. 2020. godine.

Severna Makedonija

Autorka: **Magdalena Lembovska**

Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije se u Severnoj Makedoniji smatra glavnim prioritetom. Budući da je u poslednjih nekoliko godina javni diskurs bio usmeren pretežno na korupciju, zloupotrebu položaja i politizaciju institucija, analiza drugih vidova organizovanog kriminala bilo je manje.

Cilj ovog rada je analiza institucionalnog, strateškog i pravnog okvira kao preduslova za borbu protiv organizovanog kriminala, ali i dosadašnjih uspeha i praktičnih izazova sa kojima se državni organi susreću u nastojanju da u ovoj oblasti postignu opipljive rezultate. Rad sadrži i niz preporuka za unapređenje borbe protiv organizovanog kriminala i transformaciju retoričkih obaveza, preuzetih na političkom nivou, u operativnu praksu.

Rad je zasnovan na redovnom i terenskom istraživanju. Razmotreni su zakoni i strategije u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, službeni podaci pribavljeni od državnih organa, izveštaji nacionalnih i međunarodnih organizacija, kao i druga srodna dokumentacija. Dva razgovora obavljena su putem elektronske pošte. U jednom od njih učestvovao je predstavnik Odeljenja za težak i organizovani kriminal pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, koji je, pored ostalog, dao i vredne preporuke za unapređenje trenutne situacije. Drugi intervju obavljen je sa pripadnikom Finansijske policije.

Kako bi se istakli različiti aspekti koje bi prilikom procene 'uspešnosti' trebalo uzeti u obzir, u radu se, kao jedan od primera transnacionalnog organizovanog kriminala, bliže razmatra borba protiv nezakonite trgovine drogom. Preporučuje se dalje istraživanje i rad na eliminaciji različitih oblika kriminala i organizovanih kriminalnih grupa.

Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira

Uopšteno gledano, smatra se da je postojeći zakonski okvir dovoljan da omogući borbu protiv organizovanog kriminala i da je u najvećoj meri usklađen sa pravnim tekovina Evropske unije. Severna Makedonija je ratifikovala relevantne međunarodne konvencije koje joj pružaju osnov za međunarodnu saradnju i borbu protiv ovog oblika kriminala u skladu sa međunarodnim standardima.

Ključne institucije u borbi protiv organizovanog kriminala su Odeljenje za težak i organizovani kriminal pri Ministarstvu unutrašnjih poslova i Kancelarija za gonjenje krivičnih dela organizovanog kriminala i korupcije pri javnom tužilaštvu. Budući da je organizovani kriminal u velikoj meri povezan sa finansijskim kriminalom, Finansijska policija koja deluje u sastavu Ministarstva finansija još jedan je važan akter koji prati sumnjive finansijske transakcije koje se obavljaju legalnim finansijskim kanalima. Uprava carina, Jedinica za finansijske istrage pri Ministarstvu finansija i Uprava za javne prihode takođe su ovlašćene da se bave finansijskim kriminalom i pranjem novca. Konačno, Direkcija za upravljanje oduzetom imovinom je još jedna značajna institucija čiji je zadatak da se bavi sredstvima koja su stečena kriminalnim delovanjem.

Tokom poslednjih nekoliko godina sprovedene su važne institucionalne reforme koje utiču na borbu protiv organizovanog kriminala. Uprava za bezbednost i kontraobaveštajne poslove (UBK) nekada je bila deo Ministarstva unutrašnjih poslova. Imala je policijska ovlašćenja, kao i monopol nad presretanjem komunikacija. Ova organizaciona jedinica vodila je glavnu ulogu u istragama koje su se odnosile na teške oblike organizovanog kriminala i terorizam. U periodu od 2018. do 2019. godine pretrpela je veliku transformaciju i prerasla u nezavisnu Agenciju za nacionalnu bezbednost (ANB). Agencija nema policijska ovlašćenja i više ne bi trebao da se bavi istragama. Rezultat pomenute reforme je i novoosnovani Sektor za borbu protiv terorizma, nasilnog ekstremizma i radikalizma, koji deluje u okviru Odeljenja za suzbijanje teškog i organizovanog kriminala pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Preporuka Evropske komisije je da država obezbedi da institucionalne reforme „budu delotvorne, i da se pretoče u proaktivnu politiku sprovođenja strateških dokumenata i postizanja daljih opipljivih rezultata“¹.

U analizi institucionalnog uređenja treba pomenuti poverenje javnosti u ove organe kao indikativni element njihove legitimnosti u borbi protiv organizovanog kriminala. Poslednji EUROMETER² pokazuje da je stepen poverenja građana u institucije uglavnom nizak, jer im retko veruje barem polovina. Policija spada među institucije u koju stanovništvo ima najviše poverenja (43% ispitanika je navelo da policiji veruje uglavnom ili u potpunosti, s tim da ne treba zanemariti ni činjenicu da joj 30% građana ne veruje uopšte). Odgovori koji se tiču javnog tužilaštva i sudstva posebno su obeshrabrujući. Naime, samo 14% ispitanika ima poverenja u ove dve institucije, za razliku od 68% koji ga nemaju³.

Najvažniji strateški dokument je Procena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA). Međutim, poslednji javno dostupan dokument je regionalni SOCTA izveštaj koji su vlasti Severne Makedonije, Crne Gore i Srbije zajedno pripremile 2016. godine⁴. Trenutni strateški pristup nije usklađen i ne sledi metodologiju utvrđenu Europolovim ciklusom politika/EMPACT-om⁵. Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova sa kojim smo razgovarali priznao je da sistemski pristup u borbi protiv organizovanog kriminala, u skladu sa evropskim standardima, i dalje predstavlja izazov. Iako strateška određenja postoje, nedostaju strateška koordinacija i strateško usmerenje, a nema ni uspostavljenog sistema za utvrđivanje prioriteta, praćenje i ocenjivanje.

Nakon Izveštaja Evropske komisije za 2020. godinu, u kojem je istaknuto da bi strateški okvir trebalo ažurirati kako bi se isti usaglasio sa Europolovim ciklusom politika/EMPACT-om, Vlada Republike Severne Makedonije pozvala je Ministarstvo unutrašnjih poslova da najnoviji SOCTA izveštaj finalizuje na način na koji se to od nje traži. Stoga bi ovu oblast u budućnosti trebalo pažljivo pratiti.

1 Evropska komisija: Izveštaj za Severnu Makedoniju 2020. Dostupan na adresi:

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

2 EUROMETER je istraživanje javnog mnjenja koje sprovodi EUROTHINK – Centar za evropske strategije. Najnovije istraživanje (u vreme nastanka ovog rada) sprovedeno je u decembru 2020. godine i dostupno je na adresi: <http://eurothink.mk/2020/12/31/4925/>

3 *Ibid.*

4 Dostupno na adresi: http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/analizi-statistiki/Socta%20izvestaj%202016%20MK.pdf

5 EMPACT je skraćenica za Evropsku multidisciplinarnu platformu protiv pretnji od kriminala. Reč je o četvorogodišnjem ciklusu politika koji je Evropska unija uspostavila radi boljeg kontinuiteta u borbi protiv teškog međunarodnog i organizovanog kriminala.

Kada je reč o strateškom okviru, postoji nekoliko zasebnih strateških dokumenata koji se odnose na organizovani kriminal. Međutim, mnogima je rok važenja istekao 2020. godine. To su: Strategija razvoja policije 2016-2020⁶, Nacionalna strategija o sprečavanju zloupotrebe droga 2014-2020⁷, Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija 2017-2020⁸, Strategija za jačanje kapaciteta za sprovođenje finansijskih istraga i oduzimanje imovine 2018-2020⁹, itd. Nažalost, do danas nijedna od ovih strategija nije pravovremeno i sveobuhvatno procenjena, a ni ažurirana. Takođe, nisu uvek usklađene, odnosno ne pokazuju jasnu vezu jednih sa drugima. Sa druge strane, Ministarstvo unutrašnjih poslova je, u saradnji sa Misijom OEBS-a u Skoplju, usvojilo tri nove interne strategije koje se odnose na period 2020-2022: Strategiju za upravljanje ljudskim resursima¹⁰, Strategiju za uključivanje zajednice i komunikaciju sa njom¹¹ i Strategiju za razvoj Centra za obuku Ministarstva unutrašnjih poslova¹².

Iako postoji čvrsta veza između organizovanog kriminala i korupcije, ona se u najnovijoj Nacionalnoj strategiji za sprečavanje korupcije i sukoba interesa (2021-2025)¹³ ne pominje. Jedno od mogućih objašnjenja za to mogla bi da bude činjenica da je uloga ove strategije preventivna, a Državna komisija za prevenciju korupcije - koja je strategiju sačinila - nema nadležnosti kada je reč o organizovanom kriminalu.

Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije se, na nivou politike, smatra glavnim prioritetom - barem sudeći po izjavama koje su u više navrata davali premijer i nadležni ministri. Međutim, jedan od pokazatelja koji se koriste za procenu političke volje jeste spremnost da se relevantne institucije i tela podrže resursima koji su im neophodni za rad. Nažalost, mnogi od njih imaju poteškoća sa finansijama i prinuđeni su da rade sa manje zaposlenih nego što im je to predviđeno u Sistematizaciji radnih mesta. Na primer, prostorije za rad Državne komisije za prevenciju korupcije nisu odgovarajuće, zbog čega Komisija ne može da stavi u funkciju opremu koja je neophodna za međusobno elektronsko povezivanje državnih organa koji su ovlašćeni za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala (vrednu 2,4 miliona evra, dobijenu iz IPA fondova Evropske unije). Komisija je trebalo da se preseli u bolji prostor, ali je on dodeljen novom Ministarstvu za politički sistem i odnose među zajednicama.

6 Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/Strategija%20za%20razvoj%20na%20policijata%202016-2020.pdf

7 Dostupno na adresi: <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/mkd-strategija-za-opojni-drogi-2014-2020.pdf>

8 Dostupno na adresi: <http://nacionalnakomisija.gov.mk/wp-content/uploads/2016/12/Nacionalna-strategija-i-akciski-plan-za-borba-protiv-trgovija-so-lugje.pdf>

9 Ostale relevantne strategije uključuju: Nacionalnu strategiju za kompjutersku bezbednost 2018-2022, Nacionalnu strategiju kontrole malokalibarskog i lakog oružja (SALW) 2017-2021, Nacionalnu strategiju za borbu protiv terorizma 2018-2022, Nacionalnu strategiju za suzbijanje nasilnog ekstremizma 2018-2022 i Nacionalnu strategiju protiv prevara 2019-2022. Finansijska obaveštajna jedinica, koja deluje pri Ministarstvu finansija, 2020. godine je objavila Procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

10 Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/FINAL%20HR%20STRATEGY_MK.pdf

11 Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/CE&C%20STRATEGY_MK.pdf

12 Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/TC%20STRATEGY_MK.pdf

13 Državna komisija za sprečavanje korupcije: Nacionalna strategija za sprečavanje korupcije i sukoba interesa (2021-2025) iz decembra 2020. godine. Dostupno na adresi:

<https://dksk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategija-DKSK-KONECNA.pdf>

Javno tužilaštvo za organizovani kriminal i korupciju takođe se suočava sa velikim problemima. Njihovim Aktom o sistematizaciji radnih mesta predviđa se 13 državnih tužilaca, ali ta radna mesta još uvek nisu popunjena. Istovremeno, njihova sopstvena analiza pokazuje potrebu za tim da se postojeći broj tužilaca udvostruči. Naime, da bi ovo specijalizovano odeljenje moglo na kvalitetan način da obavlja svoja zaduženja, potrebno je da u njemu radi 21 tužilac. Uz to su suočeni i sa ozbiljnim nedostatkom stručnog osoblja koje bi im pomagalo u radu. Na primer, Aktom o sistematizaciji radnih mesta ove specijalne kancelarije predviđa se 29 savetnika i saradnika, ali ih ona zapošljava samo devet. Situacija je slična i kada je reč o administrativnom osoblju (predviđeno je 27 radnih mesta, a popunjeno 15)¹⁴.

Jedno od najznačajnijih tela, Nacionalni koordinacioni centar za borbu protiv organizovanog kriminala, koji je Vlada formirala 2014. godine kako bi obezbedila saradnju između različitih agencija nadležnih za sprovođenje zakona¹⁵, počeo je delimično da radi u septembru 2017. godine. Nedostatak kapaciteta, koji ovaj centar sprečava da ispunji svoj mandat, redovno se kritikuje u izveštajima Evropske komisije. Telo je najzad postalo potpuno operativno 2019. godine, kada su sve relevantne institucije¹⁶ imenovalе predstavnike i svoje baze podataka povezale sa centrom.

Saradnja u okviru Evropske unije, regionalna saradnja i razmena znanja

Organizovani kriminal često je transnacionalne prirode, te su regionalna/međunarodna saradnja i razmena znanja neophodni. Razni međunarodni izveštaji pokazuju da se kriminalno okruženje u Evropi brzo menja. Organizovane kriminalne grupe postaju sve fleksibilnije, međusobno se povezuju i sarađuju, a postaju i finansijski i politički sve jače¹⁷. Smatra se da je finansijska dimenzija organizovanog kriminala jedan od najvećih problema zemalja zapadnog Balkana kada je reč o borbi protiv tog oblika kriminala, jer količina novca od operacija povezanih s drogom koji se opere preko zapadnog Balkana premašuje evropski proseka¹⁸.

14 Javno tužilaštvo Severne Makedonije: Godišnji izveštaj za 2019. i 2020. godinu. Dostupno na adresi: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

15 Vlada Republike Severne Makedonije: Odluka o osnivanju Nacionalnog koordinacionog centra za borbu protiv teškog i organizovanog kriminala br. 42-2332/1 od 16. marta 2014. godine (na snazi od 1. januara 2015). Dostupno na adresi: <https://dejure.mk/zakon/odluka-za-formiranje-na-nacionalen-koordinativen-centar-za-suzbivanje-na-organiziran-i-seriozen-kriminal>

16 Ministarstvo unutrašnjih poslova, Finansijsko-obaveštajna jedinica, Finansijska policija, Uprava carina, Uprava javnih prihoda i Tužilaštvo za borbu protiv organizovanog kriminala

17 UNODC: Nezavisna formativna dubinska ocena Inicijative za borbu protiv teškog kriminala na Zapadnom Balkanu (WBCSCI) u kontekstu mehanizma Integrativnog upravljanja unutrašnjom bezbednošću (IISG), uključujući akciju Evropske unije pod nazivom „Program za višedržavni instrument za pretpristupnu pomoć (IPA II) 2017 - Podrška integrativnom upravljanju unutrašnjom bezbednošću na zapadnom Balkanu”. Dostupno na adresi: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCI_EU_action_report_Feb_2019.pdf

18 Novac od droge: Nezakonita zarada od narkotika kojima se trguje na Balkanskoj ruti (UNODC, 2015). https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/IFF_report_2015_final_web.pdf, cited in: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCI_EU_action_report_Feb_2019.pdf

Organi Severne Makedonije koriste kanale za saradnju koje im nude Interpol, Europol, SELEC, ali i oficiri za vezu drugih zemalja. Sporazum o operativnoj i strateškoj saradnji sa Europolom potpisan je 2009. godine¹⁹, sa ciljem proširenja saradnje i podrške u borbi protiv teških oblika međunarodnog kriminala, posebno razmenom informacija i redovnim kontaktima na svim odgovarajućim nivoima²⁰. Evropska komisija je konstatovala da operativna saradnja u borbi protiv trgovine ljudima, oružjem i narkoticima postoji²¹. U Odeljenju Ministarstva unutrašnjih poslova za težak i organizovani kriminal, 2020. godine formirana je radna stanica koja ima direktan pristup Evropskom centru za borbu protiv terorizma pri Europolu, što joj daje mogućnost da podatke razmenjuje putem Sigurne komunikacione veze za razmenu informacija (SIENA). Međutim, preporuka je da saradnju i razmenu podataka treba dalje unapređivati proaktivnijim pristupom razmeni informacija²².

Severna Makedonija je memorandum o saradnji s Eurojust-om potpisala u novembru 2008. godine²³, dok je sam sporazum potpisan deset godina kasnije. U novembru iste godine, imenovala je i svog prvog oficira za vezu u Eurojust-u²⁴. Finansijska policija je međunarodnu saradnju ovih organizacija ocenila kao „generalno dobru“²⁵. Odvija se najčešće preko nacionalnog biroa Interpola, ali postoji i saradnja sa Evropskom agencijom za borbu protiv prevara (OLAF).

Severna Makedonija je članica **Interpola** od 1993. godine, s tim da je poslednjih godina zabeležen napredak u oblasti razmene informacija. Od kraja 2018, baze podataka granične kontrole povezane su sa Interpolom putem FIND-a (Fiksne baze podataka Interpolove mreže), što znači da se svaka obavljena kontrola putnika, putnih dokumenata i vozila automatski podvrgava i Interpolovoj potrazi za licima, dokumentima i vozilima²⁶. Odeljenje za kompjuterski kriminal takođe je povezano sa odgovarajućim Interpolovim bazama podataka²⁷.

Saradnja obuhvata i obuku i izgradnju kapaciteta, jer su mnoge od ovih aktivnosti realizovali međunarodni partneri. Ministarstvo unutrašnjih poslova ima korist od programa pomoći EU i SAD, instrumenta TAIEX, brojnih bilateralnih i multilateralnih programa, itd. Jedna od najboljih prilika za obuku jeste aranžman koji je uspostavljen između MUP-a i Evropske policijske akademije (CEPOL). Evropska komisija podstiče državne organe da, uprkos budžetskim ograničenjima, nastave da koriste mogućnosti koje im CEPOL nudi, a čiji značaj je potvrdio i MUP²⁸.

Korist od obuke koju nude međunarodni partneri poput misije OEBS-a u Severnoj Makedoniji i ambasada Velike Britanije, SAD, Italije i Holandije, ima i Finansijska policija.

19 Dostupno na adresi: <https://www.europol.europa.eu/agreements/republic-of-north-macedonia>. Severna Makedonija je prethodno, 2007. godine, sa Europolom potpisala strateški dokument.

20 *Ibid.* Član 2.

21 Evropska komisija: Izveštaj za Severnu Makedoniju 2020

22 *Ibid.*

23 Dostupno na adresi: <https://www.eurojust.europa.eu/agreement-cooperation-between-eurojust-and-former-yugoslav-republic-macedonia>

24 Eurojust, saopštenje za javnost: „Veliki korak u borbi protiv organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu“, 23.11.2018. Dostupno na adresi: <https://www.eurojust.europa.eu/major-step-against-organised-crime-western-balkans>

25 Elektronski upitnik, Finansijska policija

26 Ministarstvo unutrašnjih poslova: Strateški plan za period 2020-2022. Dostupno na adresi: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022\(1\).pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022(1).pdf)

27 *Ibid.*

28 Razgovor sa predstavnikom Odeljenja za težak i organizovani kriminal, Ministarstvo unutrašnjih poslova

Pandemija COVIDa-19 snažno je uticala na društva u celini, ali i na međunarodnu saradnju organa zaduženih za sprovođenje zakona. Pozitivno je to da se obuka nastavila putem interneta, tako da su pripadnici državnih organa mogli i dalje da pohađaju obuke koje su za njih organizovali istaknuti akteri poput UNODC-a, OSCE-a, IOM-a, ICITAP-a i drugih. Međutim, prema rečima načelnika Odeljenja za težak i organizovani kriminal, iskustvo pokazuje da je saradnja najbolja kada se održavaju direktni sastanci licem u lice. Njima se jačaju poverenje, transparentnost i odgovornost, kao principi koji su od najvećeg značaja kada je reč o međunarodnoj policijskoj saradnji prilikom rizičnih i osetljivih operacija²⁹.

Što se tiče obuke, izveštaji otkrivaju da su „strane agencije tokom poslednjih 20 godina organizovale veliki broj obuka“, ali da postoji i zabrinutost da li je ta vrsta izgradnje kapaciteta bila „dovoljno relevantna, i da li je uzela u obzir potrebe krivično-pravosudnih sistema u regionu“³⁰. Stoga je važno da donatorske organizacije tesno sarađuju sa onima koji koriste njihova sredstva, ne samo tokom dizajniranja programa pomoći, već i u vezi sa konkretnim aktivnostima i modulima.

Rezultati Severne Makedonije u borbi protiv organizovanog kriminala

Kada se ocenjuje stepen posvećenosti države borbi protiv organizovanog kriminala, prvu prepreku predstavljaju pristup podacima koji su predmet analize i (što je najvažnije) kvalitet podataka do kojih je moguće doći. Severna Makedonija nema dobar sistem za upravljanje podacima o organizovanom kriminalu i organizovanim kriminalnim grupama. Istraživanje UNODC-a³¹ pokazalo je da Severna Makedonija, kao i većina zemalja zapadnog Balkana, nema uspostavljen statistički sistem za evidentiranje, izveštavanje i analizu podataka³². Naročito je teško pratiti predmet dok prolazi kroz krivično-pravni postupak - od istrage, preko krivičnog gonjenja, do presude - korišćenem jednog jedinstvenog identifikatora. Nema ni podataka o ekonomskoj vrednosti organizovanih kriminalnih aktivnosti. Odsustvo odgovarajućeg sistema za upravljanje podacima sprečava mogućnost donošenja politika koje se zasnivaju na dokazima.

U najnovijem izveštaju Evropske komisije, Severna Makedonija je pohvaljena zbog boljih rezultata u borbi protiv organizovanog kriminala koje je postigla tokom 2019. godine, a posebno zbog stalnog povećanja broja krivičnih istraga koje se otvaraju u vezi sa delovanjem organizovanih kriminalnih grupa (naročito kada ima više osumnjičenih)³³.

29 Razgovor sa predstavnikom Odeljenja za težak i organizovani kriminal, Ministarstvo unutrašnjih poslova

30 Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala: „Suzbijanje teškog i organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu. Izveštaj sa konferencije *Wilton Park-a*“ iz februara 2020. godine. Dostupno na adresi: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/05/GIATOC-Wilton-Park-conference-report-4May1125-Web.pdf>

31 UNODC, Istraživački rad: Merenje organizovanog kriminala: Procena podataka koji se odnose na zapadni Balkan. Dostupno na adresi: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Macro/Research_brief.pdf

32 *Ibid.* Regionalno poređenje dostupno je na stranici 12, dok se profil države u vezi sa dostupnošću podataka nalazi na strani 27.

33 Evropska komisija: Izveštaj o Severnoj Makedoniji za 2020. godinu

Poslednji godišnji izveštaj MUP-a³⁴ pokazuje da je to ministarstvo tokom 2019. godine suzbilo delovanje 21 organizovane kriminalne grupe, i podiglo krivičnu prijavu protiv 136 fizičkih i četiri pravna lica, što predstavlja porast u odnosu na 2018. godinu (videti Tabelu 1). Takođe, promenilo se i kriminalno okruženje kojim se MUP najviše bavio. U 2018. godini postignuti su odlični rezultati u borbi protiv nezakonite trgovine narkoticima, dok je 2019. godine rad bilo usmeren uglavnom na korupciju i krijumčarenje migranata, a tek onda na nezakonitu trgovinu opojnim drogama.

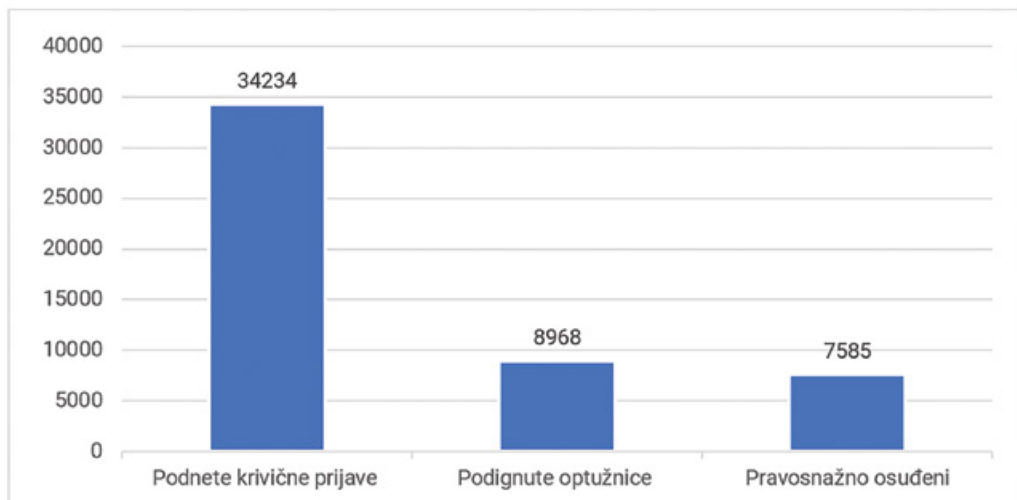
Vrsta krivičnog dela	Organizovane kriminalne grupe u 2018. godini	Organizovane kriminalne grupe u 2019. godini	Članovi organizovanih kriminalnih grupa u 2018. godini	Članovi organizovanih kriminalnih grupa u 2019. godini
Trgovina narkoticima	9	6	49	19
Krijumčarenje migranata	3	4	15	43
Krivična dela nasilja	2		11	
Korupcija		8		57
Privredni kriminal	1	1	12	3
Pranje novca				
Kulturno nasleđe	1		15	
Nedozvoljena trgovina oružjem		1		9
Krijumčarenje robe		1		5
Ukupno	16	21	102	136

Tabela 1: Suzbijanje delovanja kriminalnih grupa u 2018. i 2019. godini³⁵

Međutim, treba imati na umu da MUP ne prati predmete do njihovog okončanja, odnosno da nema podatke o tome da li su članovi kriminalnih grupa uspešno izvedeni pred lice pravde i osuđeni za počinjena zlodela. Grafikon 1. prikazuje ukupan broj krivičnih prijava koje su podnete za sve vrste krivičnih dela (odvojena statistika za organizovani kriminal nije dostupna), broj optužnica koje je podnelo Javno tužilaštvo, kao i broj osuđujućih presuda donetih tokom 2019. godine. Javno tužilaštvo je podnelo optužnice po osnovu nešto više od četvrtine ukupnog broja prijava.

34 Ministarstvo unutrašnjih poslova: Godišnji izveštaj za 2019. godinu. Dostupno na adresi: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Uload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20\(3\)final.pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Uload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20(3)final.pdf)

35 Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Godišnji izveštaj za 2019. godinu

Grafikon 1: Ukupan broj podnetih krivičnih prijave, broj optužnica podignutih od strane javnog tužilaštva i broj osuđujućih presuda u 2019. godini³⁶

U svrhu analize dosadašnjih rezultata koji izlaze iz okvira samo jedne vrste podataka, vredelo je istražiti oblast borbe protiv droge. Rezultati postignuti u ovoj borbi posebno su značajni za procenu predanosti države i njenih kapaciteta za rešavanje problema organizovanog kriminala. Kada je reč o trgovini narkoticima, najveće tržište je Evropska unija, gde se maloprodajna vrednost ove robe procenjuje na najmanje 30 milijardi evra godišnje³⁷. Severna Makedonija je "glavno mesto za pretovar heroina i hašiša iz jugozapadne Azije, ali i manje bitan tranzitni put za južnoamerički kokain namenjen Evropskom tržištu"³⁸. S obzirom na rizik po život i zdravlje korisnika, troškovi trgovine narkoticima su ogromni.

Unakrsna analiza različitih statistika pokazuje mešovitu sliku o tome da li su državni organi Severne Makedonije uspeali da postignu opipljive rezultate u borbi protiv droge. Kada je reč o heroinu, najveće količine zaplenjene su u prvoj polovini decenije (ukupno 148 kg). Međutim, u poslednjih nekoliko godina policija je uspeala da zapleni samo neznatne količine, manje od jedan kilogram godišnje. Što se tiče kokaina, zaplenjene količine mere se u gramima, sa izuzetkom 2010. i 2011. Godine, kada je zaplenjeno jedan, odnosno jedan ipo kilogram te droge. Stiče se utisak da su vlasti, naročito u poslednje tri godine, bile usredsređene mahom na marihuanu. Borba protiv trgovine svim vrstama opojnih droga svakako se preporučuje; međutim, simptomatično je da su se državni organi intenzivno fokusirali na marihuanu baš onda kada ju je država legalizovala za medicinsku upotrebu³⁹.

36 Izvor: Godišnji izveštaj Javnog tužilaštva za 2019. godinu. Skoplje, 2020. Dostupno na adresi: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelst-va-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

37 Evropska komisija: „Strategija bezbednosti EU“, Brisel, 2020. Dostupno na adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605>

38 Savetodavno veće za prekomorsku bezbednost, Biro za diplomatsku bezbednost, američki Stejt Department: „Izveštaj OSAC-a o kriminalu i bezbednosti u Severnoj Makedoniji 2020.“, dostupno na adresi: <https://www.osac.gov/Country/NorthMacedonia/Content/Detail/Report/4c2842d7-0569-4811-8e69-192b0f314190>

39 Severna Makedonija je marihuanu legalizovala 2016. godine. U oktobru 2020. godine, dozvolu za njeno uzgajanje imalo je 55 kompanija.

Ukupno zaplenjeno narkotika, prema vrsti i količini (Članovi 215 i 216 Krivičnog zakonika)										
Zaplenjeno	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Marihuane (u kilogramima)	459.7	286.4	784.6	477	632	226	623.7	510.18	1532.43	977.20
Heroina (u kilogramima)	37.1	23.7	55.3	11.7	20.2	5.36	0.8	1.4	1.97	0.73
Kokaina	2 kg	1.5 kg	173 g.	15.8 g.	318 g.	0.07 kg.	717 g.	263.84 g.	586.69 g.	852.3 g.
Stabljika kanabisa	4,199	1,247	2,755	1,421	1,187	2,362	2,414	389	819	131
Tableta ek-stazija	459	3,628	206	142	1,217	490	522	1,187	472	409.5

Tabela 2: Zaplijenjeni narkotici, prema vrsti i količini⁴⁰

Tokom 2019. godine, javno tužilaštvo je zabeležilo povećanje broja otkrivenih počinilaca dela povezanih sa ilegalnom proizvodnjom i distribucijom opojnih droga, psihotropnih supstanci i prekursora od 48,7% u odnosu na 2018. godinu⁴¹. Iako se u godišnjem izveštaju tužilaštva navodi da su ovi postupci „pokazatelji uspešno okončanih akcija nadležnih organa u sprečavanju zločina povezanih sa drogom“, ovu izjavu ne bi trebalo uzeti baš zdravo za gotovo. Naime, dostavljeni statistički podaci ne ukazuju na strukturu počinilaca, odnosno da li se tu radi o organizovanim kriminalnim grupama ili samo o korisnicima koji su uhapšeni zbog toga što je kod njih pronađena droga.

Konačno, motivacija za bavljenje organizovanim kriminalom skoro uvek je zarada. Oduzimanje prihoda stečenih kriminalnim radnjama predstavljalo bi završni korak u privođenju počinilaca pravdi i svima poslalo poruku da se „zločin ne isplati“. Nažalost, oduzimanje robe i dalje predstavlja jedan od najvećih izazova i potrebno je još dosta rada kako bi ovaj mehanizam počeo da funkcioniše u praksi.

Zaključci i preporuke

Analiza pokazuje da su pravna i institucionalna struktura formalno uspostavljene i da su dovoljne za suprotstavljanje organizovanom kriminalu. Međutim, odgovorne institucije još uvek se bore sa nedostatkom ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa koji su im neophodni kako bi mogli uspešno da rade svoj posao. Na strateškom nivou, analiza pokazuje nedostatak strateške koordinacije i planiranja, kao i nepostojanje

⁴⁰ Izvor: podaci Ministarstva unutrašnjih poslova. Dostupno na adresi: <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/31>

⁴¹ Javno tužilaštvo Severne Makedonije: Godišnji izveštaj za 2019. i 2020. godinu

sistema za određivanje prioriteta, praćenje i ocenjivanje. Posebno je važno da se radi na povećanju stepena poverenja javnosti u sistem krivičnog pravosuđa, a naročito u javno tužilaštvo i sudove kao institucije kojima se najmanje veruje. U tom smislu, nude se sledeće preporuke:

Kapaciteti:

Retoričke obaveze davanja prioriteta borbi protiv organizovanog kriminala, koje su preuzete na političkom nivou, treba pretočiti u obezbeđivanje resursa koji su institucijama neophodni kako bi mogle da se profesionalizuju i depolitizuju.

Odgovorne institucije trebalo bi da uspostave solidan sistem upravljanja ljudskim resursima. Sva nova zapošljavanja treba da budu transparentna i vezana za sposobnosti, a mogućnost napredovanja u karijeri, napredovanje zasnovano na zaslugama i nagrade će pozitivno uticati na promovisanje ličnog i profesionalnog integriteta.

Odeljenje za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije trebalo bi da ima svoj sopstveni, decentralizovani srednjoročni i dugoročni budžet za tajne operacije.

Strategija i koordinacija:

Severna Makedonija treba da usvoji SOCTA metodologiju, u skladu sa evropskim standardima, kao i da dodatno uskladi i ažurira sve relevantne strategije koje se bave određenim oblastima kriminala i/ili institucionalnim razvojem.

Potrebno je, spajanjem informacija iz predistražnog, istražnog i sudskog postupka, uspostaviti sistem kojim bi se omogućilo: kontinuirano praćenje predmeta; praćenje i kontrola njihovog napredovanja kroz pravosudni sistem u stvarnom vremenu; kontrolisanje odluka; merenje delotvornosti, efikasnosti i budžetskih sredstava utrošenih na istrage, itd. Državni organi bi, osim toga, trebalo da pokažu da su sposobni da, oduzimanjem imovine, prihode od kriminala vrata državi.

Stiče se utisak da operativna saradnja i koordinacija između različitih institucija u praksi ne funkcioniše baš kako treba, a postoji i potreba za tim da se dodatno urede odnosi između javnog tužilaštva, sudstva i policije.

Uloga građanskog društva:

Neophodno je ulagati u jake organizacije građanskog društva i nezavisne medije koji će biti u stanju da prate rezultate koji se postižu u borbi protiv organizovanog kriminala, otkriju sistemske nedostatke, daju preporuke (zasnovane na dokazima) za unapređenje stanja, kao i da uzbune javnost i međunarodnu zajednicu u slučaju slabih rezultata ili nedostatka volje za rešavanjem konkretnih predmeta organizovanog kriminala i korupcije, posebno onih u kojima se pojavljuju akteri na visokim položajima u vlasti.

Bibliografija

Godišnji izveštaj Javnog tužilaštva za 2019. godinu, Skoplje 2020. Dostupno na adresi: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

Sporazum o operativnoj i strateškoj saradnji između Severne Makedonije i Europolu. Dostupno na adresi: <https://www.europol.europa.eu/agreements/republic-of-north-macedonia>

Sporazum o saradnji između Severne Makedonije i Eurojusta. Dostupno na adresi: <https://www.eurojust.europa.eu/agreement-cooperation-between-eurojust-and-former-yugoslav-republic-macedonia>

Novac od droge: Nezakonita zarada od narkotika kojima se trguje na Balkanskoj ruti (UNODC, 2015). https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/IFF_report_2015_final_web.pdf, navod iz: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCI_EU_action_report_Feb_2019.pdf

Evropska komisija: Izveštaj o Severnoj Makedoniji za 2020. godinu. Dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

Evropska komisija: „Strategija bezbednosti EU“, Brisel, 2020. Dostupno na adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605>

EUROTHINK: Istraživanje javnog mnjenja EUROMETER, decembar 2020. godine. Dostupno na adresi: <http://eurothink.mk/2020/12/31/4925/>

Eurojust, saopštenje za javnost: „Veliki korak u borbi protiv organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu“, 23.11.2018. Dostupno na adresi: <https://www.eurojust.europa.eu/major-step-against-organised-crime-western-balkans>

Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala: „Suzbijanje teškog i organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu. Izveštaj sa konferencije Wilton Park-a“ iz februara 2020. godine. Dostupno na adresi: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/05/GIATOC-Wilton-Park-conference-report-4May1125-Web.pdf>

Vlada Republike Severne Makedonije: Odluka o uspostavljanju Nacionalnog koordinacionog centra za borbu protiv teškog i organizovanog kriminala br. 42-2332/1 od 16. marta 2014. godine (na snazi od 1. januara 2015. godine). Dostupno na adresi: <https://dejure.mk/zakon/odluka-za-formiranje-na-nacionalen-koordinativen-centar-za-suzbijanje-na-organiziran-i-seriozen-kriminal>

Razgovor sa Dejanom Nikolovskim, Odeljenje za težak i organizovani kriminal, Ministarstvo unutrašnjih poslova, odgovori dostavljeni 24. decembra 2021. godine

Razgovor (elektronski upitnik) sa Finansijskom policijom, odgovori dostavljeni 18. januara 2021. godine

Ministarstvo unutrašnjih poslova: Procena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala SOCTA 2016. Dostupno na adresi: http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/analizi-statistiki/Socta%20izvestaj%202016%20MK.pdf

Službena internet stranica Ministarstva unutrašnjih poslova. Podaci o kriminalu za period 2010-2019. Dostupno na adresi: <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/31>

Ministarstvo unutrašnjih poslova: Godišnji izveštaj za 2019. godinu. Dostupno na adresi: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20\(3\)final.pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20(3)final.pdf)

Ministarstvo unutrašnjih poslova: Strategija za upravljanje ljudskim resursima 2020-2022. Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/FINAL%20HR%20STRATEGY_MK.pdf

Strategija za uključivanje zajednica i komunikaciju sa njima 2020-2022. Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/CE&C%20STRATEGY_MK.pdf

Strategija razvoja MUP-ovog Centra za obuku, Dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/TC%20STRATEGY_MK.pdf

Strateški plan Ministarstva unutrašnjih poslova za period 2020-2022. Dostupno na adresi: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022\(1\).pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022(1).pdf)

Strategija razvoja policije za period 2016-2020, dostupno na adresi: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/Strategija%20za%20razvoj%20na%20policijata%202016-2020.pdf

Nacionalna strategija o borbi protiv nezakonitih droga za period 2014-2020, dostupno na adresi: <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/mkd-strategija-za-opojni-drogi-2014-2020.pdf>

Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija za period 2017-2020, dostupno na adresi: <http://nacionalnakomisija.gov.mk/wp-content/uploads/2016/12/Nacionalna-strategija-i-akciski-plan-za-borba-protiv-trgovija-so-lugje.pdf>

Savetodavno veće za prekomorsku bezbednost, Biro za diplomatsku bezbednost, američki Stejt Department: „Izveštaj OSAC-a o kriminalu i bezbednosti u Severnoj Makedoniji 2020.“, dostupno na adresi: <https://www.osac.gov/Country/NorthMacedonia/Content/Detail/Report/4c2842d7-0569-4811-8e69-192b0f314190>

Javno tužilaštvo Severne Makedonije: Godišnji izveštaj za 2019. i 2020. godinu. Dostupno na adresi: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izvestaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

Strategija jačanja kapaciteta za vođenje finansijskih istraga i oduzimanje imovine 2018-2020

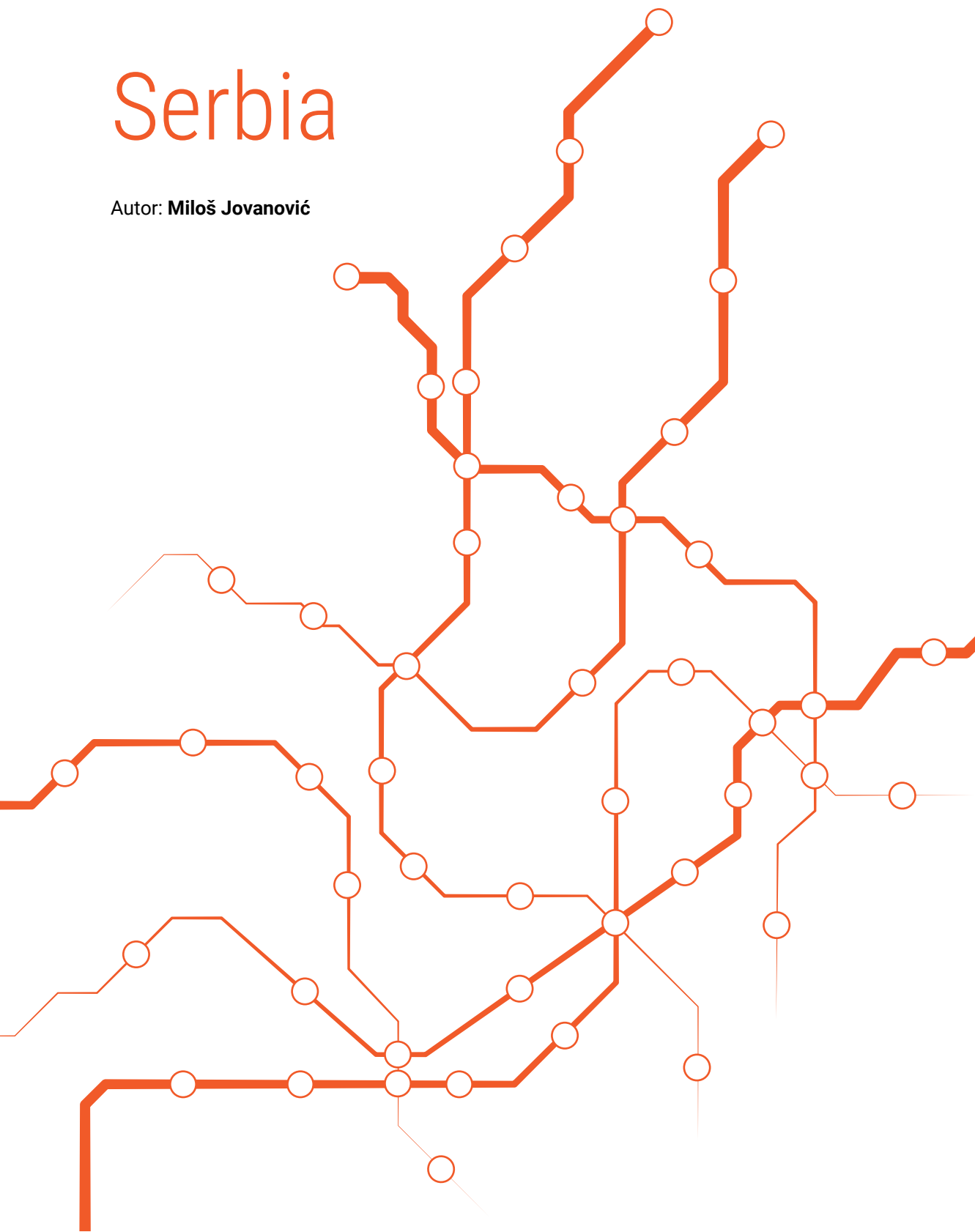
Državna komisija za sprečavanje korupcije: Nacionalna strategija za sprečavanje korupcije i sukoba interesa (2021-2025) iz decembra 2020. godine. Dostupno na adresi: <https://dksk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategija-DKSK-KONECNA.pdf>

UNODC: Nezavisna formativna dubinska ocena Inicijative za borbu protiv teškog kriminala na Zapadnom Balkanu (WBCSCi) u kontekstu mehanizma Integrativnog upravljanja unutrašnjom bezbednošću (IISG), uključujući akciju Evropske unije pod nazivom „Program za višedržavni instrument za pretpristupnu pomoć (IPA II) 2017 - Podrška integrativnom upravljanju unutrašnjom bezbednošću na zapadnom Balkanu“. Dostupno na adresi: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCi_EU_action_report_Feb_2019.pdf

UNODC: Istraživački rad: Merenje organizovanog kriminala: Procena podataka koji se odnose na zapadni Balkanu. Dostupno na adresi: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Macro/Research_brief.pdf

Serbia

Autor: **Miloš Jovanović**

Glavni smisao ovog izveštaja je procena borbe protiv organizovanog kriminala u Srbiji, odnosno doprinos sistema krivičnog pravosuđa toj borbi, ali i glavnih postojećih nedostataka i izazova. Prilikom izrade izveštaja korišćena je kvalitativna metodologija istraživanja: 1) analiza važećih zakona i strategija, kao i analiza relevantnih nacionalnih i međunarodnih izveštaja, i 2) analiza i tumačenje odgovora prikupljenih tokom razgovora. Zbog zatvorenosti institucija ovlašćenih za borbu protiv organizovanog kriminala, održana su samo dva razgovora. Pravni, strateški i institucionalni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u Srbiji je dovoljno razvijen. Srbija ostvaruje dobru policijsku saradnju, kako na regionalnom, tako i na nivou Evropske unije. Iako su uslovi za borbu ispunjeni, rezultati izostaju. Nažalost, nema sistematizovanih javno dostupnih podataka, tako da stvarni efekti borbe protiv organizovanog kriminala nisu jasni u potpunosti.

Jedna od glavnih karakteristika organizovanog kriminala je veza između članova organizovanih kriminalnih grupa i državnih funkcionera, o čemu svedoče najnoviji slučajevi u 'ratu protiv mafije' koji je Vlada Srbije proglasila u oktobru 2020. Ta veza sprečava pravu borbu protiv organizovanog kriminala, i napore koje država selektivno ulaze pretvara u borbu protiv rivalskih organizovanih kriminalnih grupa, što pokazuju i izveštaji istraživačkih novinara. Dakle, borba protiv ove vrste kriminala u Srbiji direktno zavisi od političke volje. Zbog toga je zarobljavanje države glavni razlog za odsustvo rezultata. Institucije koje nisu nezavisne i samostalne ne mogu na adekvatan način da obavljaju posao za koji su nadležne. Ključni problem je politički uticaj na rad organa, posebno policije kao institucije koja u operativnom smislu nije nezavisna. To je i dodatni razlog za nedovoljnu saradnju između policije i tužilaštva, koja se ogleda u nedostacima vezanim za sprovođenje tužilačke istrage.

Uvod

Organizovani kriminal predstavlja pretnju ljudskoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj bezbednosti i izuzetno je štetan po savremeno društvo. Nedavno ispitivanje javnog mnjenja pokazuje da jedna četvrtina građana Srbije veruje da organizovani kriminal predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti, dok ih je 15% uvereno da tu pretnju predstavlja korupcija.¹ Preduslov za borbu protiv organizovanog kriminala je uspostavljanje pravnog i institucionalnog okvira. Planovi rada svih dosadašnjih Vlada Republike Srbije predviđali su borbu protiv ovog oblika kriminala, ali na terenu je bilo veoma malo konkretnih rezultata. To znači da je politička volja veoma bitna komponenta ove borbe. Za efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala neophodna je i saradnja između nadležnih državnih organa na regionalnom nivou. Borba protiv ove pojave predstavlja izazov i kada je reč o pristupanju Srbije Evropskoj uniji, naročito zbog značaja Poglavlja 24 (Pravda, sloboda i bezbednost).

1 Ignjatijević, M., Elek. B. i Pavlović, M. (2020), „Naoružavanjem protiv bele kuge, kriminala i korupcije: Stavovi građana o bezbednosti“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, dostupno na adresi: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/11/naoruzanje-03.pdf> (pristupljeno 27.01.2021.)

Analiza zakonskog, strateškog i političkog okvira

Primarni pravni osnov za borbu protiv organizovanog kriminala jesu Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku i Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije. Prema Zakoniku o krivičnom postupku, „organizovani kriminal predstavlja vršenje krivičnih dela od strane organizovane kriminalne grupe ili njenih pripadnika”,² dok „organizovana kriminalna grupa je grupa od tri ili više lica, koja postoji određeno vreme i deluje sporazumno u cilju vršenja jednog ili više krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi neposrednog ili posrednog sticanja finansijske ili druge koristi”.³ Ova definicija organizovanog kriminala je posledica usvajanja Konvencije Ujedinjenih nacija za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Konvencija iz Palerma) i njenih dopunskih protokola. Cilj organizovane kriminalne grupe je ostvarivanje dobiti vršenjem krivičnih dela kao i kasnije ozakonjivanje te dobiti.

Krivično zakonodavstvo Srbije prihvatilo je definiciju organizovanog kriminala kojom se kriminalna organizacija stavlja u prvi plan. Međutim, aktivnosti kriminalnih grupa jednako su važan element organizovanog kriminala, tako da se one u posebnom delu Krivičnog zakonika navode kao teži oblici konkretnih krivičnih dela. Trgovina drogom, krijumčarenje ljudi, trgovina ljudima, trgovina oružjem i eksplozivnim materijama, imovinski kriminal, privredni kriminal, visokotehnološki kriminal i ekološki kriminal su oblici organizovanog kriminala koji su bili predmet analize u Proceni pretnje od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA) za 2019. godinu. Na teritoriji Srbije, „najvažnija kriminalna aktivnost većine organizovanih kriminalnih grupa jesu krijumčarenje i trgovina narkoticima”.⁴ To je sasvim logično, jer je trgovina drogom jedan od najprofitabilnijih oblika organizovanog kriminala.

Glavne institucije sistema nacionalne bezbednosti nadležne za suzbijanje organizovanog kriminala su Tužilaštvo za organizovani kriminal, organizaciona jedinica za borbu protiv organizovanog kriminala u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal (kao prvostepeni sud), Posebno odeljenje Apelacionog suda u Beogradu za organizovani kriminal (kao drugostepeni sud) i Posebna pritvorska jedinica Okružnog zatvora u Beogradu.⁵ Tužilaštvo za organizovani kriminal sprovodi predistražni postupak i istragu. Služba za borbu protiv organizovanog kriminala Uprave kriminalističke policije je organizaciona jedinica u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova koja je nadležna za otkrivanje krivičnih dela organizovanog kriminala. Bezbednosno-informativna agencija, Vojno-bezbednosna agencija, kao i institucije koje deluju u okviru Ministarstva finansija, takođe su akteri koji daju doprinos u sprovođenju predistražnog postupka i istrage.

2 Zakonik o krivičnom postupku, „Službeni glasnik Republike Srbije” br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019, član 2, stav 34, dostupno na adresi: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html (pristupljeno 27.01.2021.)

3 *Ibid.*, član 2, stav 33 (pristupljeno 27.01.2021.)

4 Ministarstvo unutrašnjih poslova (2019), „Procena pretnje od teškog i organizovanog kriminala”, str. 20, dostupno na adresi: <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/3d0a3df4-4e1d-4b70-8475-3d69f6d21107/SOCTA+2019+-+ENG-compressed.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nnvYlq8> (pristupljeno 12.02.2021.)

5 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, „Službeni glasnik Republike Srbije” br. 94/2016 i 87/2018, član 4, dostupno na adresi <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-organizaciji-i-nadleznosti-drzavnih-organa-u-suzbijanju-organizovanog-kriminala-terorizma-i-korupcije.html> (pristupljeno 27.01.2021.)

U Ministarstvu pravde postoji Direkcija za upravljanje oduzetom imovinom, koja upravlja zaplenjenom imovinom stečenom delovanjem organizovanih kriminalnih grupa. Zbog složenosti organizovanog kriminala, prema Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije moguće je obrazovati službu finansijske forenzike, imenovati oficire za vezu i formirati udarne grupe.⁶ Tako je osnovana Služba za finansijsku forenziku koja deluje u okviru Tužilaštva za organizovani kriminal. Migrantska kriza iz 2015. godine dovela je do osnivanja Stalne udarne grupe za borbu protiv krijumčarenja ljudi. Osnovana je 2016. godine i obuhvatala je predstavnike Ministarstva unutrašnjih poslova i Republičkog javnog tužilaštva koji su se bavili borbom protiv organizovanog krijumčarenja ljudi. Udarne grupa je nastavila da radi preko Odeljenja za suzbijanje trgovine ljudima i krijumčarenja ljudi u okviru Službe za borbu protiv organizovanog kriminala.

Najlakši način da se otkrije i dokaže delovanje neke organizovane kriminalne grupe jeste da njen član počne da sarađuje sa policijom ili tužilaštvom, i da na taj način otkrije operativne podatke koji su neophodni kao dokaz na sudu. Takvo lice dobija status zaštićenog svedoka i o njemu se od tada brine Jedinica za zaštitu u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova. Tajni nadzor komunikacije, tajno praćenje i snimanje, simulovani poslovi, računarsko pretraživanje podataka, kontrolisana isporuka i prikriveni islednik predstavljaju posebne istražne/dokazne radnje, utvrđene Zakonikom o krivičnom postupku, koje mogu da se primenjuju u borbi protiv organizovanog kriminala.⁷ Međutim, „Srbija kasni sa sprovođenjem analize uloga i praksi bezbednosnih službi i policije pri sprovođenju posebnih istražnih mera, posebno prisluškivanja, u predistražnoj fazi kako bi ih uskladila sa najboljim evropskim praksama”.⁸ Naime, Bezbednosno-informativna agencija, kao jedina civilna služba bezbednosti u Srbiji, istovremeno je i jedina institucija koja je zadužena za primenu posebnih istražnih mera, zbog toga što ima tehničke sposobnosti koje su za to neophodne. Policija, dakle, ne može samostalno da primenjuje posebne istražne mere, tako da zavisi od Bezbednosno-informativne agencije. Finansijske istrage su izuzetno važne za otkrivanje tokova novca koji potiče od organizovanog kriminala, ali Srbija za to, nažalost, nema dovoljno kapaciteta.

U Nacionalnoj strategiji za borbu protiv organizovanog kriminala iz 2009. godine naglašava se da će „Vlada stvoriti sve neophodne političke i pravne pretpostavke za uspešnu primenu Strategije sa težištem na tri osnovna principa: primeni i razvijanju preventivnog, represivnog delovanja i oduzimanja imovine proistekle iz krivičnih dela”.⁹ Jedan od prioriteta nove Vlade Republike Srbije, formirane u oktobru 2020. godine (i kako je navedeno u govoru premijerke) u borbi protiv organizovanog kriminala jeste „presecanje izvora finansiranja organizovanih kriminalnih grupa i razbijanje njihove mreže uticaja u državnim organima, politici i medijima”.¹⁰ Iako su pravni propisi koji nadležnim

6 *Ibid.*, čl. 19-23 (pristupljeno 27.01.2021.)

7 Zakonik o krivičnom postupku, „Službeni glasnik Republike Srbije” br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019, čl. 161-187, dostupno na adresi: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html (pristupljeno 27.01.2021.)

8 Evropska komisija (2020), „Radni dokument Komisije: Izveštaj o Srbiji za 2020. godinu”, Brisel, str. 42, dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

9 Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala (2009), „Službeni glasnik Republike Srbije” br. 23/2009, dostupno na adresi: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2009_04/t04_0105.htm (pristupljeno 27.01.2021.)

10 „Program Vlade Republike Srbije, kandidata za predsednika Vlade Ane Brnabić” (2020), str. 15, dostupno na adresi: https://www.srbija.gov.rs/view_file.php?file_id=2431&cache=sr (pristupljeno 27. 01. 2021.)

institucijama omogućavaju da se bore protiv organizovanog kriminala usvojeni od 2009. do 2020. godine, tako da je nedostatak političke volje uglavnom prepreka efikasnoj borbi. U Strategiji nacionalne bezbednosti iz 2019. godine navodi se da organizovani kriminal predstavlja „posebnu bezbednosnu pretnju oslikanu u delovanju kriminalnih grupa na jugu Srbije, pre svega zbog njihovih veza sa nosiocima terorističkih, ekstremističkih i separatističkih aktivnosti”.¹¹ Prema tome, za uspešnu borbu protiv organizovanog kriminala neophodna je saradnja na regionalnom nivou, kao i međusobna saradnja nacionalnih institucija oslobođenih političkog uticaja.

Saradnja na nivou Evropske unije, regionalna saradnja i razmena znanja

Srbija se nalazi na Balkanskoj ruti, tako da je neophodno da sarađuje sa svim regionalnim policijskim agencijama. Ministarstvo unutrašnjih poslova potpisalo je sporazume o policijskoj saradnji sa svim zemljama u regionu osim sa Kosovom. Policijska saradnja sa Kosovom ostvaruje se preko posrednika EULEX-a (Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu) i UNMIK-a (Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu), dok se direktna saradnja odvija preko ILECU-a (Jedinica za međunarodnu saradnju za sprovođenje zakona), kao i saradnja granične policije na graničnim prelazima.¹² Komplikovana politička situacija između Kosova i Srbije samo olakšava delovanje organizovanih kriminalnih grupa. S druge strane, Srbija dobro sarađuje sa Centrom za sprovođenje zakona u jugoistočnoj Evropi (SELEC). „Srbija ima oficira za vezu koji tamo radi i preko koga uspostavljamo neophodne kontakte. Ono što je važno kada je reč o SELEC-u je njihova stručnost i brzina zato što reaguju izuzetno brzo, a to je izuzetno važno u borbi protiv organizovanog kriminala”.¹³

Europol i Eurojust su najvažnije institucije Evropske unije koje omogućavaju saradnju u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala na nivou Evropske unije. Ta vrsta saradnje podrazumeva policijsku saradnju, kao i komplementarnu pravosudnu saradnju u krivičnoj materiji.¹⁴ Srbija je 2014. godine sa Europolom zaključila operativni i strateški sporazum, dok je 2019. godine zaključila sporazum i sa Eurojustom. Ovi sporazumi su značajni jer pružaju mogućnost za direktnu saradnju između policije i gore navedenih institucija, kao i razmenu informacija u konkretnim predmetima koji se tiču organizovanog kriminala. Uz to, njima se omogućava formiranje zajedničkih istražnih timova u kojima će raditi i policajci iz Srbije. Dobri rezultati kada je reč o krivičnom gonjenju i osuđujućim presudama u predmetima organizovanog kriminala važni su za pristupanje Srbije Evropskoj uniji. Nažalost, Srbiji nedostaju takvi rezultati, što predstavlja predmet kritike Evropske komisije u godišnjim izveštajima o Srbiji.

11 Strategija nacionalne bezbednosti (2019), „Službeni glasnik Republike Srbije” br. 94/2019, dostupno na adresi: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2> (pristupljeno 27.01.2021.)

12 Elek, B. (2015), „Ka efikasnijoj policijskoj saradnji između Srbije i Kosova”, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, dostupno na adresi: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/07/towards_more_effective_police_cooperation_between_.pdf (pristupljeno 27.01.2021.)

13 Razgovor sa Milanom Pekićem, direktorom Kancelarije za borbu protiv droga, vođen 09. februara 2021. godine u Beogradu

14 Tasić, D. i Elek, B. (2015), „Borba protiv teškog i organizovanog kriminala”, Stojanović Gajić, S. (ur.), Vodič za saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj uniji, Misija OEBS-a u Srbiji i Beogradski centar za bezbednosnu politiku, str. 165, dostupno na adresi: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/vodic_kroz_saradnju_u_unutrasnjim_poslovima_u_evro_20160629_113122.pdf (pristupljeno 27.01.2021.)

Rezultati Srbije u borbi protiv organizovanog kriminala

Sveobuhvatni, raščlanjeni podaci o krivičnom gonjenju i presudama u predmetima organizovanog kriminala nisu javno dostupni zbog različitih načina na koje organi ovlašćeni za sprovođenje zakona o njima vode evidenciju. Međutim, neke informacije je moguće pronaći u izveštaju Evropske komisije, u kome se navodi da su „tokom 2019. godine inicirane nove istrage organizovanih kriminalnih grupa protiv 156 lica (u poređenju sa 146 u 2018. i 191 u 2017. godini). Optužnice su podignute protiv 65 lica. Blago se povećao broj osuđujućih presuda u slučajevima organizovanog kriminala: osuđujuće presude (prvostepene) su izrečene protiv 167 lica u 2019. godini (od čega su 42 bili sporazumi o priznanju krivice, koje je odobrio sud) u poređenju sa 155, koliko ih je bilo 2018. godine”.¹⁵ Borbu protiv organizovanog kriminala u Srbiji karakterišu masovna hapšenja, uglavnom izvršilaca lakših krivičnih dela bez elementa organizovanosti. Pored toga, ova masovna hapšenja prati populistička retorika političara i funkcionera.¹⁶

U periodu od 2015. (kada je prvi put objavljen izveštaj SOCTA) do 2019. godine (kada je Ministarstvo unutrašnjih poslova objavilo svoju drugu zvaničnu procenu), broj organizovanih kriminalnih grupa se smanjio, što je pripisano dobrom radu policije. U Srbiji trenutno deluje 27 organizovanih kriminalnih grupa (15 srednjeg, 7 visokog i 5 nižeg nivoa, gledano po stepenu organizovanosti).¹⁷ Sukob između škaljarskog i kavačkog kriminalnog klana traje još od 2014. godine. Taj sukob je podelio kriminalno podzemlje u Srbiji jer su organizovane kriminalne grupe stale na stranu jednog ili drugog klana. To bi moglo da bude i jedno od potencijalnih objašnjenja za smanjenje broja ovih grupa. Pripadnici škaljarskog klana su više hapšeni u policijskim akcijama zbog toga što su u Srbiji bili brojniji i aktivniji. Izveštaji istraživačkih novinara pokazuju da postoje određene veze između državnih funkcionera i članova kavačkog klana.¹⁸ Sukob klanova je u velikoj meri doprineo porastu broja ‘mafijaških’ ubistava na teritoriji Srbije. Na osnovu podataka objavljenih na jednom portalu koji se bavi istraživačkim novinarstvom, u Srbiji je od 2015. godine, kada je ubijena prva žrtva ovog sukoba, i 2020. godine, bilo 86 takvih ubistava. Za 49 se još uvek ne znaju izvršioci.¹⁹

Članovi kriminalno-navijačke grupe *Principi*, koji su pripadali kavačkom klanu, uhapšeni su početkom februara 2021. godine. Veljko Belivuk, vođa grupe, kao i njeni članovi, osumnjičeni su za trgovinu drogom, otmice i nekoliko ubistava. Istraga ove poznate grupe pokriva razdoblje od 2019. pa nadalje, uprkos činjenici da je grupa aktivna već nekoliko godina, kao i dobro uspostavljenim vezama između njenih članova i visokih

15 Evropska komisija (2020), „Radni dokument Komisije: Izveštaj o Srbiji za 2020. godinu“, Brisel, str. 43, dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

16 Pejić Nikić, J. (ur.) (2020), „prEUgovor Alarm: Izveštaj o napretku Srbije u poglavljima 23 i 24“, koalicija prEUgovor, maj 2020, Beograd, dostupno na adresi: http://preugovor.org/upload/document/alarm_report.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

17 Ministarstvo unutrašnjih poslova (2019), „Procena pretnje od teškog i organizovanog kriminala“, dostupno na adresi: <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/3d0a3df4-4e1d-4b70-8475-3d69f6d21107/SOCTA+2019+-+ENG-compressed.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nnvYlq8> (pristupljeno 12.02.2021.)

18 Vojinović, M. i Pavlović, B. (2019) “Stefanović o hapšenjima: U Srbiji jači škaljarski klan”, dostupno na adresi: <https://www.krik.rs/stefanovic-o-hapsenjima-u-srbiji-jaci-skaljar-ski-klan/> (pristupljeno 07.03.2021.)

19 KRIK i Radio Slobodna Evropa (2021), „Crna knjiga“, dostupno na adresi: <https://www.crnaknjiga.rs/index.php> (pristupljeno 12.02.2021.)

državnih funkcionera.²⁰ U još jednom istaknutom predmetu, poznatom pod imenom Jovanjica, pripadnici policije, Bezbednosno-informativne agencije i Vojnobezbednosne agencije optuženi su za trgovinu drogom, falsifikovanje dokumenata i udruživanje sa ciljem vršenja krivičnih dela. Optužnica je predata Apelacionom sudu na odlučivanje.²¹ Jovanjica je verovatno najveća plantaža marihuane koja je ikada otkrivena u Evropi. Mada su dokazane veze organizovanih kriminalnih grupa sa državnim funkcionerima u oba ova predmeta, tokom krivičnih postupaka njima se niko nije bavio, što pokazuje stepen ozbiljnosti vlasti kada je reč o borbi protiv organizovanog kriminala.

| Ključni nedostaci i izazovi

Institucije moraju da budu nezavisne i samostalne da bi mogle uspešno da se bore protiv organizovanog kriminala, ali u Srbiji ih politička volja ograničava u tome. Kao što navodi naš sagovornik iz oblasti pravosuđa, borba protiv mafije u Srbiji je etapna „jer mnoge stvari zavise od politike. Policija, tužilaštvo i sudovi su jedan sistem, ali glavni problem je politička volja“.²² Iako u organima ovlašćenim za sprovođenje zakona rade profesionalci, njima nije dozvoljeno da rade svoj posao, naročito ako je u suprotnosti sa interesima političke elite. Zato je u Srbiji politička volja ključni faktor kada je reč u odlučivanju o tome na koji način će se država boriti protiv organizovanih kriminalnih grupa.

Glavni problem u radu policije je to što ona nije operativno nezavisna, jer zavisi od odluka političkih rukovodilaca iz Ministarstva unutrašnjih poslova. „Nema jasne podele između policije, kao državne civilne institucije koja je zakonski ovlašćena da preduzima sredstva prinude pri rešavanju problematičnih ili potencijalno nebezbednih situacija, i Ministarstva unutrašnjih poslova, kao strukturnog dela Vlade čiji je zadatak da obezbedi ono što je policiji neophodno za rad (budžet, ljudske resurse, zemljište, imovinu i opremu)“.²³ U praksi se ta situacija ogleda u činjenici da na svaku operativnu obradu, koja je od posebnog značaja za borbu protiv organizovanog kriminala, može da utiče ministar unutrašnjih poslova kao politički imenovano lice.

Policija nema dovoljno dobru saradnju sa tužilaštvom, uprkos činjenici da se sa tužilačkim istragama započelo još 2013. godine. Tužilaštvo sprovodi istrage, a policija je dužna da sledi naloge tužioca. Međutim, problem je u tome što je „tokom predistražne i istražne faze, policija i dalje podnosi izveštaje Ministarstvu unutrašnjih poslova, a ne samo tužilaštvu“.²⁴ Drugi problem je to što „u odnosima sa javnošću, uključujući saopštenja za štampu o tekućim operacijama, i dalje upravlja Ministarstvo unutrašnjih poslova, a ne tužilaštvo i/ili policija“.²⁵ To predstavnicima Ministarstva unutrašnjih

20 Vojinović, M. (2021), „Belivuku i članovima njegove grupe produžen pritvor“, dostupno na adresi: <https://www.krik.rs/belivuku-i-clanovima-njegove-grupe-produzen-pritvor/> (pristupljeno 07. 03.2021.)

21 Veljković, J. (2021), „Jovanjica 2 dostavljena Apelacionom sudu“, dostupno na adresi: <https://birn.rs/jovanjica-2-dostavljena-apelacionom-sudu/> (pristupljeno 07.03.2021.)

22 Razgovor sa predstavnikom pravosuđa, vođen 10. februara 2021. godine u Beogradu

23 Pejić Nikić, J. (ur.) (2020), „prEUgovor Alarm: Izveštaj o napretku Srbije u poglavljima 23 i 24“, koalicija prEUgovor, maj 2020. godine, Beograd, str. 92, dostupno na adresi: http://preugovor.org/upload/document/alarm_report.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

24 Evropska komisija (2020), „Radni dokument Komisije: Izveštaj o Srbiji za 2020. godinu“, Brisel, str. 42, dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

25 *Ibid.* (pristupljeno 12.02.2021.)

poslova daje mogućnost da zloupotrebjavaju informacije iz istraga koje su u toku, tako što ih u skladu sa svojim potrebama plasiraju u medijima, što je praksa koja se u Srbiji naširoko primenjuje. Pored toga, Tužilaštvo za organizovani kriminal ima problema sa ljudskim resursima, zbog čega je Evropska komisija preporučila da mu se povećaju ljudski i finansijski kapaciteti.²⁶

Prema jednom našem sagovorniku, i „pravosuđe i tužilaštvo imaju problema sa ljudima koji ih vode - naime, Visokim savetom sudstva i Državnim većem tužilaca. U slučaju medijske kampanje blaćenja, ta tela bi trebalo da nas štite, a ona to ne čine. Nijedan političar neće vršiti direktan pritisak na vas i reći vam 'uradite to i to'; pritisak se vrši na druge načine, na primer putem suđenja u medijima. Uloga medija je prilično jedna; dokazi se, iz razloga senzacionalizma, prvo iznose u medijima, a tek onda na sudu“.²⁷ To je posledica 'curenja' informacija iz istraga i njihovog dostavljanja provladinim tabloidima. Kada izveštavaju o borbi protiv organizovanog kriminala, uloga ovih medija je da odgovore na zahteve političke elite, što javnost dovodi do pogrešnih zaključaka. Zbog toga su izveštaji nezavisnih medija, u kojima se prikazuju relevantne činjenice vezane za konkretne predmete, veoma važni za borbu protiv organizovanog kriminala.

| Zaključak

Pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala u Srbiji je dovoljno razvijen, što je, barem delimično, rezultat usklađivanja sa pravnim tekovinama Evropske unije. Institucionalni okvir postoji, ali saradnja između Službe za borbu protiv organizovanog kriminala i Tužilaštva za organizovani kriminal nije dovoljno dobra. Nažalost, nema sistematizovanih javno dostupnih podataka o rezultatima koje su postigli Služba za borbu protiv organizovanog kriminala, Tužilaštvo za organizovani kriminal i Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal. Rezultate je teško saznati jer ove institucije nemaju javno dostupne uporedive podatke o broju pokrenutih krivičnih istraga ili o broju krivičnih postupaka koji su okončani osuđujućom presudom. Samim tim, izuzetno je teško utvrditi njihov stvarni uticaj u borbi protiv organizovanog kriminala, tako da javnost nema te informacije.

Politička elita u Srbiji se deklarativno zalaže za borbu protiv organizovanog kriminala, ali praktične posledice tog zalaganja izostaju. Mediji u ovoj borbi igraju veoma značajnu ulogu, ali ih politička elita često zloupotrebjava. Dokazi se objavljuju u tabloidima, čime se ometaju istrage. Zbog svega ovoga građani stiču pogrešan utisak da borba protiv organizovanog kriminala ide u pravom smeru i da su rezultati dobri. Istraživački novinari su već mnogo puta otkrivali veze između državnih funkcionera i članova organizovanih kriminalnih grupa, ali za to do danas nije pokrenut nijedan krivični postupak. Institucije u Srbiji nisu efikasne u borbi protiv organizovanog kriminala jer nisu nezavisne. Politička elita se meša u njihov rad, a rezultati toga su u selektivnoj borbi protiv organizovanog kriminala.

²⁶ *Ibid.*, str. 41 (pristupljeno 12.02.2021.)

²⁷ Razgovor sa predstavnikom pravosuđa, vođen 10. februara 2021. godine u Beogradu

Preporuke

Neophodno je zaštititi operativnu samostalnost Službe za borbu protiv organizovanog kriminala i Tužilaštva za organizovani kriminal;

Dobra saradnja između Službe za borbu protiv organizovanog kriminala i Tužilaštva za organizovani kriminal je od presudnog značaja za borbu protiv organizovanog kriminala. U tom smislu, pripadnici Službe za borbu protiv organizovanog kriminala morali bi da budu direktno odgovorni Tužiocu za organizovani kriminal;

Služba za borbu protiv organizovanog kriminala, Tužilaštvo za organizovani kriminal i Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal treba da objavljuju izveštaje o svom radu koji bi se odnosili na krivično gonjenje i osuđujuće presude, čime bi se obezbedila mogućnost kvalitativne i kvantitativne analize borbe protiv organizovanog kriminala;

Neophodno je da se policijska saradnja sa Kosovom unapredi putem direktnije saradnje, jer je to jedini način da se spreči delovanje organizovanih kriminalnih grupa na ovim teritorijama;

Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca treba da obezbede integritet pravosudnog sistema i zaštite sudije i javne tužioce od pritisaka, kako bi oni mogli i dalje samostalno da rade svoj posao.

Bibliografija

Zakonik o krivičnom postupku, „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019, dostupno na adresi: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html (pristupljeno 27.01.2021.)

Elek, B. (2015), „Ka efikasnijoj policijskoj saradnji između Srbije i Kosova“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, dostupno na adresi: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/07/towards_more_effective_police_cooperation_between_.pdf (pristupljeno 27.01.2021.)

Evropska komisija (2020), „Radni dokument Komisije: Izveštaj o Srbiji za 2020. godinu“, Brisel, dostupno na adresi: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

Ignjatijević, M., Elek, B. i Pavlović, M. (2020), „Naoružavanjem protiv bele kuge, kriminala i korupcije: Stavovi građana o bezbednosti“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, dostupno na adresi: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/11/naoruzanje-03.pdf> (pristupljeno 27.01.2021.)

KRIK i Radio slobodna Evropa (2021), „Crna knjiga“, dostupno na adresi: <https://www.crnaknjiga.rs/index.php> (pristupljeno 12.02.2021.)

Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 94/2016 i 87/2018, dostupno na adresi: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-organizaciji-i-nadleznosti-drzavnih-organa-u-suzbijanju-organizovanog-kriminala-terorizma-i-korupcije.html> (pristupljeno 27.01.2021.)

Ministarstvo unutrašnjih poslova (2019), „Procena pretnje od teškog i organizovanog kriminala“, dostupno na adresi: <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/3d0a3df4-4e1d-4b70-8475-3d69f6d21107/SOCTA+2019+-+ENG-compressed.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nnvYlq8> (pristupljeno 12.02.2021.)

Strategija nacionalne bezbednosti (2019), „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 94/2019, dostupno na adresi: <https://www.pravnoinformacionisistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2> (pristupljeno 27.01.2021.)

Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala (2009), „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 23/2009, dostupno na adresi: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2009_04/t04_0105.htm (pristupljeno 27.01.2021.)

„Program Vlade Republike Srbije, kandidata za predsednika Vlade Ane Brnabić“ (2020), dostupan na: https://www.srbija.gov.rs/view_file.php?file_id=2431&cache=sr (pristupljeno 27.01.2021.)

Pejić Nikić, J. (ur.) (2020), „prEUgovor Alarm: Izveštaj o napretku Srbije u poglavljima 23 i 24“, koalicija prEUgovor, maj 2020, Beograd, dostupno na adresi: http://preugovor.org/upload/document/alarm_report.pdf (pristupljeno 12.02.2021.)

Tasić. D. i Elek, B. (2015), „Borba protiv teškog i organizovanog kriminala“, Stojanović Gajić, S. (ur.), Vodič za saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj uniji, Misija OEBS-a u Srbiji i Beogradski centar za bezbednosnu politiku, dostupno na adresi: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/vodic_kroz_saradnju_u_unutrasnjim_poslovima_u_evro_20160629_113122.pdf (pristupljeno 27.01.2021.)

Veljković, J. (2021), „Jovanjica 2 dostavljena Apelacionom sudu“, dostupno na adresi: <https://birn.rs/jovanjica-2-dostavljena-apelacionom-sudu/> (pristupljeno 07.03.2021.)

Vojinović, M. (2021), „Belivuku i članovima njegove grupe produžen pritvor“, dostupno na adresi: <https://www.krik.rs/belivuku-i-clanovima-njegove-grupe-produzen-pritvor/> (pristupljeno 07.03.2021.)

Vojinović, M. i Pavlović, B. (2019) „Stefanović o hapšenjima: U Srbiji jači škalski klan“, dostupno na adresi: <https://www.krik.rs/stefanovic-o-hapsenjima-u-srbiji-jaci-skaljski-klan/> (pristupljeno 07.03.2021.)

BCBP

bezbednost.org

RADAR

ORGANIZOVANOG KRIMINALA
NA ZAPADNOM BALKANU

radar.bezbednost.org